

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського

V Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

20 березня 2020 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені К.Д. УШИНСЬКОГО, м. ОДЕСА

*V Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених*

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тези доповідей

20 березня 2020 р.

Дніпро
2020

Організаційний комітет:

Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор (голова оргкомітету);
Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент (заступник голови);
А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент;
Р.М. Ключник, кандидат політичних наук;
В.І. Пащенко, кандидат політичних наук, доцент.

С 66 Соціально-політичні проблеми сучасності: V Всеукраїнська наукова конференція студентів і молодих вчених: тези доповідей, Дніпро, 20 березня 2020 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. – 136 с.

ISBN 978-966-434-483-5

Збірник містить тези доповідей учасників V Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих вчених «Соціально-політичні проблеми сучасності». Тези доповідей представлені у чотирьох секціях: теорія та історія політичної науки; політичні інститути та процеси; міжнародні відносини; політична журналістика.

УДК 32:316

Відповідальна за випуск: *Г.В. Щолокова*, кандидат політичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри політології та міжнародних відносин.

Організаційний комітет не завжди поділяє думки авторів і не несе відповідальності за фактичні помилки, яких вони припустилися.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ	5
Щедрова Г.П. Довіра як наслідок політичного вибору	5
Барикін О.І. Поняття «політика» у вченні Макса Вебера	8
Алавердян В.М. Легітимність політичної влади	11
Васильєв Є.Г., Светлакова М.А. Становлення транзитології як галузі політичної науки	14
Костира А.Д. Політична культура	17
Дроботун В.М. Вплив політики на мову	19
Величко Б.О. Політика та релігія.....	21
Савенко М.О. Премія Юхана Шютте за досягнення в політичних науках	23
СЕКЦІЯ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ.....	26
Щедрова Г.П. Мультибрендинг як феномен української політики.....	26
Медяник В.Ю. Пріоритетні напрями безпекової політики Дніпропетровщини в сучасних умовах	32
Дмитренко Д.О. Лібертаріанські партії в Скандинавських країнах.....	35
Вайєр А.М. Застосування виборчих технологій в Україні.....	39
Сич В.С. Ліві погляди та проблема агрегації інтересів українського суспільства.....	40
Сімонян А.В. Моніторинг інформаційного простору громадськими радами	42
Мілінчук Д.О. Особливості політичного лідерства Володимира Зеленського.....	44
Невесела К.О. Форма правління в Україні: еволюційний аспект	46
Неделько Л.О. Державна ідеологія в Україні	48
Павленко Є.Р. Дослідження політичних цінностей та антицинностей в сучасній Україні	51
Семенюта А.Д. Політичний дискурс сучасності: до постановки проблеми.....	54
Московченко В.А., Светлакова М.А. Стратегії побудови виборчої кампанії президентських виборів у США (на прикладі Дональда Трампа)	57
Яцишина В.О. Секуляризація в процесі індустріалізації суспільства ...	60
Тітов І.О. Політична культура як чинник формування сталого демократії та громадянської свідомості	62
Рожкова К.В. Політичне лідерство в Україні (на прикладі В. Зеленського)	64
Кормич М.О. Формальне та неформальне лідерство в сучасній Україні	65
Бугайчук Є.В. Криза системи рекрутування у сучасних практиках політичного лідерства.....	67
Архіпова А.Д. Тенденції формування політичної еліти в Україні.....	69
Науменко С.В. Особливості осмислення феномена політичної еліти в історії політичної думки: погляди Платона.....	70
Ігнатенко В.В. Телевізійні та інтернет-комунікації в політиці.....	72

Марковська Я.Е. Політична еліта як суб'єкт політичних процесів у сучасній Україні	75
Лаврухіна В.В. Політичний вимір Чорнобильської катастрофи.....	76
Пашенко В.І. Авторитарні режими на пострадянському просторі	78
СЕКЦІЯ 3. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ.....	80
Щолокова Г.В. Розвиток ЄС на сучасному етапі: міграційні виклики ..	80
Ключник Р.М. Міграційна політика Великої Британії: основні тенденції..	81
Перфільєва А.О. Релігійний чинник політичного процесу глобального світу	83
Грачевська Т.О. Культурна присутність України в Європі: особливості діяльності Українського інституту в Лондоні	85
Неділько Л.О. Міграційні процеси в сучасному світі.....	88
Беленко І.В. Трансформація політичних систем африканських країн – членів Співдружності націй	89
Меньшакова Д.О. Діджиталізація і кібер-загрози в галузі ядерної безпеки Франції.....	92
Чичкан А.Р. Чинники міжнародного тероризму в сучасних умовах	95
Філіпов С.М. Актуальність використання концепції ментального простору у дослідженнях міжнародних відносин.....	96
Ніколаєва Д.О. Стратегічний альянс Анкара-Доха: переваги та ризики партнерства в контексті претензій Туреччини на лідерство у Близькосхідному регіоні	98
Неділько Л.О. Бачення молоддю геополітичного значення угоди про асоціацію України з Європейським Союзом.....	102
Денисенко М.С., Чорна А.С. Наслідки Брексіту для Шотландії та Північної Ірландії	104
Лісний Д.В. Геополітика Китаю	105
Матухно Г.Р. Вплив державної молодіжної політики на стан зовнішньополітичного іміджу України.....	107
Анучіна О.О. Національні інтереси політики США як механізм формування геополітичного іміджу.....	110
Наумкіна С.М., Тимошенко О.С. Політичний реалізм як основа розуміння міжнародних процесів	112
Кокорєв О.В. Деструктивні неформальні інститути в країнах Балтії: вплив на стійкість ЄС	114
Перевозчикова А.С. Політичний популізм як явище світової політики	117
СЕКЦІЯ 4. ПОЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА.....	121
Mytsko I. The paradoxes of social media	121
Аветісян А.А. Політична коректність у сучасній журналістиці	123
Теслюк О.О. Журналістська етика: політичний вимір	126
Каспарова К.О. Політична журналістика в Україні: стан та перспективи	127
Мороз Д.С. Дезінформація в Україні та світі.....	129
Неділько Л.О. Використання телеграм-каналів у політичному процесі	132

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Г.П. Щедрова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДОВІРА ЯК НАСЛІДОК ПОЛІТИЧНОГО ВИБОРУ

Довіра громадян України до сучасних політичних інститутів, лідерів, обраного ними курсу – це передумова успішного функціонування політичної системи суспільства. Як соціально-політичне, явище довіра є головною метою влади, яка має прагнути та прагне легітимації та підтримання високого рівня інституціональної спроможності.

В умовах суспільно-політичних відносин довіра разом із емоційною складовою набуває конкретних контурів і способів обчислення. Йдеться про конструювання рівня та порогу довіри, формування кредиту довіри тощо. Враховуючи, що ці поняття в якісних характеристиках уособлюють факт підтримки, вплив на довіру та її використання в якості інструмента впливу стали особливо актуальними у політичній сфері. Зокрема, чинник довіри виступив інструментом реалізації таких політичних технологій, як маніпуляції, виборча інженерія, інформаційно-комунікаційні та іміджеві технології, легітимація влади тощо. Усі ці технології тісно пов'язані з процесом комунікації, ефективність і відкритість якої визначає якість відносин влади і суспільства.

У сучасній Україні чинник довіри зазнає чи не найбільших маніпулятивних впливів – це й спекуляція кредитом довіри та результатами опитувань громадської думки, і різкі коливання рівня підтримки політичних інститутів, зумовлені деформацією комунікаційних зв'язків між громадянами та політичною елітою. Однак українці демонструють свою здатність до сприйняття та оцінки політичної дійсності й поступово відходять від статусу «суспільства втраченої довіри». Водночас, актуальним залишається питання набуття суспільно-політичними відносинами рис партнерства, коли довіра є наслідком зваженого вибору на основі спільних цілей і цінностей.

Трансформація феномена довіри з абстрактної й емоційно забарвленої категорії у явище соціально-політичне зумовлена як розвитком суспільних відносин, так і зростанням впливу на них політичних технологій. Соціальна довіра стала важливим чинником формування громадянського суспільства та ефективної його взаємодії із владними інститутами. Останні, у свою чергу, використовують чинник довіри для легітимації влади, політико-владних рішень і політичного курсу, якому у підсумку підпорядковується життя усього суспільства.

Попри складність виміру довіри, її природи на рівні соціального й індивідуального сприйняття, мінливої емоційної домінанти політична довіра перетворилася на мету для акторів політики та інструмент для реалізації і застосування політичних технологій. Особливо актуальним

це питання стало для сучасної України, де кількісний вимір підтримки політичної сили став чи не найголовнішим засобом маніпулятивного впливу та конструювання іміджевих проєктів.

Попри те, що категорія «довіра» – це філософське поняття, яке сприймається як дещо абстрактне і має нематеріальний контекст, в умовах соціально-політичних відносин довіра набула певних контурів і способів обчислення. Йдеться про апелювання до рівня довіри, порогу довіри, кредиту довіри тощо. Переважно ці явища ототожують із конкретними цифрами або ж чітко окресленими умовами – вони також є інструментами реалізації політичних технологій, зокрема, спрямованими на формування або ж управління громадською думкою через маніпулятивний вплив.

В умовах перехідного, або трансформаційного, етапу державотворення поріг довіри до інституту влади часто визначає аналогічний вимір до усієї системи, як і довіра до політичного актора – довіру до очолюваної ним інституції. Це один із наслідків персоніфікованого сприйняття політики як сфери діяльності, де ідеологія і реальні цінності є другорядними або ж неформованими.

Рівень довіри у більшості випадків є вимірюваною величиною (у голосах, відсотках тощо) і означає показник підтримки конкретного політика, політичної сили чи інституту. Попри те, що у такому контексті переважно не використовують поняття «недовіри», але низький рівень довіри характеризує саме цей стан. Найбільш затребуваними методами вимірювання рівня довіри є такі:

- якісний – включає визначення проблеми, формулювання гіпотези, розгляд соціально-політичного факту з інших ракурсів. Такий підхід застосовується у дослідженнях при взаємодії з важкодоступною або нечисленною вибіркою;

- експериментальний – базується на ігровому підході. Гра є змодельованою ситуацією, у якій довіра партнерів може призводити до більш високого результату (доходу), ніж суто егоїстична поведінка;

- кількісний (соціологічний) – збір даних з великих груп респондентів та їхній аналіз за допомогою статистики, що дозволяє визначити рівень міжособистісної й інституційної довіри [1].

Різні методологічні підходи до дослідження довіри зосереджені навколо аналізу емпіричних даних. З одного боку, йдеться про роботу з фактами або їхніми характеристиками, з іншого, залишаються питання до критерію об'єктивності, адже навіть в умовах суто математичних обчислень довіра залишається емоційним судженням, природу якого або важко пояснити, або неможливо простежити. Відтак, серед методологічних проблем очевидним є неоднозначне сприйняття й особисте розуміння довіри, відсутність сталого набору критеріїв для визначення її рівня, опосередкований вплив на респондента технологій вимірювання довіри (тип соціологічного дослідження, формулювання питань та набору відповідей на них тощо).

Одним із способів підвищення об'єктивності отриманих результатів щодо оцінки того чи іншого явища, зокрема, й довіри, може бути деталізація критеріїв і характеристик. Прикладом такого підходу можемо

вважати щорічне визначення індексу демократії (за версією журналу «Economist Intelligence Unit»), яке передбачає врахування 60 показників, згрупованих у п'ять категорій: вибори і плюралізм, громадянські свободи, діяльність уряду, політична ангажованість населення і політична культура. Разом із такою розгалуженою системою аспектів оцінювання методикою передбачено опитування незалежних експертів, персоналії яких не розголошуються. У рейтингу індексу демократії за підсумками 2019 року Україна посіла 78 місце, піднявшись на шість позицій порівняно з 2018 роком [2]. На наш погляд, такий підхід робить пріоритетним чинник відносності, тобто оцінка не на основі порівняння з іншими об'єктами дослідження (країна, політичний інститут, політик), а відносно власної еволюції, зростання і покращення якісних показників.

Ще один феномен, який часто є характеризуючим щодо довіри – це її кредит. Кредит довіри – своєрідна форма захисту політичного інституту або актора від ризиків конкуренції, наслідків внутрішніх помилок тощо. З іншого ж боку, кредит довіри – це набір очікувань громадян від політиків, які ті не мають права не реалізувати, адже це вже означатиме автоматичну втрату довіри. На відміну від рівня довіри, кредит довіри не можна виміряти кількісно, однак прийнято вважати, що кредит довіри політик отримує разом із голосами виборців, відповідно, він еквівалентний рівню електоральної підтримки. Тому американський політолог Т. Парсонс інтерпретує довіру виборців як кредитування політики [3, с. 24– 26].

Зауважимо, що рівень довірливих відносин суспільства і влади залежить від специфіки реальних взаємодій, які між ними складаються. Йдеться, передусім, про комунікацію як основу реалізації будь-яких політичних технологій – відкритих і закритих, загальних та індивідуальних, легальних і неконвенційних. Аргументованою є думка українського дослідника О. Радченка, який наголошує, що єдиним механізмом збереження позикового політичного капіталу та необхідною передумовою довіри громадян до органів державної влади є відкритий, чесний, толерантний діалог держави з громадянами [4, с. 100]. Комунікація, що здійснюється на усіх рівнях суспільних, соціально-політичних, міжінституційних відносин, є засобом досягнення консенсусу у гострих політичних питаннях, сприяє пошуку спільних цінностей, прийнятних для всіх учасників суспільно-політичного процесу правил гри. Комунікація разом із упровадженням зовнішнього громадського контролю за прозорими політичними рішеннями дозволяє взаємовідносинам влади і громадськості перейти на якісно новий рівень – рівень партнерства. Основою комунікації у створенні умов для політичної довіри має стати соціальний діалог із владою, який ґрунтується на принципах публічності, відкритості та прозорості.

Список використаних джерел

1. Гуськова Е. Методи вимірювання та індикатори довіри. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2017. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2017_1/9.pdf (дата звернення: 20.02.2020).

2. Индекс демократії за версією The Economist: яке місце у рейтингу посіла Україна. Телеканал новини «24». 2019. URL: https://24tv.ua/indeks_demokratiyi_za_versiyeyu_the_economist_yake_mistse_u_reytingu_posila_ukrayina_n1267756 (дата звернення: 20.02.2020).

3. Парсонс Т. Система современных обществ. Аспект-Пресс, 1998. 270 с.

4. Радченко О. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення: монографія: Магістр, 2009. 380 с.

О.І. Барикін
Маріупольський державний університет

ПОНЯТТЯ «ПОЛІТИКА» У ВЧЕННІ МАКСА ВЕБЕРА

Дослідження політичних поглядів Макса Вебера на сьогоднішній час набуло велику актуальність, адже цей вчений розглядав універсальні питання функціонування політичної системи держави, характерні і для сучасності, серед яких постає ідеального політика, співвідношення етики та політики, типи політичної участі громадян тощо. Особливий інтерес представляє його погляди на сутність «політики» та його класифікація політичної участі.

У поняття «політика» М. Вебер вкладає надзвичайно широкий сенс, охоплюючи всі види діяльності із управління державою (валютна політика банків, політика профспілок, шкільна політика, політика корпорації і т.д.). М. Вебер пише: «Що ми розуміємо під політикою? Це поняття має надзвичайно широкий зміст і охоплює всі види діяльності по самостійному керівництву. Кажуть про валютну політику банків, про дисконтну політику Імперського банку, про політику профспілки під час страйку; можна говорити про шкільну політику міської або сільської громади, про політику правління, керівного корпорацією, нарешті, навіть про політику розумної дружини, яка прагне управляти своїм чоловіком. Звичайно, зараз ми не беремо настільки широке поняття за основу наших міркуванні. Ми маємо намір в даному випадку говорити тільки про керівництво або наданні впливу на керівництво політичним союзом, тобто в нашні дні – державою» [1].

Вебер вважав, що якась сила прагне відняти духовну складову від політики, і довести її, за умови того, що вона була дійсною на практиці, до рівня ділового вміння, спритної хитрості і взаємного обману. Спроба раціонального осмислення феномена влади поза ним залежно від детермінованих соціальних і політичних структур спричинила за собою інтерпретацію влади як можливість того, що індивід або група отримують право здійснити свою волю навіть якщо зустрінуть опору при її реалізації. Це не залежить від засобів, якими відбувається опір. Тут предмет опору займає першорядну позицію. Він застосовується для того, щоб відрізнити поняття влади від лідерства. Політик повинен боротися. Боротьба – стихія політика, і перш за все політичного вождя. «Діяльність вождя завжди підпорядковується зовсім іншим принципом відповідальності, прямо

протилежної відповідальності чиновника» – зазначає М.Вебер. Чиновник виконує наказ під відповідальність людини, що віддає йому наказ. Політик за те, що він робить, несе особисту відповідальність і саме від цього буде залежати його честь [1].

У своїй роботі Вебер піднімає також проблему взаємовідносин етики та політики. Він пише, що «будь-яка етично орієнтована дія може підкорятися двом фундаментально різним: воно може бути орієнтоване або на «етику переконання», або на «етику відповідальності». «Протилежність існує між тим, чи діють принципи етики переконання – на мові релігії». Ті, хто сповідує етику переконання, вважають неприпустимим будь-які аспекти етики відповідальності та навпаки [2].

У Вебера реалізація ідеї політичної раціональності пов'язана з різним ступенем участі людей в політичному житті взагалі, і політичної влади зокрема. Він ставить питання про те, що можна бути:

- а) політиками «з нагоди»;
- б) політиками «за сумісництвом»;
- в) «професійними політиками»

Макс Вебер відзначає, що політиками «з нагоди» є всі ми, коли опускаємо свій виборчий бюлетень або робимо подібне волевиявлення. Політиками «за сумісництвом» є в наші дні, наприклад, все ті довірені особи та правління партійно-політичних союзів, які – за загальним правилом – займаються цією діяльністю лише в разі потреби, і вона не стає для них першочерговою « справою життя » ні в матеріальному, ні в ідеальному відношенні. Також займаються політикою члени державних рад і подібних дорадчих органів, початківців функціонувати лише на вимогу.

Серед професійних політиків Вебер розрізняє тих, хто «живе для політики» і «живе за рахунок політики». «За рахунок» політики як професії живе той, хто прагне зробити з неї постійне джерело доходу; «для» політики – той, хто має іншу мету. Щоб хтось в економічному сенсі міг жити «для» політики, за часів панування приватновласницького порядку повинні існувати деякі передумови: в нормальних умовах він повинен бути незалежний від доходів, які може принести йому політика». Дану проблему Вебер зводить до її економічного аспекту. Країна, в якій стверджується політичний плюралізм, стикається зі складнощами, спричиненими корупцією партійно-політичного характеру, коли «партійними вождями за вірну службу лунають всякого роду посади в партіях, газетах, товариствах, громадах і державах. Всі партійні битви не тільки битви заради предметних цілей, але перш за все також і за патронаж над посадами» [3].

Перетворення політики на «підприємство», якому потрібні навички в боротьбі за владу і знання її методів, створених сучасною партійною системою, зумовило поділ громадських функціонерів на дві категорії:

1. Чиновники-фахівці – «відбирають осіб для управління, будучи нездатними, проте, самостійно здійснювати технічне керівництво підприємством.»

2. «Політичні» чиновники – «як правило, зовні характеризуються тим, що в будь-який момент можуть бути довільно переміщені і

звільнені» Відрізняються ці дві категорії чиновників тим, що завданням «політичних» чиновників є внутрішнє управління, в першу чергу збереження порядку в країні, тобто існуючих відносин панування. Перед чиновниками-фахівцями стоїть інше завдання, вони виступають в ролі виконавців. Таким чином, чиновник-фахівець і по відношенню до всіх звичайних потреб опинявся наймогутнішим.

Вебер відзначає, що «справжньою професією справжнього чиновника ... не повинна бути політика. Він повинен «керувати», перш за все, неупереджено – ця вимога може бути застосовано навіть до так званих «політичних» управлінських чиновників, – щонайменше, офіційно, якщо під питання не поставлені «державні інтереси», тобто життєві інтереси пануючого порядку».

На думку Вебера політик повинен володіти такими якостями, як пристрасть («в сенсі орієнтації на суть справи»), почуття відповідальності, «здатність із внутрішньою зібраністю і спокоєм піддатися впливу реальностей, іншими словами, потрібна дистанція по відношенню до речей і людям». Причому всі ці три якості повинні поєднуватися в людині для того, щоб він був хорошим політиком. Тому що, «сила політичної особистості в першу чергу означає наявність у неї цих якостей».

Таким чином, під політикою М.Вебер розуміє всі види діяльності управління державою, а також прагнення участі у владі. Проаналізувавши активність людей в участі у владі, він виділяє три основні типи участі людини у політичному житті: політики «з нагоди» (більшість громадян, участь у політиці для них не є ні професійним, ні постійним заняттям і виявляється лише час від часу: під час голосування, присутності на політичних зборах тощо), політики «за сумісництвом» (ведуть політичну діяльність лише в разі необхідності, і вона не є для них першочерговою справою життя ні в матеріальному, ні в інтелектуальному аспектах, беруть участь у роботі представницьких органів, політичних партій, обговоренні та прийнятті рішень), а також «професійні політики» (живуть «для» або «за рахунок» політики, політична діяльність є для них професійним заняттям і основним джерелом засобів існування, вона проявляється в постійній роботі у політичних організаціях або у політичному лідерстві).

Список використаних джерел

1. 1. Вебер М. Политика как призвание и профессия. URL: <http://www.kant.narod.ru/weber.htm> (дата звернення 20.02.2020).

2. Соціальна дія за М. Вебером. URL: http://om.net.ua/14/14_6/14_62514_sotsialnoe-deystvie-po-m-veberu.html (дата звернення 20.02.2020).

3. Розуміння Макса Вебера. URL: <http://um.co.ua/5/5-1/5-103198.html> (дата звернення 20.02.2020).

Науковий керівник: А.В. Трофименко, кандидат політичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, Маріупольський державний університет

ЛЕГІТИМНІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

У політичній історії можна спостерігати чимало явищ, на перший погляд, парадоксальних, таких, наприклад, як покірність мас перед тиранами, диктаторами. Її важко пояснити тільки страхом перед збройною силою, тим більше, що люди самі сприяють приходу до влади жорстоких, авторитарних правителів, вимагають сильної влади, заохочують втручання держави в усі сфери суспільного життя. Є також чимало випадків відторгнення масами демократичних форм організації політичного життя, недовіри до демократичних інститутів, до лідерів, які відстоюють ліберальні принципи свободи особистості.

Легітимність [від лат. *Legitimus* – законний] – це визнання сформованого порядку здійснення політичної влади в якості нормального, правильного, законного. На відміну від легальності, що означає приведення будь-яких поведінкових актів у відповідність до чинного закону, легітимність передбачає фактичне визнання населенням країни, а також міжнародним співтовариством реально сформованого в країні політичного порядку як відповідного інтересам народу даної країни.

Ознаками легітимної політичної влади є:

різке зниження питомої ваги девіантної, такої, що відхиляється від прийнятих у соціумі норм, політичної поведінки. Іншими словами, люди підпорядковуються владі, виконують її розпорядження, дотримуються законів, не виступають за насильницьке повалення уряду, ведуть політичну боротьбу у відповідності до загальноприйнятих правил;

домінування в масовій свідомості уявлень про природність, необхідність і доцільність сформованого політичного порядку. Наслідком цього є те, що більшість людей підкоряється владі, діє у відповідності з політичними нормами не з боязні бути покараними, а в силу сформованих у них переконань, що це розумно, правильно, або тому, що вони звикли так робити;

скорочення репресивного апарату, що забезпечує зовнішній примус.

Чому маси в одних випадках визнають, підтримують політичний порядок, а в інших - відкидають його, борються з ним? Відповідь на це питання коріниться, на думку відомого німецького соціолога М. Вебера, в деяких особливостях соціальної поведінки людини. Назвемо ці особливості.

По-перше, людина має здатність до навчання моделям поведінки і перетворенню їх у звичку. Живучи в оточенні інших людей, спілкуючись з ними, індивід знайомиться з прийнятими в суспільстві нормами і правилами поведінки, в тому числі і тими, які регулюють відносини політичної влади. Він засвоює їх, спочатку просто наслідуючи поведінку оточуючих, а потім відтворюючи стереотипи, що склалися у поведінці за звичкою.

Стереотипізація поведінки допомагає людям економити життєву енергію, передбачити поведінку оточуючих, надає життю кожної людини

стійкість і визначеність. Приказка «Звичка - друга натура» розкриває ту величезну роль, яку відіграє в житті людини усталене, традиційне, звичне. В цьому криється відповідь на «загадку» про причини покірливого підпорядкування недалекоглядним політикам і жорстоким тиранам і, навпаки, протидії новому, незвичному в політичному житті.

Сила традиції добре усвідомлюється політиками і в даний час. Життєвість і дієвість демократії корениться насамперед у вірності багатьох поколінь єдиній політичній традиції.

По-друге, людині властиве чуттєво-емоційне сприйняття навколишнього світу, в тому числі і світу політичної влади. Все, що відбувається навколо людини, викликає у нього найрізноманітніші почуття: захоплення, радість, задоволення, тривогу, страх, розгубленість. І ці почуття можуть перетворюватися в сильні внутрішні мотиви, які підштовхують її до будь-яких дій. Дана властивість людської психіки давно і вміло використовується політиками всіх часів і народів. Одні правителі трималися на троні завдяки тому, що могли викликати у своїх підданих страх, а інші - розчулення і захоплення. Помічено, що роль емоційного фактора починає різко зростати в ситуаціях, що характеризуються порушенням звичайного плину життя. Стихійні лиха, економічні кризи вибивають людей зі звичної колії, породжують розгубленість, пов'язану з наростанням непередбачуваності в поведінці оточуючих. Саме в такі періоди вихлюпується емоційно забарвлене розчарування в політичних інститутах, що нерідко знаходить своє продовження в стихійних протестах проти державного керівництва, в масових порушеннях усталених правил політичного життя і політичної боротьби.

По-третє, це ціннісне ставлення людини до навколишнього світу. Здатність людини дивитися на світ крізь призму сформованих у неї цінностей виділяє її з тваринного світу. Ціннісне сприйняття світу дозволяє людині конструювати ідеальні моделі суспільства, держави, оцінювати політичні інститути і відкидати їх, якщо вони не відповідають її уявленням про важливе, значиме та необхідне. Якщо в суспільстві люди в основній масі поділяють демократичні цінності, то вони будуть підтримувати такий політичний порядок, який найбільшою мірою сприятиме їх реальному втіленню в життя. Орієнтація мас на цінності авторитаризму провокує недовіру до парламентаризму, принципу поділу влади, породжує доброзичливе ставлення до ідеї і практики концентрації влади в одних руках. Людина не народжується з готовими уявленнями про політичний нормативний порядок. Вона їх формує під впливом певної соціокультурної традиції, що в кінцевому підсумку обумовлює легітимацію різних, а часом і протилежних політичних порядків.

По-четверте, це раціональність поведінки людини та її здатність усвідомлювати свої інтереси і потреби і розробляти цільові програми по їх досягненню. Раціональність веде до формування інструментального, утилітарного ставлення до політичної влади. Ставлення до владних структур будується на їх оцінці як фактора, здатного або нездатного створити необхідні умови для досягнення індивідом своїх цілей, для його активності, прояву творчої ініціативи. Не випадково чим вище

раціональність поведінки, тим більшу зацікавленість проявляють люди в утвердженні принципів правової держави, що забезпечують регуляцію поведінки людини не на основі чистієї волі, а на основі закону - твердої, знеособленої норми.

Отже, люди можуть відтворювати в своїх діях політичні відносини, інституційні норми, тому що:

звикли до них;

щиро вірять лідерам, що встановлюють ці норми;

впевнені, що політичний нормативний порядок відповідає їх ціннісним орієнтаціям;

переконані, що політичні інститути, політична система в цілому створюють загальні для всіх правила взаємодії і, таким чином, сприяють досягненню кожною людиною своїх особистих цілей.

Залежно від того, який з перерахованих мотивів підтримки населенням політичного нормативного порядку переважає в суспільстві, прийнято, ще завдяки трудам М. Вебера, виділяти такі типи легітимності:

традиційну;

харизматичну;

ціннісну;

раціональну.

Підведемо підсумок. Стійкість, стабільність і ефективність роботи політичних інститутів, усієї системи політичної влади залежать від ставлення до цих інститутів, політичного нормативного порядку з боку членів суспільства. Якщо населення країни з якої-небудь причини приймає сформований порядок здійснення політичної влади, розглядає його як природний, нормальний, то відносини влади знаходять легітимний характер. А головним наслідком легітимності є те, що політичні владні відносини починають відтворюватися в силу внутрішніх мотивів, без видимого насильства і примусу.

Список використаних джерел

1. Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг: у 2 т. Аналітичні матеріали / за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2011. Т. 1. С. 160–178.

2. Зоткін А. Автономізм в Україні як механізм реалізації політичних інтересів. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2010. № 3. С. 84–110.

3. Резнік В. Підвалини соціального порядку в суспільстві: уподобання громадян України. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2014. (Вип. 1 (15)). Т. 1.). С. 24–36.

4. Розанвалон П. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність; пер. з франц. Євгена Марічева. Київ: Видавн. дім «Києво-Могилян. академія», 2009. 287 с.

5. Ручка А. Політико-ідеологічна самоідентифікація населення сучасної України. *Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг* / за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2012. С. 29– 40.

6. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2014. (Вип. 1 (15). Т. 2. Таблиці і графіки). 412 с.

7. Фукуяма Ф. Всесвітня ліберальна революція. *Лібералізм: антологія* / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – 2-ге вид. Київ: ВД «Простір». С.1033–1043.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

**Є.Г. Васильєв,
М.А. Светлакова**

Маріупольський державний університет

СТАНОВЛЕННЯ ТРАНЗИТОЛОГІЇ ЯК ГАЛУЗІ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Розглядаючи суспільно-політичні перетворення, які тривають в країнах Східної Європи та країнах пострадянського простору, виявлено, що з новою силою поставлені перед політичною наукою такі питання: що спричиняє падіння авторитарних режимів, як відбувається цей процес, наскільки тривалим є шлях поставократичних суспільств до демократії та вільного ринку, і чи взагалі коректно говорити про демократичний вектор трансформаційних процесів як про єдино можливий?

Відповідаючи на задані питання, констатується факт, що усе це пропонує один із напрямів політичної науки – транзитологія. Цей напрям займається дослідженням переходу (транзиту), під яким ми розуміємо, в найбільш загальному сенсі, перехід типу політичного режиму з одного якісного стану в інший. Наукова зацікавленість даної теми, розглядається під впливом найбільшої кількості робіт, здійсненими західними дослідниками, які проявили свій інтерес у дослідженні демократичного транзиту.

Отже, розглядаючи більш детально дану тему, слід розпочати з диференціації основних етапів зародження та еволюції транзитології слід звернутися до періодизації, яку запропонувала дослідниця Н. Борисова. За її словами, в процесі становлення та розвитку транзитології як одного із напрямів сучасної політичної науки можна виділити чотири етапи: 1. Дотранзитологічний (перша половина 1970-х років). 2. Період утвердження транзитологічної парадигми (друга половина 1970-х – середина 1980-х років). 3. Період тестування теорії демократичного транзиту (кінець 1980-х – середина 1990-х років). 4. Період, пов'язаний із намаганнями застосування транзитологічної парадигми для пояснення трансформації політичних режимів на пострадянському просторі та активної її апробації дослідниками з цих країн (середина 1990-х років – до теперішнього часу) [1, с. 14– 15].

Для першого, дотранзитологічного етапу характерним є домінування теорії модернізації, яка згодом розвинулась у структурний (функціональний) підхід до розуміння суспільно-політичних трансформацій. Представники цієї теорії намагались довести, що

суспільно-економічний розвиток спричиняє розвиток політичний, під яким розуміли демократизацію авторитарних та тоталітарних режимів. Модернізація в такий спосіб охоплює майже усі сфери життя людини і тому являє собою процес економічний, культурний, соціальний і політичний.

Тож ми бачимо, що згідно з цим підходом можливість переходу певної країни до демократії реальна з наявністю в ній тих чи інших об'єктивних передумов. Звідси випливає основний недолік цього підходу: подібний детермінізм ставить під сумнів, а скоріше взагалі виключає можливість переходу до демократії тих країн, які не досягли певного соціально економічного та культурного рівня. Тим самим противники автократичних режимів в цих суспільствах постають як пасивні спостерігачі, успіх яких у боротьбі з режимом залежить від об'єктивної соціально-економічної та культурної еволюції суспільства та держави [6, с. 179].

Отже, в центрі уваги цього підходу опинився пошук факторів, що впливають безпосередньо на сам процес зародження та становлення демократії, тобто її генезис.

Наступний визначальний етап у розвитку транзитології пов'язаний з іменами Г. О'Доннелла, Ф. Шміттера та Л. Уайтхеда, під редакцією яких в 1986 році вийшло в світ чотиритомне видання «Переходи від авторитаризму: перспективи демократії», присвячене комплексному порівняльному дослідженню політичних трансформацій в країнах Південної Європи та Латинської Америки. Його автори виходили з того, що жодні об'єктивні соціально-економічні, культурні та інші фактори не можуть пояснити та спрогнозувати хто, які політичні сили та актори в певній ситуації стоятимуть на недемократичних позиціях та відстоюватимуть старий порядок, а хто виступатиме за його повалення [1, с. 10, 11].

Процес переходу вчені розділяють на три етапи: лібералізацію, демократизацію та соціалізацію [5, с. 7 – 14]. Загальну логіку перехідного періоду, згідно з їхнім підходом, з нашого погляду можна відобразити в такий спосіб: перші два етапи загального транзиту – лібералізація та демократизація – становлять так званий «перший» транзит від авторитарного правління до політичної демократії. Встановлення останньої відкриває дорогу для третього етапу – соціалізації, або «другого» транзиту, який охоплює зміни в соціально-економічній сфері та складається з двох частин.

Перша з них пов'язана із встановленням соціальної демократії, а друга – зі встановленням економічної демократії, суть якої полягає у впровадженні принципу соціальної справедливості при розподілі благ та послуг, вироблених суспільством [5, с. 48].

Отже, розглянувши перші три етапи становлення та утвердження транзитологічної парадигми, ми можемо констатувати, що протягом 70–80-х років ХХ ст. в її рамках була сформована так звана «класична» модель переходу, яка розглядає цей процес як послідовність трьох наступних етапів: 1) лібералізації авторитарного режиму; 2) встановлення демократичного правління; 3) консолідації демократичного режиму [3, с. 24].

Головною особливістю цієї моделі, є заданість результату переходу, як єдино можливий кінцевий пункт суспільно-політичних трансформацій розглядається встановлення демократії (демократичного режиму). Тобто перехід в рамках цієї моделі є виключно «переходом до демократії». В цьому контексті необхідно зауважити, що саме подібний розгляд історії як лінійного руху до найкращого світу найбільш явно вказує на зв'язок між «класичною» транзитологічною парадигмою та теорією модернізації. Відмінність між ними полягає у тому, що перша переносить модернізаційну дихотомію «традиція-сучасність (модерн)» виключно на політичну сферу, замінюючи її транзитологічною дихотомією «авторитаризм-демократія».

Своєрідним апофеозом подібного розуміння історії, на наш погляд, можна вважати працю американського політолога Ф. Фукуями «Кінець історії?» (1989), лейтмотивом якої є твердження, що після падіння тоталітарних режимів ХХ ст. ліберальна демократія не має ні сильних конкурентів, ні внутрішніх проблем, які могли б знищити її як політичний режим [4].

Однак вже досить швидко подібний оптимізм, який панував серед вчених щодо оцінок перспектив демократії в Східній Європі, змінився на скептицизм, оскільки досвід перших років перетворень в пострадянських країнах поставив під сумнів можливість лінійного руху від авторитаризму до демократії, а отже, зникнення внутрішніх та зовнішніх ворогів ліберальної демократії. Це змусило дослідників до переосмислення «класичної» моделі переходу з її «переходом до демократії». Саме цим, характеризується четвертий етап розвитку транзитології, який вирізняється активними спробами застосування транзитологічної парадигми для пояснення суспільно-політичних перетворень на пострадянському просторі. В цьому контексті, слід погодитись із зауваженням Н. Борисової, що вже на цьому етапі стало зрозуміло, що сліпе копіювання західних моделей для аналізу російської, не дає очікуваних результатів: з'явилися роботи, які пропонували відкоригувати західні підходи [1, с. 15].

Отже, перехідний період в східноєвропейських країнах відрізняється подвійною невизначеністю (інститутів політичної влади та результатів політичного процесу), а отже, великою нестабільністю [2, с. 44 – 51].

Цей етап розвитку транзитології, можна окреслити як «реформаторський», оскільки політична практика більшості пострадянських країн довела неспроможність для свого пояснення «класичних» теоретичних схем дослідження транзитів як лінійного руху від авторитаризму до демократії, а це, своєю чергою, поставило на порядок денний питання реформування цих схем з урахуванням того, що в багатьох країнах була встановлена не консолідована демократія, а сформовані стійкі гібридні режими. Усе це, свідчить про необхідність подальшого реформування транзитологічної парадигми, від успішності якого залежатиме, чи стане наступний етап у її еволюції стадією розвитку, або ж це буде початком «посттранзитологічного етапу», де на зміну цій парадигмі, прийдуть альтернативні підходи.

Отже, подальший розвиток транзитології, на нашу думку, залежить саме від того, наскільки адекватними, в сенсі пояснення посткомуністичної реальності, виявляться спроби її модифікації для аналізу суспільнополітичних перетворень в країнах колишнього СРСР.

Список використаних джерел

1. Борисова Н. Институциональное измерение трансформации политических режимов. *Проблемы демократии и демократизации*; под ред. О. Харитоновой. 2002.
2. Банс В. Элементы неопределённости в переходной период. *Полис*. 1993. №1. С. 44–51.
3. Фукуяма Ф. Конец истории? URL:<http://www.netda.ru/belka/texty/nomipor/fukujma.html>. (дата звернення:19.02.2020).
4. Цыганков А. Современные политические режимы: структура, типология, динамика: учеб. пособие. М., 1995.
5. O'Donnell G., Schmitter P. Transitions from Authoritarian Rule. Tentative Conclusions about Uncertain Democracies. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1986. 81 p.
6. Zuzankiewicz P. Z badań nad genetyczną i funkcjonalną interpretacją transformacji systemowej. *Rocznik Nauk Politycznych*. Rocznik. 2004. 6, №7. S. 175–195.

Науковий керівник: М.А. Светлакова, кандидат політичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, Маріупольський державний університет

А.Д. Костира
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА

Важливою складовою політичної системи будь-якого суспільства є політична культура – феномен, що визначає політичні процеси і формує тип політичних відносин як в межах держави, так і на міжнародному рівні. Політична культура – досить складне, багатогранне, глибоке за змістом явище.

Сучасна теоретична дискусія про процес і механізми формування політичної культури починається з класичної дефініції Г. Алмонда та Г. Пауелла, де політична культура визначається як зразки індивідуальних позицій та орієнтацій щодо політики учасників певної політичної системи, як суб'єктивна сфера, що утворює підстави політичних дій і надає їм значення.

Носями політичної культури є покоління, погляди, переконання, стилі діяльності яких формуються під впливом певної епохи. Політична культура формується впродовж певного часу, а саме під час навчання в багатьох соціальних інститутах – сім'ї, школі, групі однолітків, на робочому місці і в самій політичній системі. Так поступово формується політична культура особи, групи, покоління. Витісняючи старі елементи, нашаровуючи нові на старі, складається політична культура суспільства. Подібна динамічність залежить від багатьох чинників, серед яких важливими є загальнополітична і соціальна динаміка.

Відомо, що на політичну культуру впливає ряд чинників, серед яких особливе місце посідає історичний. На думку Б. Цимбалістого, в історії

Україні є три особливості, що мали важливий вплив на розвиток політичної культури. По-перше, українці багато років були бездержавною нацією і не мали досвіду влади. По-друге, територія України була розчленована і на різні її частини здійснювався культурний і політичний вплив тих країн, до складу яких їх було включено. По-третє, постійно денаціоналізувалася провідна верства українського народу. Зараз же, для більшості громадян України, сучасна політична культура має елемент невідповідності між очікуваннями і реальністю, або є своєрідним розщепленням дійсності. Внаслідок розчарування і недовіри до політиків у більшості громадян виникає тенденція відчуження від політики. За даними опитування Центру Разумкова лише 5% громадян України дуже цікавляться політикою (якщо порівнювати з даними щорічних опитувань Інституту соціології України, то це найнижчий показник за всі роки незалежності), ще 32,7% – скоріше цікавляться, 43,1% – не дуже цікавляться, 17,2% – зовсім не цікавляться. Для порівняння, раніше умовний середній показник частки тих, дуже цікавиться політикою, складав близько 10% (за даними щорічних опитувань Інституту соціології України), в роки політичних сплесків (2005 р., 2014 р.) він збільшувався до 20% (і це був найвищий показник в Європі за даними порівняльних досліджень).

Зокрема, невисокий рівень бажання населення брати участь у прийнятті політичних рішень пояснюється слабкою вірою в можливість власного впливу на політичні процеси, недовірою до політичних інститутів; задеклароване зростання інтересу до політики поєднується з достатньо низьким рівнем політичної поінформованості і компетентності.

Політична культура, насамперед, повинна сприяти усвідомленню загальноісторичної відповідальності українців як нації, а також вихованню всіх соціальних і етнічних груп у дусі патріотизму, постійному підвищенню значущості суверенної держави та єдності народу України. До того ж політична культура дає можливість виявити прагнення до законності та порядку, до збереження та розвитку специфічних українських традицій. Сьогодні потрібні практичні дії в напрямі заохочення участі молоді у державотворчих процесах, потрібна відповідна молодіжна політика. У процесі виховання суттєве значення має формування індивідуальної свідомості молоді людини, певних почуттів, стійких настроїв, ідей, традицій, що відображають її корінні інтереси.

Сучасні молоді люди зростають під впливом перебудови не тільки суспільства, але й свідомості попереднього покоління, їхніх батьків. Зараз ідейно-політична зрілість свідомості та культури молоді, а, насамперед, студентської молоді, перебуває на суперечливому етапі становлення, відмови від ідеологічних і політичних стереотипів тоталітарної доби, утвердження нових політико-ціннісних орієнтирів, переконань і соціально-політичних почуттів, установок на вироблення політичної компетентності, формування культури толерантності, політичної коректності. Водночас відбувається переосмислення і переоцінка політичних ідеалів, шляхів участі в громадсько-політичному житті.

Отже, політична культура – це система стійких уявлень, орієнтацій, цінностей, переконань, позицій, поглядів, зразків поведінки у сфері

взаємовідносин влади і народу, які так чи інакше проявляються у діяльності суб'єктів політичного процесу. Вона складається історично, є відносно стійкою, втілює у собі досвід попередніх поколінь. У ній закріплюються ставлення людей певної країни до політичної системи і окремих її елементів, до політичного процесу, а також до самих себе й своєї ролі в цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Остапенко М.А. Політична культура суспільства: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2008. 96 с. URL: http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/polit_kult_sypsp.pdf (дата звернення: 20.02.2020).

2. Політична культура як суспільне явище, її сутність і зміст. URL: http://m.pidruchniki.com/1773081755276/politologiya/politichna_kultura (дата звернення: 19.02.2020).

3. Політична культура як соціальний феномен. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/15698/> (дата звернення: 19.02.2020).

4. Формування громадянського суспільства в Україні: Стан. Проблеми. Перспективи: зб. наук. пр. Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України / за ред. В.І. Лугового. К. : Вид-во УАДУ. 2001. 252 с.

*Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

В.М. Дроботун
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ НА МОВУ

Політика – це система заходів на рівні держави, що здійснюються з метою управління країною у різних сферах діяльності суспільства для здобуття нею певних позитивних зрушень для досягнення чи збереження добробуту громадян. Мова ж не тільки одна із цих сфер, а й засіб ведення політики, адже політична мова включає в себе мову публічних виступів політичних діячів, мову функціонування політичних інститутів, парламентську мову, мову політичної пропаганди і політичної реклами, мову політичних документів, мову засобів масової інформації та мову виборів. Також варто зазначити, що мова - це не тільки засіб комунікації у різних її проявах, а й показник рівня освіченості населення й екскурс у минуле країни. Вплив політичних подій, як у сучасності, так і в минулому, на мову є актуальною темою дослідження з огляду на те, що вміння аналізувати зовнішню політику інших держав, потенційних партнерів чи високорозвинених конкурентів, допомагає зорієнтуватися на вивченні тієї чи іншої мови.

Важливим засобом політичного дискурсу є евфемізми, які здатні згладжувати гостроту висловлення та уникнути конфлікту (іноді навіть на міжнародному рівні) через його некоректність. Евфемізми досить різноманітні та мають значну кількість тлумачень. Цей дуже

важливий засіб дипломатії доречний також в офіційно-діловому стилі поза політичною ареною як у письмовому, так і в усному мовленні у повсякденному житті. Евфемізми урізноманітнюють мову та мають різні функції й класифікацію, що допомагають повністю зрозуміти це поняття.

Сучасне українське мовознавство має достатній історичний досвід щодо свідомого впливу держави (як своєї, так і закордонних) на функціонування і розвиток мови та взаємодію різних мов. Яскравим прикладом є утиск української мови державами-завойовниками, кожна з яких змушувала українців вчити саме їхню мову. Це пояснюється тим, що викоринивши рідну мову населення з ужитку, народ значно легше асимілювати. В історії України була значна кількість таких спроб: набіги турків та татар, які постійно намагалися впровадити іслам на нашої території, такі країни Заходу, як Польща, Литва, Австрія та ін., які постійно відвойовували українські землі одна у одної, східний сусід, що вважає Україну власною територією, а українську мову – діалектом своєї. Подібний вплив сприяв утворенню діалектизмів та суржика. Схожі ситуації виникали і за кордоном: так як Північна Америка тривалий час залишалася під впливом Англії та Франції, корінні мови місцевих племен майже не збереглися. Таких прикладів з історії, що підкреслюють коректність висловленої думки, досить багато, проте є й інші аспекти впливу політики держави на мову населення.

Як відомо, ще з давніх часів вважається, що знати мову пануючої держави – престижно. От і в наш час знання хоч однієї мови високорозвиненої держави необхідне. Це пов'язано з економічним та політичним аспектами. Прикладом можуть слугувати ефективна зовнішня політика кількох держав і співпраця з іноземними приватними підприємствами будь-якого спрямування.

Не менш важливою для вжитку мови є сфера застосовування, від якої залежать її функції та структура, адже для розвитку та поширення будь-якої мови важливе використання її у різних сферах життя, що значно урізноманітнює і розширює словниковий запас її носіїв. Безперечно, мовні законопроекти перш за все стосуються політики, юриспруденції, діловодства та офіційного стилю мовлення загалом. Та, з іншого боку, політика, як внутрішня, так і зовнішня, впливає й на ЗМІ, культуру та сферу обслуговування. Згідно з мовним законом України, мовою послуг у сфері телекомунікацій та друкованих видань в Україні є державна мова. Такий закон стосується й освітньої галузі. Подібні мовні закони діють у більшості країн світу, що є одним із способів впливу політики на мову. Так як сфера обслуговування цілком залежить від клієнтів, досить важливо розуміти їх. Перешкодою цьому може стати мовний бар'єр. З метою його уникнення особам, що безпосередньо надають послуги, варто проаналізувати клієнтську базу (особливо іноземців) та звернути особливу увагу на їхню мову спілкування (або хоча б ту, якою володіє більшість із них) та отримати хоча б базові знання з неї. Таким чином, на мову населення впливає політика не лише держави, де вони проживають, а й іноземних країн. Культурологія постійно залишається під впливом політики. Це спричинено тим, що держава сприяє розвитку певних її

напрямів. Саме через це в окремих країнах у різні епохи були розвинені різні напрями мистецтва, наслідком чого стало широке різноманіття архаїзмів, професіоналізмів та слів іншомовного походження, які збагачують мову, що їх запозичила. Тож у держави є значний вплив на функціонування, розвиток мови та її основних функцій і взаємодію мов.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що вплив політики на мову досить складний і різноаспектний, у нього багато проявів та особливостей. Мова ж – це лінгвістичне відображення історії розвитку суспільної свідомості її носіїв і залежна від впливу політики держави, що проявляється по-різному.

Список використаних джерел

1. Ключник Р.М. Дискурс протесту та політична коректність: до питання про евфемізми в політичній комунікації. *Регіональні студії*. 2018. № 13. С. 30–35.

2. Петренко В. Особливості визначення політичної мови. *Політичний менеджмент*. 2007. № 2. С. 16–24.

3. Стрій Л.І. Ритуальні жанри українського політичного дискурсу: структурно-семантичний і лінгвопрагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2015. 190 с.

4. Попович Н. Розвиток мови як віддзеркалення впливової ролі держави. *Вісник Нац. акад. держ. упр.* 2011. № 2. С. 267– 275.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

Б.О. Величко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИКА ТА РЕЛІГІЯ

З давніх часів релігія та політика були тісно пов'язані між собою, і їх співвідношення між собою завжди було чи не найскладнішою проблемою як у минулому, так і у сучасності. Тому взаємодія між ними вимагала комунікації та постійної домовленості. Враховуючи, що як політика, так і релігія має справу з великими масами людей, не рідко, а навіть і на постійній основі, вони співпрацювали для досягнення спільної мети різними способами, доповнюючи одна одну, що, наразі, добре видно на таких прикладах, як-от:

– зміна народної думки, тобто завдяки релігії та релігійним ученням доносити то народних мас, що проти бога йти не можна. Це додатковий контроль з боку влади на людей, бо якщо вони постануть проти правителя, є «бог» проти якого йти не можна;

– гроші, внески та пожертви для церкви, в основному ці гроші йшли до казни держави, що сприяло збагачуванню правителів і представників церкви. І водночас саме від політики насамперед залежить становище релігії у державі;

– війни. Згадаємо хрестові походи, де під лозунгами «Цього хоче бог!» та «Ради Христа!» цілі армії рушали в бій. Обіцянки для людей, якщо вони підуть воювати, то будуть прощені всі їх гріхи перед Богом та вони зможуть потрапити в рай. Всіма способами влада намагалася надавити на народ та використати їх у своїх цілях, а релігія, як не можна до речі, підходила до цієї справи.

З часом релігія втратила свій вплив в життя мас і навіть були побоювання, що з розвитком освіти та технологічного прогресу релігія зникне, як засвідчували французькі просвітники [1]. Релігія (від латинського слова religare – стягувати, об'єднувати) – це особлива форма усвідомлення світу, в якій зазначено надприродне та віра в це надприродне. Характерне явище для світської влади - це великий вплив на церкву, що називається цезаропапізмом (були характерними для Росії, Візантії), коли ж навпаки церква має вплив на владу, називають папоцеризмом (в Середньовіччі католицька церква в своїй більшості вирішувала політичну ситуацію в Європі). Представники церкви й активні віруючі стають, навіть самі того не бажаючи, політичними діячами.

Політична діяльність призводить до того, що діячам церкви й світським прихильникам доводиться створювати політичні партії, масові організації, профспілки, пресу та ЗМІ, вести політичну діяльність, що у своїх формах практично не відрізняється від діяльності всіх інших політичних організацій.

На сучасному етапі характер державно-церковних відносин – один з головних показників рівня розвитку держави й релігійного спрямування, оскільки він характеризує рівень реалізації принципу свободи совісті як однієї з головних складових фундаментальних прав і свобод людини. Протягом століть склалися декілька моделей державно-церковних відносин, які часто взаємно переплітаються:

1) теократія (Виявляється як форма правління, при якій вся повнота влади в державі належить главі церкви та духовництву, що обґрунтовується волею бога) [1];

2) цезаропапізм (Показує себе як політика світської влади, спрямована на підпорядкування собі всього церковного життя; поєднання в особі державного правителя вищої світської духовної влади) [2].

3) законодавча підтримка (Статус державної церкви передбачає державне фінансування діяльності церковних інституцій, покладає на них певні державницькі функції);

4) відділення влади та церкви (На практиці це означає неможливість втручання церкви в справи держави за активного втручання державних інституцій у справи церкви);

5) невтручання держави й церкви в справи одне одного (Гарантує максимальне забезпечення свободи релігії та толерантності в державі. Законодавчо закріплену свободу віри й невіри мають громадяни США, Франції, Туреччини, України).

Німецький філософ К. Шмітт у своєму визначенні політики вказував, що політичні дії та мотиви можна звести до розрізнення друга і ворога. Політичний ворог не завжди морально злий, але завжди є чуже,

інше. Використовуючи релігійну віру і релігійні символи, можна надати сакральність будь-якому політичному конфлікту, що, у свою чергу, призводить до сакралізації ворога, робить його втіленням вселенського зла [3].

Таким чином, саме релігійний фактор стає одним із найзручніших при використанні в політичних цілях для виправдання насильства та агресії, що ми можемо бачити на прикладі діяльності терористично - релігійних угруповань, які поставили перед собою мету здобути владу. Але релігія в наші дні виступає і в якості своєрідного морально-етичного регулятора суспільного життя у державі, гуманістичної системи виховання, орієнтованої на традиційні цінності. Отже, вона є механізмом, що дозволяє зберегти моральні цінності, національну самосвідомість, зміцнити солідарність між націями й народами, так і навпаки, руйнівну силу, що може знищити державність.

Список використаних джерел

1. Тимошенко В.І. Теократія: Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1998–2004. С. 10–14.
2. Енциклопедичний словник Брокгауза і Єфрона. С. 128–136.
3. Шмітт К. Політична теологія. М.: Канон-Пресс-Ц. 2000, С. 97–101
Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

М.О. Савенко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРЕМІЯ ЮХАНА ШЮТТЕ ЗА ДОСЯГНЕННЯ В ПОЛІТИЧНИХ НАУКАХ

Премія є складовою частиною життя людей як винагорода за їх сумлінну працю. Присуджується премія, зазвичай, на конкурсній основі та супроводжується врученням медалі, призу, диплому та грошової винагороди. Відомо, що однією з найпрестижніших премій у світі є Нобелівська премія. Вона вручається за видатні наукові дослідження, революційні винаходи, вагомий внесок у культуру або розвиток суспільства. Проте, далеко не всі знають про існування премії Юхана Шютте, заснованої в 1994 р. Фондом його імені Упсальського університету в Швеції. Премія Юхана Шютте здобула престижну репутацію серед дослідників і отримала назву «Нобелівська премія з політології», вона вручається вченим за значний внесок у розвиток політичної науки. Згідно з опитуваннями, проведеними в 2013-2014 рр., премія є найпрестижнішою міжнародною академічною нагородою з політології [1].

Юхан Бенгтсон Шютте (роки життя 1577-1645) – шведський державний діяч і політик, барон, професор, учений. У 1622 р. Шютте став канцлером Упсальського університету та обіймав цю посаду аж до самої смерті. У цьому ж році він зробив пожертву на користь професорства риторики та державного управління. Наразі професора мешкають у квартирах у будинку Шютте в Упсалі [3].

Перше нагородження премією відбулося вже через рік після заснування, у 1995 році, і відтоді вона присуджується щорічно в кожну останню суботу вересня. Першим лауреатом премії став видатний американський політолог, професор Єльського університету Роберт Алан Даль. Лауреату була вручена грошова премія в розмірі 500 тис. шведських крон (близько 52 тис. доларів США) і золота медаль. Роберт Алан Даль отримав цю премію за його глибокий аналіз демократичної теорії в поєднанні з емпіричним дослідженням фактичного функціонування представницької влади. Цей відомий американський учений є одним із засновників концепції плюралістичної демократії: він справив значний вплив на політичну науку своїми емпіричними дослідженнями про розподіл влади в місцевому співтоваристві і теоретичними концепціями, особливо щодо демократії і плюралізму та запропонував мінімальні демократичні процедури. Так, на його думку, конституція гарантує вибір політиків, а мандат видається їм на певний термін. Виборні посади заповнюються завдяки регулярним і справедливим виборам, в яких насильство є неприйнятним, вибори повинні бути рівними і відкритими. Абсолютно всі дорослі громадяни можуть брати участь у виборах. Також практично всі дорослі громадяни можуть балотуватися на виборах. Усі громадяни мають право говорити про політичні питання, не побоюючись бути покараними за це. Також громадяни мають право шукати альтернативні джерела інформації, які реально існують і знаходяться під захистом закону. Не є виключенням і те, що громадяни мають право на створення незалежних від державних організацій об'єднань, включаючи політичні партії і групи за інтересами.

За всю історію існування, премію Шютте отримали 26 науковців [2]. У 2011 р., як виключення, номінували зразу двох кандидатів, а саме Рональда Інглхарта та Піппу Норріс. Премія була присуджена «За інноваційні ідеї, що стосуються значущості та основ політичної культури в глобальному контексті». Церемонія нагородження відбулася 24 вересня в університеті міста Упсала в Швеції. Відмінною особливістю досліджень Норріс і Інглхарта є те, що вони співвідносять свої теорії з унікальним емпіричним матеріалом, зібраним в рамках глобальних соціологічних опитувань, таких як World Value Survey і Eurobarometer, що дозволяє проводити якісну систематичну перевірку концептуальних моделей, тим самим сприяючи спростуванню хибних і формуванню нових гіпотез [4].

На думку професора Рональда Інглхарта :«Сама ж премія поки не може похвалитися тривалою історією; її почали вручати тільки 17 років тому. Цікавою видається історія її створення. Спонується нагорода Фондом Юхана Шютте університету Упсали, що вважається найкращим університетом Швеції. Так як у Фонді є значні кошти, то коли один з професорів запитав: «Чому є Нобелівські премії з хімії, фізики, літератури, медицини, економіки, але не в області політичних наук?», – відповіддю йому стало створення премії Шютте, еквівалента Нобелівської премії в політичних науках. Тож, премія Юхана Шютте – це найвища нагорода для політологів, яка свідчить про високу оцінку їхнього внеску в розвиток держав та суспільств.

Список використаних джерел

1. Премия Юхана Шютте в политических науках. URL: http://ru.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D1%8F_%D0%AE%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%B0_%D0%A8%D1%8E%D1%82%D1%82%D0%B5_%D0%B2_%D0%BF%D0%BE%D0%B%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%85_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0%D1%85 (дата звернення:19.02.2020).

2. Лауреаты премии Юхана Шютте. URL: http://www.wikizero.com/ru/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F:%D0%9B%D0%B0%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%8B_%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D0%B8_%D0%AE%D1%85%D0%B0%D0%BD%D0%B0_%D0%A8%D1%8E%D1%82%D1%82%D0%B5 (дата звернення: 19.02.2020).

3. Шютте, Юхан Бенгтсон премии в области политологии URL: http://ru.qwertyu.wiki/wiki/Johan_Skytte_Prize_in_Political_Science (дата звернення:20.02.2020).

4. Рональд Инглхарт и Пиппа Норрис – лауреаты Johan Skytte Prize in Political Science. URL: <https://lcsr.hse.ru/news/61360852.html> (дата звернення: 18.02.2020).

*Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

СЕКЦІЯ 2 ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Г.П. Щедрова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МУЛЬТИБРЕНДИНГ ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Поняття брендингу у сучасному світі охоплює сфери від мистецтва до виробництва і політики. Попри те, що політика має найменш виражену конкретику, дивіденди цей аспект суспільного життя дає чи не найбільші, зокрема, у вигляді контролю і над мистецтвом, і над виробництвом. Брендинг як діяльність зі створення тривалої прихильності до певного товару зі сфери економіки потрапив у політичну площину західного світу ще в середині ХХ ст. й став активно використовуватися у вітчизняних практиках на початку 2000-х років.

Відтак, запропоновано послуговуватися терміном «політичний мультибрендинг» у розумінні сукупності заходів та прийомів, спрямованих на одночасне забезпечення впізнаваності та формування прихильного ставлення до суб'єкта політичної діяльності: держави, політичних лідерів, їхніх команд, супутніх структур тощо. Доцільність запропонованого визначення зумовлена й формуванням в Україні такого політичного простору, де учасники публічної політики окрім звичних елементів у вигляді громадських організацій чи молодіжного «крила» партій можуть містити стійкі медіа-продукти, силові формування, структури, що у позаінституціональному полі ототожнюються з політичною силою.

Практика запровадження мультибрендингу втілювалася як на рівні держави та регіонів, так і у сучасних політичних проєктах, зокрема, партій, окремих політиків тощо. Особливо чітко це простежувалося на прикладі активної кампанії із формування і просування єдиного рекламного бренду України, який у травні 2018 р. своїм рішенням схвалив Кабінет Міністрів України [1].

Бренд був запропонований українською агенцією «Banda» у рамках роботи Комісії з питань популяризації України при Міністерстві інформаційної політики України, а також на основі пропозицій британських партнерів. За інформацією Міністерства інформполітики, над розробкою бренду працювали майже рік, було створено кілька варіантів концепцій промоції України, які показали шістьом фокус-групам у Великій Британії, Німеччині та Польщі. У висновках експертів йшлося про те, що новий, а по суті, перший, схвалений на державному рівні, бренд покликаний покращити уявлення світової спільноти про Україну, яка наразі «асоціюється з трьома речами – революцією, корупцією та війною» [2] (рис. 1). Також серед цілей просування затвердженого бренду називали залучення у країну інвестицій та покращення туристичного потенціалу. Логотип охарактеризували динамічним, відкритим і позитивним – таким, яким світ має побачити Україну саме зараз.

Рис. 1. Єдиний бренд України «Ukraine NOW UA» («Україна ЗАРАЗ»)

Бренд України, який історично сформувався ще у радянські часи, позиціонував країну як «житницю» територій соціалістичного табору. Ця асоціація визначала й маркери використання і сприйняття України, апелювання до неї світової спільноти. Така традиція зумовлювала й споживацьке ставлення до України і, як наслідок, формування таких кліше, як «сировинна база», «придаток» тощо. Новий логотип і його презентація свідчить про те, що бренд розроблявся для іноземної аудиторії. У її уяві мала виникнути нова візуалізація України без усталеного символічного сприйняття (соняшники, орнаменти, лани тощо). Враховуючи, що змістовна частина бренду, тобто описова частина закладених сенсів, не була розкрита, припускаємо, що первинна мета – закріпити Україну у порядку денному міжнародної спільноти.

Завдяки формуванню цілісного і змістовного бренду держави можна забезпечити виконання ряду важливих (нагальних і стратегічних) функцій. Наприклад, мультикультурність та багатонаціональність України у контексті формування бренду держави є одним із вирашних чинників просування такого бренду у світі, адже врахування усієї регіональної автентики свідчить про підтримку етнонаселення країни на державному рівні. Також це ще один інструмент просування туристичного бренду України за зразками інших європейських держав, туристичні регіони яких завдяки планомірній і системній політиці стали впізнаваними у світі, забезпечивши, зокрема, економічні та фінансові дивіденди та репутаційні переваги на міжнародній арені.

Враховуючи висловлені вище аргументи, можна стверджувати, що наслідками успішної реалізації державного брендингу України має стати:

- просування політичної ідеології держави на міжнародній арені;
- зміцнення становища України у світовому політико-культурному просторі;
- покращення конкурентоспроможності країни у сфері зовнішньоекономічних відносин, туризму та культурного обміну;

- ефективне формування загальнонаціональної ідентичності;
- консолідація внутрішніх ресурсів та міжнародної підтримки у протистоянні зовнішнім викликам та військовим загрозам, які є нагальною проблемою сучасної України.

У підсумку Україна має знайти своє місце із позитивним асоціативним рядом. Нинішні ж акценти у реалізації державного бренду сконцентровані, у першу чергу, на подоланні негативного, чи-то стереотипного, сприйняття України у світі, а не на презентації переваг і здобутків, які б були унікальними чи мали б позитивний іміджевий потенціал. Відповідно, з часом державний бренд має доповнитися переліком того, що саме Україна являє собою саме зараз (Ukraine NOW).

Разом із формуванням державного бренду в Україні з 2016 р. триває офіційний брендинг територій (областей, громад, міст). На відміну від загальнодержавних тенденцій у регіонах підхід є більш традиційним – і у візуальній частині, й щодо обраних слоганів. Наприклад, Хмельниччина стала позиціонувати себе як «перехрестя стихій та історій», обравши при цьому самотутній орнамент. Закарпаття закріпило за собою бренд «землі, наближеної до сонця» з відповідним гірським пейзажем на логотипі. Закономірним стало символічне зображення лева на брендів Львівщини тощо. Розробку свого офіційного бренду почали Черкащина, Київщина, Вінниччина, інші області, міста, об'єднані територіальні громади, селища. Однак варто зауважити, що увага регіонів зосереджена виключно на пошуку своїх туристичних брендів, що красномовно говорить про мету таких пошуків.

Попри те, що категорію «бренд» щодо територій України почали використовувати нещодавно, однак області і міста й до того мали індивідуальне сприйняття й усталені статуси, як, наприклад, Луганщина – світанок України, Харків – студентська столиця, Львів – культурна, Донеччина – шахтарська, а Одеса – морська, Київ – мати міст руських тощо. Такі визначення продиктовані історичним розвитком, специфікою інфраструктури, соціокультурних домінант та іншими чинниками. Вочевидь, тут йдеться про традиційні, а відтак автономні бренди, що не лежать у площині реалізації відповідної державної політики. Припускаємо, що вказані символи тривалий час існуватимуть одночасно із результатами модерного брендингу в Україні.

Зазвичай, державні бренди цілеспрямовано формують відповідні компанії та фахівці, що працюють на тендерній основі. Так, у Шотландії просуванням національного бренду займалась маркетингова компанія CLK, яка запропонувала світові «Scotland the Brand». У Польщі це агентство «Corporate Profiles DDB», яке розробило національний логотип, слоган та маркетингову кампанію у цілому. У Канаді немає єдиної стратегії просування національного бренду – реалізацією цієї мети займаються агентства «Garneau, Wurstlin, Philp: Brand Engineering», яке пропонує рекламувати Канаду як «молодшу версію США», та «Taxi Advertising & Design», що зосередило увагу на інноваційному та креативному потенціалі країни [3].

Критеріями оцінки та виміру брендів є: вартість бренду, якщо йдеться про брендинг держави, та рівень упізнаваності, електоральної та міжелекторальної підтримки, якщо це бренд політичного суб'єкта.

Щороку міжнародна компанія «Brand Finance» публікує звіт про вартість національних брендів світу. За результатами звіту «Brand Finance Nation Brands 2019», США продовжують домінувати у світовому рейтингу [4]. Незмінними з 2018 р. залишаються друге та третє місця – Китай та Німеччина. Також у першій десятці Японія, Великобританія, Франція, Індія, Канада, Південна Корея та Італія. Вартість цих національних брендів коливається від 27,75 млрд дол. США у Сполучених Штатах до 2,1 млрд дол. США в Італії. У Топ-100 світових брендів Україна у 2019 р. посіла 56-те місце, піднявшись на дві позиції у порівнянні з 2018 р. Її сусіди по шкалі «Brand Finance» – Люксембург та Греція. Сприйняття України як бренду, що розвивається, є досягненням саме активного процесу брендингу, презентації країни на найвищому рівні міжнародних відносин, правильного визначення пріоритетів.

Ще один напрям мультибрендингу в Україні – це формування брендів політичних акторів (партій, організацій, політичних лідерів, їхніх команд тощо). Україна має кілька показових кейсів у цьому напрямку, які однак мають різні ступені ефективності. Ще на початку 2000-х в країні почали втілювати і розвивати бренд «регіонів», який в інституціональній площині втілюється у діяльності політичної партії «Партія регіонів», її молодіжного крила («Молоді регіони»), чіткою ідентифікацією із промисловими регіональними центрами (попри те, що штаб-квартира розташовувалася у м. Київ), візуальною ідентифікацією із біло-синім фоном і персоналізованим сприйняттям через лідерів «Партії регіонів» (В. Янукович, Б. Колесніков, М. Азаров, О. Вілкул та ін.). Успішний період мультибрендингу характеризується перемогами у двох парламентських виборах (2006 та 2007 рр.), отриманням 187 місць у Верховній Раді у результаті виборів 2012 р., перемогою лідера партії на президентських виборах 2010 р. [5]. Падінню рейтингів і перетворенню бренду на антибренд передували внутрішньопартійний конфлікт, виключення з партії її провідних лідерів, вихід із партії сотень тисяч її членів у усіх регіонах. На сьогодні бренд «регіонів» втратив як авторитет, так і довіру. Повернення частини команди у політичну сферу супроводжується реалізацією зовсім інших політичних брендів («Наш Край», «Опозиційний блок», «Опозиційна платформа – За Життя» та ін.).

Інший приклад із протилежним бекграундом – «Правий сектор». Це бренд, який має у своїй структурі: політичну партію «Правий сектор», Добровольчий Український Корпус «Правий сектор», громадську організацію «Права молодь». Офіційно структура має загальну назву Національно-визвольний рух «Правий сектор» [6]. Цілі організації втілені в офіційний гаслах: «Сила, яка захищає!», «Народжені Майданом! Загартовані війною!», «За Українську Самостійну Соборну Державу!». Кольори бренду відповідні – червоно-чорний.

«Правий сектор» є вдалим прикладом саме мультибренду, адже у процесі постійних трансформацій організація зберегла усі функціональні сегменти своєї структури. Почавши своє існування під час Євромайдану (листопад 2013 р.) у форматі ситуативного об'єднання правих активістів, рух трансформувалася у добровольчий батальйон (липень 2014 р.) і брав участь у військових діях на сході країни. З початком підготовки до участі

у парламентських виборах 2014 р. відбувається відмежування політичної партії «Правий сектор» від воєнізованого формування ДУК «Правий сектор». Результатом виборів до Верховної Ради стали 1,8% підтримки електорату та всього один мандат у парламенті – у лідера партії Д. Яроша, який переміг в одномандатному виборчому окрузі [7]. Одна з причин програшу партії на виборах – відсутність консолідованої співпраці із іншими правими політсилами та кандидатами («Свобода», «Конгрес українських націоналістів»), які теж у підсумку не потрапили до Верховної Ради. Формування спільного бренду дозволило б мінімізувати репутаційні втрати і реалізувати успішну електоральну кампанію (вказані політичні партії сумарно отримали 6,56% голосів) [8].

Попри відсутність успіхів у політичній діяльності «Правий сектор» залишається активним учасником суспільно-політичного життя України, підтримуючи функціонування усіх своїх осередків та структурних підрозділів. Певний період (2015-2017 рр.) організація знаходилася в епіцентрі уваги ЗМІ через ряд судових справ, фігурантами яких були бійці організації. Це лише додало структури, що й так має усталене позиціонування, пунктів у рейтингу впізнаваності.

Насамкінець, розглянемо один із найуспішніших кейсів мультибрендингу, а саме формат «Слуги Народу», іміджеві характеристики якого були презентовані в однойменному кінематографічному продукті за 3,5 роки до початку публічної політичної діяльності. Реалізація мультибрендингової стратегії почалася з реєстрації партії «Слуга Народу» наприкінці 2017 р. У 2019 р. один із засновників партії В. Зеленський переміг у виборах Президента України, отримавши 73,22% голосів підтримки [9]. Згодом перемогу на парламентських виборах одержала й політична партія «Слуга Народу» (43,16%), сформувавши у Верховній Раді монобільшість [10].

Бренд «Слуга Народу» на сьогодні – це політична партія, фракція у парламенті, представництва в регіонах, активна онлайн-платформа «Слуга Народу – Команда Зеленського». Узагальнено й формально структура отримала назву «Зе-Команда» (за першим складом прізвища лідера організації В. Зеленського). Брендінгова стратегія, особливо у її візуальних та вербальних символах, була доволі системною і логічною: колір бренду – зелений, слогани – «Президент/Депутат – слуга Народу», «Зробимо їх разом», «Весна прийде – саджати будемо», «Створимо країну мрії» та ін. У контексті перебігу політичного процесу гасла змінювалися відповідно до ситуації, пріоритетів діяльності Президента і парламентарів.

Позитивним досвідом реалізації брендингу «Слуги Народу» є аналітична робота із запитами цільової аудиторії, чії потреби лягли в основу політичних гасел, консолідація протестних настроїв та розчарувань населення у здійснюваній політиці держави й перетворення їх на високі політичні дивіденди, вдалий вибір бренд-персон, що не мають негативного сприйняття у пересічних громадян (В. Зеленський як лідер політичної сили, Д. Разумков як спікер і бренд-фейс виборчої кампанії). Описаний бренд на сучасному етапі є таким, що зазнає розвитку, формує регіональне представництво та корегує профільних представників

у центральній владі. У перспективі структура мультибренду буде розгалужуватися із подальшою конкретизацією функцій та завдань.

Розглянувши різні формати мультибрендингу в Україні – від загальнодержавного до інституціонального – можна простежити у кожному з таких процесів політичну складову. Це невід’ємна характеристика перехідного періоду державотворення, коли політизація супроводжує перебіг усіх аспектів життя суспільства. Таким чином, справедливим є твердження, що усі форми брендингу в нашій державі так чи інакше є політичними. Більше того, описані вище кейси є прикладами комплексного багаторівневого формування брендів – своєрідних політичних мультибрендів.

Ураховуючи усталені форми реалізації брендингу в Україні, його можна представити у розрізі таких рівнів:

– макрорівень – брендинг держави, країни, окремих територій (регіонів);

– локальний (інституціональний) – брендинг політичних партій, громадських організацій, державних інституцій чи структур (як-то брендинг «Нової поліції» чи спроба ребрендингу «Укрзалізниці»);

– персональний – формування бренд-персон індивідуально або ж як члена політичної команди.

Серед недоліків, які чітко простежуються у політичному мультибрендингу в Україні, констатуємо превалювання форми над змістом, коли оновленню підлягає лише візуальна частина і рідше – стратегії, форми їхньої реалізації, засоби міжінституціональних комунікацій. До слова, брендинг є однією із форм такої взаємодії, адже завжди виступає носієм інформації. Ще одна проблема також пов’язана із комунікаційною сферою, адже полягає у слабкій взаємодії політичних інститутів та суб’єктів із цільовою аудиторією, врахування потреб і очікувань якої є запорукою успішної побудови бренду. Деформованість або ж обмеженість каналів зв’язку між носієм бренду та споживачем, тобто суспільством, часто має наслідки не лише у вигляді несприйняття бренду, але й такі, як глибокі кризові явища в державі. Вітчизняна сучасність має кілька таких прикладів («Помаранчева Революція», Революція Гідності), яким передували масштабні суспільні розчарування у державному курсі, політичних рішеннях та діях. Питання подолання і виправлення таких недоліків мають стати частиною подальших теоретичних розробок та емпіричних досліджень проблематики мультибрендингу в Україні.

Список використаних джерел

1. Уряд схвалив новий бренд «Україна Зараз», що забезпечить єдиний стиль презентації держави в світі // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-novij-brend-ukrayina-zaraz-sho-zabezpechit-yedinij-stil-prezentatsiyi-derzhavi-v-sviti> (дата звернення: 19.02.2020).

2. Кізілов Є. В Україні з’явився рекламний бренд. URL: <http://https://www.pravda.com.ua/news/2018/05/10/7179891> (дата звернення: 20.02.2020).

3. Державна політика у сфері національного брендингу: Інформаційна довідка, 2016. URL: <https://www.radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/publications/29157.pdf> (дата звернення: 20.02.2020).

4.Brand Finance Nation Brands. URL: http://brandfinance.com/images/upload/nation_brands_100_2019_free_1.pdf. (дата звернення: 20.02.2020).

5.Центральна виборча комісія: Офіційний веб-сайт. URL: https://www.cvk.gov.ua/vibory_category/vibori-narodnih-deputativ-ukraini.html (дата звернення: 18.02.2020).

6.Національно-визвольний рух «Правий сектор»: Офіційний веб-сайт. URL: <https://pravyysektor.info/pro-ruh> (дата звернення: 18.02.2020).

7.Центральна виборча комісія: Офіційний веб-сайт. URL: https://www.cvk.gov.ua/vibory_category/vibori-narodnih-deputativ-ukraini.html (дата звернення: 20.02.2020).

8.Центральна виборча комісія: Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp300pt001f01=910.html> (дата звернення: 18.02.2020).

9.Центральна виборча комісія: Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vp2019/wp300pt001f01=720.html> (дата звернення: 18.02.2020).

10. Центральна виборча комісія: Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp300pt001f01=919.html> (дата звернення: 20.02.2020).

В.Ю. Медяник
кандидат історичних наук, викладач історії КЗО «Спеціалізована школа № 134 гуманістичного навчання та виховання» ДМР

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Останнім часом Дніпропетровщина все активніше почала долучатися до реформування системи правоохоронних органів, а в умовах децентралізації й з появою об'єднаних територіальних громад стала одним з лідерів створення безпечного середовища на місцях. Серед пріоритетних напрямів безпекової політики Дніпропетровщини, реалізацією яких займаються об'єднані територіальні громади регіону можна назвати такі пілотні проекти, як «Поліцейський офіцер громади», «Community Policing Dnipro», «Шкільний офіцер поліції» та ін.

На сучасному етапі одним з найпріоритетніших напрямів безпекової політики ОТГ Дніпропетровської області стала реалізація пілотного проекту «Поліцейський офіцер громади». Зокрема, Дніпропетровщина стала першою на території України областю, де з червня 2019 р. поліцейські почали працювати в новому форматі. Зокрема, в рамках реформи Національної поліції було створено інститут поліцейських офіцерів громад, відповідно до якого було запроваджено посади підзвітного громаді офіцера поліції. Слід зазначити, що це – якісно новий рівень комунікації й поліцейського сервісу, адже з того моменту поліцейський отримав можливість перебувати на постійному зв'язку з мешканцями громади, опікуючись їх безпекою та захистом.

Пілотний проект «Поліцейський офіцер громади» був створений за ініціативи Національної поліції України, старт якого відбувся в Києві

28 травня 2019 р. за участю високопосадовців – В. Гройсмана та А. Авакова, голови Національної поліції України С. Князева та 21 очільника об'єднаних територіальних громад Дніпропетровщини. На урочистому випуску поліцейських офіцерів головам об'єднаних громад було вручено сертифікати учасників проекту «Поліцейський офіцер громади» [1].

Ще в лютому 2019 р. близько 40 правоохоронців з об'єднаних територіальних громад Дніпропетровщини розпочали навчання у рамках реалізації проекту «Поліцейський офіцер громади». Пройшовши конкурсний відбір, вони продовжили чотиримісячний курс підготовки на базі Дніпропетровського університету внутрішніх справ, де їх навчали практичним навичкам та моделюванню ситуацій не лише викладачі ДДУВС, але й професійні фахівці зі США. За словами директора Дніпропетровського центру розвитку місцевого самоврядування, створеного за підтримки програми «U-LEAD з Європою» та Міністерства регіонального розвитку Олени Тертишної «практична частина підготовки офіцерів громад включала в себе тактику, контраварійне керування автомобілем, психологічні аспекти й комунікацію з громадськістю у сільській місцевості [2].

Наприкінці вивчення курсу майбутні офіцери громад пройшли підсумкове тестування, після успішного складання якого змогли приступити до роботи, отримавши форму, зброю і спеціальний транспорт. Місцеві громади, будучи зацікавленими в появі нових «вартових громад», почали надавати їм всебічну підтримку, забезпечуючи офіцерів належними житлово-побутовими умовами, службовим приміщенням та відповідною оргтехнікою для виконання своїх посадових обов'язків. Заробітна плата нових «шерифів» громад була визначена на рівні 12 тис. грн. [3].

Серед низки переваг офіцерів громади можна назвати наявність службового автомобіля й планшета для електронного ведення документації. Завдяки наявності робочого планшета в поліцейського офіцера з'явилася можливість ведення документації в електронному вигляді. Поліцейський офіцер громади повинен звітувати й перед самою громадою, приділяючи її мешканцям максимально багато уваги [4].

Не стала винятком і Царичанська об'єднана територіальна громада, в якій разом з іншими ОТГ Дніпропетровської області розпочалася реалізація пілотного проекту «Поліцейський офіцер громади». З метою забезпечення робочими місцями нових «вартових громад» Царичанська ОТГ придбала меблі, здійснила ремонт окремої кімнати в адміністративному будинку Царичанської селищної ради, а також обладнала частину приміщення будинку культури з окремим входом в селі Прядівка Царичанської ОТГ. На території громади на даний час працює троє поліцейських офіцерів, які опікуються виключно безпекою та захистом інтересів громади, звітуючи за свою роботу безпосередньо перед жителями громади [5].

Другим пріоритетним напрямом безпекової політики ОТГ є «Community Policing Dnipro» - проект, на який було виділено 550 тис. грн. Сутність «Community Policing» (далі – CoPo) полягає у постійній взаємодії поліції та місцевої влади, коли поліцейський знаходиться в постійній комунікації з мешканцями громади, враховує їхні думки та пропозиції щодо проблем безпеки та громадського порядку на

певній території обслуговування задля створення взаємного безпечного середовища. В чому ж полягають переваги СоРо? [6].

По-перше, поліція та місцева влада несуть однакову відповідальність за безпеку громади; по-друге, поліція має можливість вчасно реагувати на потреби, які відчуває громада; по-третє, співпраця населення з поліцією спрямована на досягнення певного результату, бо направлена на попередження злочинів і створення спільного плану превентивної діяльності [7].

Останнім часом набувають поширення й інноваційні платформи комунікації поліції та громади, серед яких онлайн-опитування, «карти злочинності», різноманітні спільні тренінги та тематичні зустрічі, підвищуючи рівень інформованості населення з найбільш нагальних з питань безпеки та охорони громадського порядку, прав та обов'язків громадян, а також сприяючи налагодженню контактів між громадянами та правоохоронними органами [8].

Третім пріоритетним напрямом безпекової політики ОТГ Дніпропетровської області можна назвати проєкт «Шкільний офіцер поліції», який був запущений у 2016 р. в школах Дніпра. В рамках проєкту поліцейські проводять різного роду тематичні лекції, бесіди, тренінги щодо запобігання правопорушень та злочинів серед учнів закладів середньої освіти. Досить цікавим є приклад впровадження проєкту «Шкільний офіцер поліції» на базі КЗО «Спеціалізована школа № 134 гуманістичного навчання та виховання» ДМР, де шкільним офіцером поліції є старший інспектор відділу зв'язків з громадськістю Управління патрульної поліції в Дніпропетровській області, старший лейтенант поліції А. В. Малиновська-Поправка [9].

Починаючи з 2017 р. з учнями Спеціалізованої школи № 134 проводяться різного роду інформаційні заходи в рамках проєкту «Шкільний офіцер поліції». Зокрема, в березні 2017 р. для учнів 9-х класів було проведено бесіду «Відповідальність неповнолітніх за протиправні дії». У рамках Всеукраїнського тижня безпеки дорожнього руху в травні 2017 р. для учнів 5-х та 6-х класів було проведено інформаційні хвилини з попередження дитячого травматизму на дорогах, правил поведінки в екстремальних ситуаціях. Не менш насиченим у плані реалізації проєкту «Шкільний офіцер поліції» був і 2018 рік. Зокрема, в січні 2018 р. представники патрульної поліції передали школі комплект з тридцяти світлодіодображувальних желетів для безпечного пересування дітей містом. А в 2019 році в школі було проведено загальношкільну акцію «Стоп, булінг» з попередження дитячого насилля, де учні 10-А класу підготували тематичний інтерактивний захід, а школярі всієї школи підтримали їх, долучившись до флешмобу шляхом малювання тематичних плакатів [9].

Отже, серед пріоритетних напрямів безпекової політики об'єднаних територіальних громад Дніпропетровщини на сучасному етапі можна назвати реалізацію проєктів «Поліцейський офіцер громади», «Community Policing Dnipro» та «Шкільний офіцер поліції», втілення на практиці яких свідчить не лише про доволі цікаву модель поліцейської діяльності, але й про новий рівень співпраці й комунікації з мешканцями громад.

Список використаних джерел

1. Поліцейський офіцер громади. URL :<http://www.gromada.org.ua/gromada/tsarichanka/news/1558534052/> (дата звернення: 17.02.2020).
2. Кулембет А. Мріємо, щоб у кожному ОСМД був вартовий. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/45926/> (дата звернення: 18.02.2020).
3. Для чого в поліції хочуть дільничних замінити на «офіцерів громад». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2709912-dla-cogo-v-policii-hocut-dilnicnih-zaminiti-na-oficeriv-gromad.html> (дата звернення: 20.02.2020).
4. На Дніпропетровщині розпочали навчання перші «офіцери громад». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2644492-na-dnipropetrovsini-rozpocali-navcanna-persi-oficeri-gromad.html> (дата звернення: 20.02.2020).
5. Поліцейський офіцер громади. URL :<https://www.gromada.org.ua/gromada/tsarichanka/news/1558534052/> (дата звернення: 20.02.2020).
6. Вишницька А. Хто й як дбає про безпеку в громадах. URL: <http://cop.org.ua/ua/ukrainskiy-dosvid/khto-j-yak-dbae-pro-bezpeku-u-gromadakh> (дата звернення: 19.02.2020).
7. Взаємодія громади та поліції. URL: http://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/com_pol.pdf (дата звернення: 19.02.2020).
8. Безпека громади: пошук спільних рішень: посібн. / за ред. Д. Поладової, К., 2018, 154 с.
9. Шкільний офіцер поліції. URL: <https://school134.dnpepu.com/uk/site/shkilnii-ofitser-politsiy.html> (дата звернення: 19.02.2020).

Д.О. Дмитренко

Маріупольський державний університет

ЛІБЕРТАРІАНСЬКІ ПАРТІЇ В СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇНАХ

Лібертаріанство як політико-філософська течія є породженням лише ХХ ст., незважаючи на те, що її витоки можна прослідкувати набагато раніше. Виникнення політичних партій лібертаріанської ідеології свідчить насамперед про бажання людей до пошуків нових шляхів подолання суспільних криз та встановлення суспільства, яке б задовольняло бажання всіх груп населення. Дослідження лібертаріанських партій Норвегії, Данії, Швеції та Ісландії є актуальним задля розширення меж політичного кругозору та спроб аналізувати сучасну політичну дійсність.

Девід Боуз характеризує лібертаріанство як політичну філософію, що «послідовно застосовує ідеї класичного лібералізму, доводячи ліберальну аргументацію до висновків, більш жорстко обмежує роль держави і захищає свободу особистості в більшій мірі, ніж будь-які інші класичні ліберали» [1].

У Норвегії ідеологію лібертаріанства сповідує невелика політична партія – Капіталістична партія або Лібертаріанці (Liberalistene) [12]. На базі політичної партії існує молодіжна організація, яка заснована в 2004 році – Капіталістична молодь (Liberalistisk Ungdom) [10]. Норвезька партія прийняла участь в місцевих парламентських виборах в Осло в 2015 році [15],

а офіційно була зареєстрована в 2016 році [11], що дало їй змогу на участь в національних виборах в Парламент Королівства Норвегія (Stortinget), які відбулися в 2017 році. На виборах партія набрала 0,2% голосів і не отримала мандатів. Лідером партії на сьогоднішній день є норвезький політик Арнт Рун Флекстад.

Ідеологічна основа Капіталістичної партії базується на класичному лібералізмі, традиції епохи Просвітництва й західної культурної спадщини [16]. Головне місце посідають також постулати лібертаріанства: так званий принцип «нічного сторожа», коли держава обмежується трьома функціями: поліція, оборона, правосуддя, - загалом це називають мінархізмом [8].

В Ісландії лібертаріанські ідеї представлені Піратською партією (Píratar), яка була заснована 24 листопада 2012 року колишньою членкинею ісландської політичної партії «Рух» Біргіттою Йонсдоуттір разом з іншими відомими інтернет-активістами Ісландії, включаючи анархіста Смаурі Маккарті. На парламентських виборах 2013 року партія набрала 5,10 % голосів виборців та отримала 3 місце в парламенті. Мандати отримали Біргітта Йонсдоуттір, Йоун Тоур Оулафссон та Хельгі Храбрн Гюннарссон [5].

Партія висуває абсолютно ліві ідеї: встановлення прямої демократії, свобода інформації, забезпечення захисту персональних даних від уряду і корпорацій, реформа закону про авторські права, введення 35-годинного робочого тижня, – і вже зовсім обов'язковій речі на зразок свободи слова та дотримання громадянських прав [2].

Пірати також підтримують зуїзм, нову релігію, мета якої – викоринити релігію в Ісландії як таку. Зуїстська церква обіцяє повернути своїм парафіянам сплачені податки і закликає уряд закрити державний реєстр релігійних переконань жителів Ісландії. Число зуїстів в країні досягло трьох тисяч чоловік, тобто їх вже більше, ніж мусульман. Після досягнення своєї єдиної мети зуїсти хочуть самознищитися, як і знищити вигадану ними релігію [5].

Таким чином, у піратів є два важливих досягнення: зміцнилися в національному парламенті, скасували релігійний закон, чого, звичайно ж, поки що недостатньо для впливової політичної партії. Однак незважаючи на це, піратська партія Ісландії – найуспішніша у світі (серед споріднених їй та інших піратських партій). У жодному національному парламенті представників «піратів» більше немає, тоді як в Ісландії вони стали однією з найпомітніших політичних сил [3].

Щодо Швеції, то тут можна говорити про Ліберальну партію чи Класичну ліберальну партію (Liberala partiet, Klassiskt liberala partiet). Це класична ліберальна партія у Швеції, яка заснована у 2004 році. Лідером партії є Кай Нюстрьом. Штаб-квартира партії знаходиться у Стокгольмі та регіональних представників у Єнчепінгі та Лінчепінгу.

Наступна цитата взята з англійської версії офіційного веб-сайту партії: «Ми в Ліберальній партії (класична ліберальна партія) – класично налаштовані ліберали. Ми віримо в суспільство, де індивідам надається влада над власним життям. Суспільство, яке надає пріоритет

особі, [...] а особи не можуть бути жертвами вимушеного колективу. Вільні та суверенні особи вільні формувати власні відносини та асоціації з іншими вільними та суверенними індивідами.» [6].

Ліберальна партія брала участь у трьох загальних виборах у шведський риксдаг. Їх найкращий результат був на загальних виборах 2014 року, коли партія отримала 1210 голосів, або 0,02% [16]. Ліберальна партія брала участь у виборах до Європейського парламенту. Партія вперше брала участь у виборах у 2014 році, хоч вона й мала право на участь у 2009 році; не відносить себе ані до лівого, ані до правого політичного крила і не бажає входити до жодних політичних блоків [13].

В результаті виборів до Європарламенту у червні 2009 року Партія піратів отримала у Швеції 7,1% голосів, що дало змогу партії отримати одне місце в Парламенті, яке отримав Крістіан Енгстрем. Другим депутатом Європарламенту стала 22-річна Амелія Андерсдоттер, яка стала наймолодшим членом Європарламенту [4]. На парламентських виборах, які відбулися 19 вересня 2010 року, партія не пододала чотиривідсоткового прохідного бар'єра [14].

Інша ситуація з лібертаріанськими настроями складається в Данії. У Королівстві Данія лібертаріанська партія існувала вже з 1972 року – це так звана «Партія прогресу» (Fremskridtspartiet). Її засновник, колишній адвокат Могенс Глиструп, придбав величезну популярність в Данії після того, як він з'явився на датському телебаченні, заявив, що він заплатив 0 % в доходах податок, при тому, що річний дохід процвітаючого адвоката досягав тоді 800 тисяч крон [9].

Данська «Партія прогресу» не утримувала довго своїх позицій із-за фактичного розколу зсередини. У позиції Глиструпа сталися помітні зрушення – замість анархо-лібертарних і антибюрократичних установок на перший план стали висуватися націоналістичні, антиіммігрантські і антимусульманські гасла [7].

Підсумовуючи все вищенаведене, можна зробити наступні висновки: лібертаріанство – це доволі новий феномен у політичному та партійному житті, зокрема у країнах Скандинавії також. Усі згадані у розділі партії не є «чистим» лібертаріанством за своєю суттю та ідеологією: більш-менш до цього наближена тільки норвезька Капіталістична партія, але на фоні загальних суспільних електоральних вподобань та через ситуацію вже складеної політичної культури в Норвегії, не користується великим попитом. Щодо Ісландії, то тут дещо інша ситуація: Піратська партія набирає все більше симпатиків та укріплюється серед ісландського суспільства. Шведська Ліберальна партія є більш яскравим прикладом ідеології анархо-індивідуалізму, аніж лібертаріанства, про що навіть свідчить жовто-чорна символіка партії, але все ще не завойовує симпатії серед шведського населення, на відміну від також шведської Піратської партії, але вона не є прикладом лібертарної ідеології. Данська «Партія прогресу» не втримала своїх позицій, зазнала внутрішнього розколу: загалом, це свідчить про те, що в Королівстві Данія лібертаріанських партій більше не існує.

Список використаних джерел

1. Боуз Д. Либертарианство: История, принципы, политика / пер. с англ. под ред. А.В. Куряева. Челябинск: *Социум, Cato institute*, 2004. 392 с. С. 28–29. URL: [https://file:///C:/Users/HP/Downloads/bouz_devid_libertarianstvo_istoriya_printsipy_politika%20\(1\).pdf](https://file:///C:/Users/HP/Downloads/bouz_devid_libertarianstvo_istoriya_printsipy_politika%20(1).pdf) (дата звернення: 13.02.2020).
2. Вахитов Р. Кто такие антиглобалисты и почему им не нравится глобальный капитализм? URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Article/vah_kto.php (дата звернення: 13.02.2020).
3. Выборы в Исландии. Пиратская партия заняла второе место. URL: <https://meduza.io/feature/2016/10/30/vybory-v-islandii-piratskaya-partiya-zanyala-tretie-mesto> (дата звернення: 13.02.2020).
4. Пиратская партия получила второе место в Европарламенте. URL: https://sd.net.ua/2009/11/06/piratskaja_partija_poluchila_vtoroe_mesto_v_evroparlamente.html (дата звернення: 13.02.2020).
5. Что мы знаем о «Пиратской партии» Исландии? URL: <http://www.furfur.me/furfur/heros/heroes-furfur/216407-piratskaya-partiya-islandii> (дата звернення: 13.02.2020).
6. “Information in english.” Liberala partiet. URL: <https://www.liberalapartiet.se/information-in-english/> (дата звернення: 13.02.2020).
7. Terri E. Givens. Voting Radical Right in Western Europe / *Cambridge University Press*; Reprint edition, 2012. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/13540688080140040605> (дата звернення: 13.02.2020).
8. What Is Classical Liberalism?. Mises Institute (engelsk). Besøkt 18. august 2017. URL: <https://mises.org/library/what-classical-liberalism> (дата звернення: 13.02.2020).
9. Da finansministre kollapsede på stribe, og et sjældent Skatteministerium blev skabt. URL: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/da-finansministre-kollapsede-paa-stribe-og-et-sjaeldent-skatteministerium-blev-skabt> (дата звернення: 13.02.2020).
10. Liberalistisk Ungdom – Liberalistene. URL: <https://www.liberalistene.org/> (дата звернення: 13.02.2020).
11. Nøkkelopplysninger fra Enhetsregisteret. URL: <https://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=813304902> (дата звернення: 13.02.2020).
12. Nytt landsdekkende parti stiller til kommunevalg. URL: <https://www.abcnyheter.no/nyheter/2015/07/15/194410649/nytt-landsdekkende-parti-stiller-til-kommunevalg> (дата звернення: 13.02.2020).
13. Vågmästarställning. Piratpartiet i vågmästarställning. URL: <https://web.archive.org/web/20101230154650/http://www.piratpartiet.se/vagmasterstallning> (дата звернення: 13.02.2020).
14. Val till riksdagen – “Röster”. val.se. Swedish election authority. URL: <https://data.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html> (дата звернення: 13.02.2020).
15. Valgresultat – Oslo kommune. URL: <https://valgresultat.no/oslo/oslo?type=ko&year=2019> (дата звернення: 13.02.2020).
16. Kapitalisme. Filosofi: en innføring. Besøkt 18. august 2017. URL: <http://filosofi.no/politikk/kapitalisme/> (дата звернення: 13.02.2020).

*Науковий керівник: Є.В. Рябінін, кандидат політичних наук, доцент,
Маріупольський державний університет*

ЗАСТОСУВАННЯ ВИБОРЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Виборчі технології увійшли в сферу широкого використання одночасно з введенням виборчого права. Зараз вони використовуються повсюдно, дуже інтенсивно із задіянням великої кількості ресурсів. При цьому виборчі технології весь час оновлюються і підхід до їх реалізації змінюється, що і зумовлює необхідність їх постійного дослідження. Для України виборчі технології мають порівняно недовгу історію, але є найважливішим показником демократизації країни.

В українській політології термін «виборчі технології» в більшості випадків трактується досить широко. Тобто, як правило, маються на увазі всі технології, які застосовуються до виборчого процесу. Таким чином, якщо відштовхується від такого широко тлумачення, можна зробити висновок що виборчі технології, це не тільки прийоми, які використовуються в процесі виборчої кампанії, але і всі методи підтримки авторитету, які використовує кандидат або партія поза виборами. Більш вузьке тлумачення терміна «виборчі технології» має на увазі тільки ті методи і прийоми, які використовує партія або кандидат в процесі виборчої кампанії для того щоб досягти основних завдань передвиборної кампанії – набір певної кількості голосів, перемога на виборах і т. д. Відштовхуючись від такого розуміння, за словами Е. Малкіна «всі дії кандидата і його команди з моменту прийняття рішення про участь у виборах до підрахунку голосів можна віднести до виборчих технологій» [1, с. 24].

Виходячи з цього, можна виділити не тільки різноманітні технології агітації, а й будь-які технології які супроводжують виборчі кампанії юридичні, фінансові, управлінські, організаційні.

Найбільш свіжий погляд на виборчі технології трактує суму інструментів, які застосовуються в процесі виборців кампаній виключно як маніпулятивний вплив на електорат. Так, дослідник В.А. Попов зауважує: «демократія закінчується там, де починаються виборчі технології» [2, с. 6].

Виходячи із цього підходу, сутність будь-якої виборчої кампанії полягає в цинічному ставленні до своїх виборців, тонкої пропаганді і широкомасштабному маніпулюванні свідомістю громадян. При цьому не варто абсолютизувати маніпуляційний елемент виборчих кампаній. По-перше, тільки при реальній конкуренції кандидатів, які застосовують різні технологічні методи взаємодії з електоратом та плюралізмі вибору можливо існування демократії. По-друге, виборчі кампанії в цивілізованому суспільстві обмежені як законами держави, так і міжнародним правом, на яке спираються ці закони. Більш того, масштабні конкуруючі кампанії і залученням в них різних груп інтересів сприяють соціалізації громадян, їх залучення в політичний процес, підвищенню загальної політичної грамотності: громадянам доводиться вибирати між кандидатом, задіяти аналітику.

У розумінні виборчих технологій, їх структура ділиться на три, найбільш значущих компонента:

- а) специфічні знання;
- б) конкретні прийоми, процедури і методики дій;
- в) різні технікоресурсні компоненти [3, с. 419].

Так само важливо сказати, що виборчі технології незалежно від поставлених завдань завжди спираються на послідовний алгоритм дій. В цей алгоритм обов'язково включається постановка проблеми, аналіз існуючої ситуації, визначення комплексу дій що проводяться, які необхідні для вирішення проблеми, вибір подальшої сукупності заходів, а так само аналіз, прогнозування та вивчення наслідків діяльності.

Розглядаючи виборчі технології, важливо не випустити з уваги комунікативний підхід, заснований Ю. Хабермасом. Особливість цього підходу, в тому, що дозволяє розкрити сутність виборчих кампаній з позиції трансляції в них необхідних агітаційних повідомлень. Комунікація взагалі є важливо частиною в розумінні виборчих технологій, яка дозволяє представити останні, як динамічний процес від збору попередньої інформації до остаточного її впливу на виборців. Сама комунікація розуміється нами як шлях встановлення контакту між політичними суб'єктами і об'єктами виборчої кампанії, а так же зворотним зв'язком між ними.

Список використаних джерел

1. Малкин Е., Сучков Е. Политические технологии. М.: Рус. панорама, 2008. 680 с.

2. Ильясов Ф.Н. Политический маркетинг. Искусство и наука побеждать на выборах. М.: ИМА-пресс, 2000. 200 с.

3. Политические коммуникации: учебное пособие для студентов вузов / под ред. А.И. Соловьева. М.: Аспект Пресс, 2004. 559 с.

*Науковий керівник: . Л.І. Кормич, доктор історичних наук, професор,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

В.С. Сич

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЛІВІ ПОГЛЯДИ ТА ПРОБЛЕМА АГРЕГАЦІЇ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У демократичних країнах політичні партії керуються інтересами своїх виборців. Саме партії, здійснюючи політичний процес, відбирають, систематизують, концентрують різноманітні інтереси та вимоги громадян. Артикульовані інтереси у подальшій діяльності лягають в основу програмних пропозицій по політичному курсу партії. Це є змістом та обов'язковою умовою функції агрегації інтересів в подальшій роботі політичних сил. На думку Г. Алмонда і Б. Пауелла, «Агрегація інтересів є діяльністю, в процесі якої політичні вимоги індивідів і груп поєднуються в суттєві пропозиції з вироблення та здійснення політичного курсу» [1]. Агрегація інтересів становить собою одну з найважливіших функцій політичної системи, що полягає в узгодженні, інтеграції політичними

партіями різнорідних інтересів, вимог, пропозицій, висунутих до політичної системи індивідами та соціальними групами.

Великою мірою успішність всіх політичних процесів залежить від участі громадян, їхньої активної або пасивної позиції в здійсненні демократичних перетворень. За даними соціологічних досліджень, проведених Інститутом Горшеніна, кількість громадян в Україні, які цікавляться політикою, становить 47,7%. Не цікавляться політикою 49,0%. На дані результати впливає апатія громадян, спричинена безвідповідальністю та непослідовністю політичних партій та їх лідерів, не укоріненість демократичних політичних традицій в суспільстві, відсутність або й розмитість ідеології, економічних та соціальних реформ, високий рівень корупції тощо. Сьогодні українське суспільство вимагає реальних дій щодо встановлення соціальної справедливості, рівності можливостей, доступності державного медичного обслуговування, справедливих умов та оплати праці, якісної освіти і, звичайно, життєздатності пенсійної системи та відповідальної екологічної політики.

Відомо, що подібними запитамі переймаються, здебільшого, «ліві» партії. Майже 40% громадян України орієнтовані на соціал-демократичну і соціалістичну ідеологію. Про це свідчать результати соціологічного опитування «Соціальні та електоральні очікування українців від виборів-2019», що були оприлюднені в «Українських новинах» Центром соціального інжинірингу «РАНД»[2].

За словами керівника сектору досліджень Центру соціального інжинірингу «РАНД» Сергія Дем'янова, «у порівнянні з минулим опитуванням, проведеним у травні 2018 року на замовлення «РАНД» компанією SOCIS, спостерігається позитивна динаміка популяризації ідеології «лівих». «Тоді соціал-демократичну і соціалістичну ідеології назвали близько для себе 22,7% опитаних громадян. Як бачимо: зростання на початок поточного року становило майже 15%. Це – значна цифра», – наголосив експерт [2].

Це ж дослідження дає відповідь і на питання про «бажану» політичну позицію глави держави. Так, більшість опитаних громадян хотіли б, щоб «ідеальний» Президент дотримувався: соціал-демократичних поглядів (28,2%), соціалістичних – 12,8%, націонал-демократичних – 11,5%, націоналістичних – 8,9%, християнсько-демократичних – 6,4%, комуністичних – 4,3%, ліберальних – 2,3%, «зелених» (екологічних) – 1,1% [2].

Але наразі політичні партії лівого спрямування ще не сформувалися як самостійні суб'єкти для проведення реальної політики щодо забезпечення рівності, соціальної справедливості, системного захисту вразливих верств населення та ін. В сучасній Україні «ліві» погляди асоціюються з комуністичним минулим та відповідною агітацією та пропагандою. Але це аж ніяк не заважає старшому поколінню відчувати ностальгію за так званими «добрими часами». Інші вікові групи населення ще не сформували в собі громадянську політичну культуру, що стоїть на заваді демократичного переходу.

В Україні повільно зростає заробітна платня, спостерігається трудова та інтелектуальна міграція, падає економічний рівень, занепадає охорона

здоров'я. Політичні та державні діячі, від виборів до виборів, здебільшого дають безпідставні обіцянки, не справляється з економічною та соціальною ситуацією, не зважають на необхідність посилення національної безпеки.

На часі – створення та розгортання сучасних відповідальних політичних партій, започаткування реформ, виховання в державі та суспільстві норм демократичного врядування.

Список використаних джерел

1. Almond G., Powell B. Interest Aggregation and Political Parties. *Comparative Politics Today*. N. Y.: Harper Collins, 1996. P. 86.

2. Громадяни віддають перевагу лівоцентристській і лівій ідеології. URL: <https://ukranews.com/ua/news/608735-gromadyany-viddayut-perevagu-livocentrystrskii-i-livii-ideologii-sociology> (дата звернення: 20.02.2020)

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

А.В. Сімонян

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

МОНІТОРИНГ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ГРОМАДСЬКИМИ РАДАМИ

Громадські ради, які є інститутом громадянського суспільства, повинні моніторити інформаційний простір для подальшого винесення ініціатив та для надання якісних консультацій органам виконавчої влади. Крім того, моніторинг інформаційного простору як інструмент роботи громадських рад, можна визначити, як відстежування згадок щодо релевантних тем, ключових слів, фраз і використання отриманих з них інсайтів для створення ініціатив, промов, а також генерування контенту для таргетованих аудиторій у соціальних мережах, а також через інші засоби та канали комунікацій громадських рад.

Моніторинг інформаційного простору надає громадським радам можливість:

- дізнаватися про потреби суспільства;
- управляти репутацією, максимально швидко дізнаватися про виникнення репутаційних ризиків, зокрема, що стосуються фейків (неправдивої інформації);
- визначати кризові теми та створювати стратегії антикризових комунікацій;
- визначати найприйнятніший час для поширення інформації (дослідження інформаційного поля);
- прогнозувати та відстежувати нові тренди для стратегічного планування діяльності громадських рад;
- визначати канали комунікації по кожній цільовій групі;
- перевіряти валідність тем, вимірювати тональність інформації, що виходить про громадські ради;

- SEO-оптимізації, налаштування пошуку громадської ради за ключовими словами;

- оперативно отримувати скарги та налагодити зворотний зв'язок від населення;

- вимірювати ефективність комунікаційних кампаній.

Законодавством визначено, що громадські ради мають можливість ініціювати проведення консультацій з громадськістю, не включених до орієнтовного плану центрального органу державної влади [1].

Моніторинг інформаційного простору, в тому числі, дозволяє виявляти проблемні, кризові теми, які виникають в політичному середовищі та своєчасно й доцільно організувати позачергові консультації. Саме тому ми робимо висновок, що використання цього інструменту може підвищити ефективність діяльності громадських рад.

Інструменти моніторингу інформаційного простору можна умовно поділити на дві категорії: аналітичні та автоматичні.

До аналітичних можна віднести ті, що готуються аналітиками, тобто контент-аналіз, SWOT-аналіз, які механічно аналізують інформаційний простір по заданих темах за допомогою пошукових систем та аналізу контенту. Недоліки цієї категорії інструменту: вимагає багато ресурсів, часу та людського потенціалу.

Автоматичний моніторинг інформаційного простору здійснюється програмою, яка проводить автоматичний контент-аналіз та виявляє тональність публікацій (позитив, негатив, нейтрал), географічне розподілення згадок; виявлення ТОП-слів, які згадуються разом зі згадкою; фокус публікацій тощо.

Аналіз ринку сервісів для автоматичного моніторингу інформаційного простору дозволив визначити перелік найпопулярніших сервісів за кількістю відвідин сайту (проаналізовано через Google Analytics – сервіс від компанії Google для аналізу інтернет-сайтів), які можуть у майбутньому використовуватися громадськими радами:

1. LOOQME – відстежує згадки про організацію по всьому світу, в усіх онлайн та оффлайн медіа;

2. Semantrum – персональний сервіс медіа-моніторингу усіх типів засобів масової інформації, аналізує десятки тисяч онлайн-джерел, телеканали, радіо, друковану пресу, миттєво формує рейтинги тем та інфографіки.

3. YouScan надає моніторинг і аналітику текстових та візуальних згадувань організацій у соціальних мережах, блогах і онлайн медіа, на форумах і сайтах відгуків.

4. «Медіатека» спеціалізується на моніторингу та аналізі ЗМІ, надання адаптованих IT-рішень для створення персональної бази інформації онлайн та оффлайн джерел, а також у моніторингу та аналізі всіх типів соціальних медіа [2].

Таким чином, ми зробили висновок, що використання моніторингу інформаційного простору може підвищити ефективність діяльності громадських рад. Сучасні засоби моніторингу дозволять прогнозувати та відстежувати нові тренди для стратегічного планування діяльності громадських рад, визначити канали комунікації по кожній цільовій групі, перевіряти валідність тем, вимірювати тональність інформації, що виходить про громадські ради, а також вести оперативну комунікацію з населенням щодо реформ та ініціатив.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF> (дата звернення: 20.08.2019).

2. Google Аналітика Google. 2019. URL: <https://analytics.google.com/analytics/web/provision/?hl=ru#/provision> (дата звернення: 20.08.2019).

Науковий керівник: Г.С. Агафонова, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Северодонецьк

Д.О. Мілінчук
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО

«Політичний лідер – провідна особа політичного процесу, яка здійснює функції об'єднання і згуртування соціальних сил, що задає напрямок діяльності державним і суспільним інститутам, політичним рухам, що визначає особливості курсу на політичні перетворення в країні. Політичний лідер – це, перш за все, велика особистість, що має тверді принципи, переконання, концепцію розвитку країни, здатна відстоювати свої ідеї у відкритій полеміці і боротьбі, готова в разі невдачі піти у відставку, зберігши при цьому своє «обличчя» і загальнонаціональну популярність» [1, с. 207].

Таких політиків як Володимир Зеленський в Україні, як і в усьому світі, ще не було. Свою незвичайність він показав всьому народу ще під час президентської передвиборної кампанії.

Зеленський до початку своєї передвиборної агітації був для старої політичної еліти «чистим аркушем», саме так в своїх статтях називали його представники багатьох ЗМІ. Його імідж був чистий і не заплямований хабарами і корупційними схемами, а найголовніше, що виборці стали асоціювати шоумена з його роллю в серіалі «Слуга народу».

Василь Голобородько – простий вчитель, який волею випадку стає президентом України і без досвіду в політиці та управлінні країною, хоч і не без труднощів, але домагається великих успіхів і «піднімає Україну з колін».

Саме цей серіал став початком дуже успішної PR-кампанії Зеленського, яка почалася ще за три роки до початку офіційної президентської передвиборної гонки. Незважаючи на те, що команда президента і не визнає серіал як офіційну агітацію, усі політичні експерти вважають інакше.

В цілому, передвиборча кампанія В.Зеленського була дуже медійною. Він майже не користувався традиційними методами агітації, такими як роздача газет і листівок з передвиборними обіцянками або ж навпаки з компроматом на опонентів; очорненням конкурентів у ЗМІ і своїх інтерв'ю; особистими зустрічами з прихильниками. Основними засобами комунікації кандидата В.Зеленського з електоратом були

телебачення, соцмережі такі як Instagram або Facebook і, звичайно ж, YouTube. Ставка робилася на молодь і трохи більш старше покоління, якому набридла вся стара політична еліта України, яка постійно змінювала одна одну, але ніяких кардинальних змін в країні не відбувалося [2].

Саме така стратегія В.Зеленського принесла йому перемогу на президентських виборах. В основі цієї перемоги – віра народу в нього як в абсолютно нове обличчя в політиці, яке зможе привнести своїм незвичайним поглядом на політику зміни в кращу сторону.

Вже як новообраний президент В.Зеленський відрізняється нетиповою і унікальною поведінкою як для політичного лідера. Він дозволяє собі жартувати на офіційних прийомах, купатися в фонтанах, їсти шаурму, відвідувати «Макдоналдс», засмагати і відпочивати на звичайному міському пляжі. Незважаючи на те, що президент відійшов від традиційної лінії поведінки для високопоставлених політиків, така поведінка дуже добре вписується в його політичний імідж і дуже подобається простому народу.

«Володимир Зеленський – лідер, що не боїться прямої конфронтації і конфлікту. Більш того, він цілеспрямовано йде на загострення діалогу, досить безцеремонно перериваючи співрозмовника, публічно піддаючи сумніву його або її слова, задаючи провокаційні питання і вимагаючи негайної і однозначної відповіді. Причому, якщо до Зеленського подібні публічні конфлікти мали статус швидше ексцесу, чогось незвичайного, то для нинішнього президента конфлікти - в порядку речей» – так описує В.Зеленського політичний психолог Світлана Чуніхіна [3]. Така поведінка президента знаходить підтримку у електорату, який втомився від політиків, які не ставлять і не відповідають на чіткі і провокаційні питання. Президент В.Зеленський цілеспрямовано, «в піку» своїм попередникам, називає речі своїми іменами, йде на конфлікт і провокацію. Фактично виборці отримали те, чого вони так довго хотіли, що і забезпечує широку підтримку діяльності президента українцями. У Володимира Зеленського найбільший в історії України рейтинг довіри. І йому як президенту і політичному діячеві дуже важливо не втратити його. Адже саме цей рейтинг дозволяє йому відходити від традиційної лінії поведінки президента і бути тим унікальним лідером, якого хоче бачити країна, а саме йти на відкритий конфлікт з високопоставленими чиновниками не переживаючи, що його рішення можуть якимось вплинути на частину членів парламенту. Адже вперше в історії України у однієї партії така велика кількість мандатів і політичній силі президента не доводиться вступати в союзи з іншими партіями для забезпечення функціональності парламентської більшості.

Список використаних джерел

1. Словарь-справочник по социальной психологии: под ред. В.Г. Крысько. СПб.: Издательский дом «Питер», 2003. 415 с.

2. Лебідь Н. На фінішній прямій: як провели виборчу кампанію кандидати в президенти. URL: <https://112.ua/statji/>

na-finishnoy-pryamoy-kak-proveli-izbiratelnyuyu-kampaniyu-kandidaty-v-prezidenty-485539.html (дата звернення: 20.02.2020).

3. Чунихина С. Аналізуй-те: личностный профиль президента Зеленского. URL: <https://www.liga.net/politics/opinion/analiziruy-te-lichnostnyy-profil-prezidenta-zelenskogo> (дата звернення: 20.02.2020).

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

К.О. Невесела
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ФОРМА ПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Упродовж усіх років існування незалежної України не стихають суперечки про те, якою повинна бути форма правління в Україні: парламентсько-президентською чи все ж таки президентсько-парламентською. Гілки влади ніяк не можуть розподілитися між собою вплив. Як зазначають науковці, напруга, що виникає у трикутнику «президент-уряд-парламент» не може згаснути, адже кожного разу, коли сторони досягають певного компромісу, розподіляючи обсяг повноважень, знаходяться невдоволені таким розподілом і напруга зростає знову [1].

Розглянемо еволюцію форм правління в Україні та взаємодію президента, уряду та парламенту в умовах функціонування різних форм правління на прикладі трьох президентів України (рис. 1).

Рис. 1. Еволюція політичної системи України (1996 – дотепер)

Вважається, що «ідеальною» є така взаємодія президента з урядом та парламентом, де існує опозиція. Саме такою «ідеальною» моделлю можна назвати президентство Віктора Андрійовича Ющенка, який повернув парламентсько-президентську форму правління та мав досить опозиційно налаштованих прем'єр-міністрів – Юлію Тимошенко та Віктора Януковича.

Віктор Ющенко почав наділяти деякі органи нетиповими повноваженнями. Наприклад, значно розширивши функції Ради нацбезпеки і оборони, «прибрав» зі свого шляху Петра Порошенка, який мріяв обійняти посаду прем'єра, та надав цю посаду Юлії Тимошенко. Не дивно, що опозиція спровокувала появу конфліктів та непорозумінь, що призвело до гучних відставок.

А ось новий уряд Ющенку вдалося створити завдяки голосам опонентів з Партії регіонів, на чолі з Віктором Януковичем. Тоді прем'єром став Юрій Єхануров – зовсім не амбітний, слухняний та гнучкий. Але цей уряд протримався лише рік, тому що парламент вирішив скористатися своїм правом дострокового припинення повноважень уряду, аби отримати прихильність електорату напередодні парламентських виборів 2006, шляхом критикування дій влади. Парламентські вибори-2006 закінчилися тим, що соціалісти вирішили перейти на бік Партії регіонів та комуністів, а ось «Наша Україна» та БЮТ створили опозицію.

У той же час набуває чинності нова редакція Конституції, згідно з якою має сформуватися парламентська коаліція, яка повинна запропонувати свою кандидатуру на посаду прем'єра. Ющенко призначив міністра закордонних справ та міністра оборони, що відповідає його обов'язкам, але, не маючи на це ніяких повноважень, включив до уряду ще й декількох посадовців з «Нашої України».

Янукович вже влітку 2006 р. швидко усунув «президентських» міністрів, аби укріпити свою владу, та почав скуповувати «тушок» (депутатів з індивідуальним членством) задля створення парламентської більшості.

Дійсно можна сказати, що усі ці непорозуміння та конфлікти між президентом Ющенко, урядом та парламентом лише підживлювали державний організм, тримали його в тонусі, що і повинно відбуватися у «здорових» і розвинених країнах. А для порівняння розглянемо парламентсько-президентську форму правління при президентові Порошенку.

У 2014 році до влади прийшов Петро Олексійович Порошенко. У новому парламенті створюється більшість завдяки утворенню коаліції між «Блоком Петра Порошенка» та «Народним фронтом» на чолі з Арсенієм Яценюком. Можна здогадатися, що Яценюк був тоді досить наближеною людиною до президента та поділяв його думки та наміри. Тому, звичайно ж, саме Арсеній Яценюк продовжив очолювати уряд і після виборів президента (прем'єром він став одразу після усунення В. Януковича та С. Арбузова). За два роки його роботи часто лунали звинувачення щодо підвищення рівня корупції та неефективної роботи уряду. Яценюк же відстоював свою думку про те, що президент почав бачити у ньому свого суперника, і не приймав жодних звинувачень. Повноваження уряд було припинено у квітні 2016 р.

Тоді ж парламент затвердив нову кандидатуру прем'єр-міністра – Володимира Гройсмана. До цього ж, Гройсман обіймав посаду голови Верховної Ради. Загалом можна сказати, що Гройсман не відрізнявся від попереднього прем'єра своїми симпатіями до президента Порошенка, але займав дуже цікаву позицію: він наче почував себе рівнозначною фігурою президенту. Гройсман наче й підтримував усі ідеї Порошенка та був з ним заодно, але в той же час діяв паралельно

під гаслом «Уряд Гройсмана». Але під кінець президентства Петра Порошенка, Володимир Гройсман зовсім відділився від президента і почав лобювати свої інтереси як самостійна політична фігура.

Отже, можна зробити висновок, що реально парламентсько-президентська форма правління при президентові Порошенко була дуже деформована. Президент мав безпосередній вплив на діяльність парламенту, маючи фактичну більшість. Обидва прем'єри та парламент не створювали цієї здорової боротьби між суб'єктами трикутника «президент-уряд-парламент», а діяли переважно за вказівкою президента.

На жаль, українські реалії вкотре доводять, що недивлячись на те, яка форма правління функціонує в Україні, відбувається певна узурпація влади і президенти починають перебирати на себе ті функції, які не передбачені Конституцією. Вважаємо, що ця тема буде актуальною впродовж усіх років розвитку української політики, бо ідеалу досягнути неможливо.

Список використаних джерел

1. (Без)конфліктна взаємодія. Чи можлива в Україні парламентська республіка? URL: https://zaxid.net/bezkonfliktna_vzayemodiya_n1424836 (дата звернення: 18.02.2020).

2. Яценюк: Порошенко с 2014 года устроил мне «горящую землю» и в результате проиграл президентские выборы. URL: https://lb.ua/news/2019/06/15/429683_yatsenyuk_poroshenko_2014_goda_ustroil.html (дата звернення: 20.02.2020).

3. Порошенко призвал Раду поддержать кандидатуру Гройсмана на пост премьера. URL: <https://interfax.com.ua/news/political/337564.html> (дата звернення: 20.02.2020).

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

Л.О. Неделько
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДЕРЖАВНА ІДЕОЛОГІЯ В УКРАЇНІ

У сучасному житті суспільства і держави особливого статусу набувають ідеологічні процеси. Осмислення ролі, місця і значення ідеології вимагає комплексного аналізу, який можна здійснити тільки завдяки участі в опрацюванні цієї проблеми представників різних наукових напрямів одночасно: істориків, економістів, політиків, правознавців, психологів, мистецтвознавців тощо. Нині є достатньо гострою дискусія щодо державної ідеології. Державна ідеологія, можна сказати, посідає найважливіше місце в системі знань про державу та суспільство. Вона дозволяє нам осмислити та усвідомити такі поняття як, держава та суспільство, державне буття суспільства, державна ідея, вийти на новий рівень розуміння багатьох проблем державного управління, визначитися із напрямком державного розвитку. Формування державної ідеології сприяє не лише державній самоідентифікації, але й ідентифікації соціальних груп та особистості [1, с. 275].

Актуальність дослідження феномена державної ідеології посилюється у зв'язку з трансформаційними процесами, які відбуваються нині у багатьох країнах, в тому числі й в Україні.

Україна, проголосивши державну незалежність, декларувала засадничими принципами державотворення демократичні цінності. В чинній Конституції України зазначається, що суспільне життя в нашій країні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Водночас дотепер залишається неоднозначним розуміння принципу багатоманітності у частині відмови від певної державної ідеології [1, с. 270].

З огляду на всебічне поширення глобалізаційних процесів у другій половині ХХ століття низка вчених і політиків проголосили кінець націй, національних держав, кордонів та ідеологій. Однак, як показав досвід, нації не лише не пішли у небуття, але й залишилися суттєвим чинником сучасної самоорганізації людства, а націоналізм – однією з найвпливовіших форм державницької ідеології [2].

Україна через своє геополітичне становище «між Сходом і Заходом» не позбавлена загроз, пов'язаних з глобальними міграційними процесами, які, проте, мають суттєво відмінний характер порівняно із західними державами. Однак більш нагальними проблемами для нашої країни сьогодні виявляються суперечності, корені яких криються у її недавньому минулому, коли до України потрапили значні маси етнічних росіян, які після розпаду Радянського Союзу виявилися не завжди готові повною мірою підтримувати устремління нової незалежної і суверенної держави, водночас не маючи ані можливостей, ані бажання повертатися до Російської Федерації. Водночас, значна частина етнічних українців зазнала русифікації, що призвело до певної культурної метизації етносу. Важкого перебігу набула репатріація репресованих сталінським режимом кримських татар. Таким чином, протягом перших двадцяти років незалежності за відсутності в Україні усталеної єдиної ідеології різні етнокультурні спільноти співіснували хоча й без гострих, явно виражених конфліктів, проте у доволі хаотичний та часом напружений спосіб [2]. Пересічні громадяни дотепер сприймають будь-яку ідеологію виключно, як негативне явище, не враховуючи позитивного потенціалу певних ідеологічних засад для становлення та функціонування демократичної держави. Політичні партії, здебільшого, мають поза ідеологічний характер або обмежуються декларативними гаслами у ході своєї діяльності.

На початку 90-х рр. на роль альтернативної ідеології претендувала національна ідея. Відстоювання національної ідентичності, посилення патріотизму дійсно відіграли важливу роль у становленні незалежності. Націоналізм був провідною силою в боротьбі проти комунізму. Проте, надалі він не зміг стати основою громадянської свідомості, оскільки закляки національного самовизначення почали використовуватись з метою маніпулювання громадською думкою, відволікання уваги від вирішення нагальних соціально-політичних питань, та врешті, навіть для розпалювання ворожнечі між представниками різних національних груп [3, с. 24]. Суспільство залишається без міцних та постійних поглядів. Це тягне за

собою байдужість, відчуженість людини від трансформаційних перетворень і супроводжується девальвацією духовного потенціалу суспільства.

Доцільно розглянути, які ідеологічні течії найбільш привабливі серед українського народу, завдяки багаторічному дослідженню Інституту соціології НАН України. Так, на початку 90-х майже шістьдесят відсотків респондентів не могли сказати, яка ідеологія їм ближча: чи то ще не визначилися, чи то не розібралися, чи ж узагалі жодна з ідеологічних течій їх не приваблювала. Минуло понад двадцять років – і ця цифра майже не змінилася: 55% так само не обирають жодну з ідеологій, як близьку для себе. Серед тих, хто таки обрав ідеологію, на початку незалежності по 10% обирали комуністичну й соціалістичну і ще 5% – соціал-демократичну. Ліберальна ідеологія за всі роки так і не прижилася в країні, і її, як і чверть століття тому, обирає лише 1-2% українців, те саме з ідеологією «зелених» [2]. Варто звернути увагу і на те, що за основу політичних та соціально-економічних перетворень в Україні береться модель ліберальної демократії, що без відповідного ідеологічного обґрунтування і сприйняття на індивідуальному рівні не буде ефективною. Це означає, що українському суспільству вкрай необхідна інтегральна система базових цінностей й основних принципів, які могли б консолідувати суспільство й прискорити процес звільнення суспільної свідомості від рудиментів тоталітарного мислення, ідеологічних догматів марксизму-ленінізму. Тобто, в Україні має відбуватись перебудова політичних інститутів та відносин власності лише разом з відповідними паралельними змінами в свідомості людей.

Вищевикладене дає змогу зробити висновок, що ідеологія є важливим чинником ефективного функціонування демократичних політичних систем. По-перше, вона сприяє усвідомленню напрямку суспільно-політичного розвитку, позитивного ставлення громадян до ідеалів демократії. По-друге, ідеологія здатна забезпечити комплексне розуміння демократії та її національні й місцеві особливості на елітарному рівні. По-третє, сформує уявлення про цілі та перспективи політичного розвитку для створення довготермінових, стратегічних планів політичних трансформацій, що допоможуть перевести демократизацію із суто спонтанного розвитку в суспільно регульоване русло.

Список використаних джерел

1.Макаренко О.М. Сутність і роль державної ідеології в розбудові держави в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. № 1(43). С. 268 – 276.

2.Шульга О. Націоналісти чи ліберали: які політичні течії набирають популярності в Україні. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2017/08/22/kolonka/aleksandr-shulha/polityka/nacjonalisty-chy-liberaly-yaki-politychni-techiyi-nabuayut-populyarnosti-ukrayini> (дата звернення:20.02.2020).

3.Вересень С. Місія України та національні інтереси в глобалізованому світі. Л.: Астролябія, 2018. 608 с.

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА АНТИЦІННОСТЕЙ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Актуальність виконаної теми зумовлена зростанням ролі політики в суспільстві, ускладненням змісту політичних цінностей та антицінностей та підвищенням уваги в суспільному житті до системи політичних цінностей, як цінностей, на основі яких особистість здійснює політичний вибір.

У житті та розвитку кожного суспільства важливим поняттям є «цінності». Об'єктивістський підхід трактує цінність як якісну ознаку, незалежну від нашого особистого сприйняття реальності, певну характеристику різноманітних об'єктів буття. Цінності за суб'єктивістським підходом розуміються як виключно чуттєво-оціночний продукт нашої розумової діяльності, поза якої вони не мають жодного сенсу [1]. Важливим етапом в становленні політичних цінностей, як окремого феномену в свідомості людини, стало активне поширення християнства, яке поставило під сумнів існуючий до цього погляд на державу, як найвище суспільне благо. Фактично, християнство створило прецедент появи феномену політичних цінностей, вказавши на межі політичного поля буття в житті людини.

Якісно новим етапом у підході до проблеми політичних цінностей став етап, започаткований роботами Френсіса Бекона. Він спробував відділити політичні цінності на основі принципу «воля-закон». Саме з допомогою цього принципу політичні цінності отримують своє функціональне визначення в політичних відносинах. Основною причиною кардинальної зміни уявлень про політичні цінності в історії політичної думки є бурхливий розвиток буржуазних відносин. У змісті політичних цінностей відбиваються політичні ідеали, бажання та інтереси соціальних суб'єктів, тому, як підкреслюється в методології Максиміліана Вебера, система цінностей слугує так званими «ідеальними конструкторами», за допомогою яких здійснюється пізнання світу політики.

Політолог Олександр Демідов виокремлює ціннісні доміанти політики, які фактично є тенденціями виявлення духовно-ідеальних сторін у політичному процесі. Серед них: політична, етнічна (актуалізуються цінності патріотичної і національної спрямованості), національна (спрямована на захист від зовнішньої агресії, гуманітарна (пов'язана з ідеєю захисту і реалізації прав людини), екологічна (лягає у підґрунтя глобальних світових екологічних рухів) [2].

В умовах української політичної дійсності, коли політичний процес є строкатим і динамічним, визначити сталий набір політичних цінностей дуже важко. Перманентні цикли нестабільності призвели й до кризи цінностей, які так і не набули національних рис і не стали стабільною надбудовою політичної культури України. Наголосимо, що основоположні цінності української держави описує Конституція України, це – суверенітет, незалежність, демократія (ст. 1); людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека (ст. 3); верховенство права і конституціоналізм

(ст. 8) тощо [3]. Звернімо увагу на той факт, що комплекс з умовною назвою «демократичні цінності» з утвердженням євроінтеграційного вектору доповнився таким альтернативним блоком цінностей, як «європейські» (верховенство права, демократія, свобода слова, чесність/прозорість, прагнення надати рівні можливості всім громадянам) [4].

Показово, що зміни ціннісного вектору в Україні відбулися у переломні моменти державотворення – це і Помаранчева революція 2003-2004 рр., і Революція Гідності 2013-2014 рр., і період президентсько-парламентської кампанії 2019 р. Так, в період Помаранчевої революції 2003-2004 рр., головними цінностями були ідеї європейських ідеалів, Революції Гідності 2013-2014 рр., перше місце займали свобода і безпека, друге – справедливість і універсальність [5]. Риторика нової влади на чолі з Президентом України Володимиром Зеленським має дещо відмінне ціннісне забарвлення: глобальні цінності – життя людини і мир, у державній політиці – перемога над корупцією та демонополізація в енергетиці [6].

Загалом же, можна підсумувати, що ціннісний аспект політичної кризи в Україні полягає передусім у конфлікті цінностей «мир – перемога», «свобода – справедливість», «плюралізм – відповідальність» тощо. Вирішити вказані суперечливості можливо лише в умовах налагодженої комунікації між громадянським суспільством та державою.

Окрім політичних цінностей політологія також виокремлює негативні політичні універсалиї (антицінності), які отримали розповсюдження в політичному житті. Серед них найбільш розповсюдженими є:

- політичний нігілізм (заперечення цінностей);
- політичний абсентеїзм (пасивність, аполітизм);
- популізм у політиці;
- політична істерія і фанатизм (крайні вирази політичного ідеалізму);
- політичний екстремізм (вкрай радикальна позиція);
- політичний регіоналізм (протипага глобальній політичній інтеграції);
- політичне (перш за все, нелегітимне) насильство.

Процес подолання політичних антицінностей є, досить, складним та суперечливим.

Наведемо декілька пропозицій для вирішення даної проблеми:

- вироблення науково обґрунтованої стратегії здійснення державної політики стосовно населення України;

- залучення молоді до реалізації державної молодіжної політики щодо соціальних програм та проєктів, спрямованих на вирішення поставлених питань;

- сприяння зайнятості молоді шляхом вищої освіти або ж профорієнтації;

- сприяння інтеграції молоді до світової та європейської молодіжної спільноти, обміну досвідом.

Отже, на нашу думку, задіяти молодих людей у реалізацію державної молодіжної політики є одним із найголовніших умов подолання політичних антицінностей. Сьогодні це вдається за рахунок залучення їх у молодіжні громадські організації. Такі організації є одним із найбільш важливих соціальних інститутів, що сприяють, формуванню громадянського суспільства.

Сучасна українська держава та суспільство переживають складний та суперечливий період трансформації соціально-економічних, політичних та духовно-моральних відносин. Молодь, як суб'єкт і об'єкт політики соціокультурних відносин, відображає у своїй життєдіяльності особливості еволюції політичної системи України та її культури. У нинішніх її вікових межах в Україні (згідно з чинним вітчизняним законодавством, до молоді належить віковий контингент 15-34 р.) молодь становить вагому частку населення України. Молодіжний контингент наразі є демографічно неоднорідним, оскільки об'єднує групи населення у доволі широкому віковому діапазоні – від підліткових (15-17-річних) та пост підліткових (18-20-річних) до значно більш досвідчених і зрілих у віковому й соціальному відношенні осіб, яким уже за 30 (30-34 роки) [7]. Стан політичної культури молоді, як і суспільства в цілому, значною мірою фрагментований. Окремі групи молоді відрізняються одна від одної інтересом до політики, рівнем включення в політичне життя. Ліберальні погляди молоді формуються частіше за все під впливом освіти, культурного середовища, сімейної соціалізації, ніж є результатом «раціонального» вибору. Державна молодіжна політика як інноваційний інститут має специфічні характеристики, значною із яких є те, що це спеціалізована, побудована на інноваційних формах діяльність. Ці форми пов'язані з глибокими процесами пізнання та управління. Вони потребують політичної волі і великих ресурсів для свого здійснення. І платою за це є гарантованість результатів діяльності, без якої суспільство далі вже не може існувати і розвиватись.

Тож, для розгляду генези політичних цінностей та антицінностей використані сучасні методологія та методи політичної науки й інших наук, зокрема, методи цивілізаційного, історичного, політико-порівняльного аналізу. Міждисциплінарний підхід застосовано для супутнього використання методів юридичної, філософської, історичної наук. Усі ці методи використовуються з метою різнобічного аналізу предмета дослідження. Ми зробили висновки, що цінності – одна з центральних тем у дослідженні й характеристиці політичної системи суспільства, особливо у період криз і зламів цивілізаційного вибору. Вони є феноменом свідомості та невід'ємною частиною політичної культури суспільства.

На думку українського політолога Галини Щедрової, «Відзначені якості мають стати невід'ємними, тому що громадянське суспільство та держава – це люди зі своїм спектром інтересів. Виявити їх, визначити пріоритети, збалансувати й знайти механізми впровадження в життя покликана правова держава» [8].

Також було досліджено гостре питання антицінностей в сучасній Україні та шляхи їх подолання. У наш час, ми можемо спостерігати багато порожніх обіцянок від політичних діячів, дії яких у більшості випадків спрямовані на формування власного іміджу, рейтингу тощо. Влада часто нехтує потребами громадян, викликаючи таким чином недовіру суспільства та вбиваючи бажання приймати будь-яку участь у політичному житті країни. Особливу увагу приділено політичній культурі молоді та її розвитку. Молодь є суб'єктом та об'єктом політики, відображає у своїй життєдіяльності особливості еволюції політичної

системи України та її культури. На даний час в Україні існує багато різноманітних громадських молодіжних об'єднань, які сприяють творчій самореалізації, підтримці ініціатив та активності у різних сферах життя.

Отже, саме цінності багато в чому визначають специфіку людської поведінки і вибору в сфері політики. На ціннісній основі формується активне ставлення людини до політики, яке проявляється в її цілеспрямованих діях, завдяки цінностям політика входить в життєві основи особистості.

Список використаних джерел

1.Музика О. Політичні цінності в системі ціннісної регуляції розвитку особистості. *Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянства Української держави* : зб. наук. праць / за заг. ред. М. Слюсаревського. Київ: Міленіум, 2008. Вип. 8. С. 209–218.

2.Сліпець П. Політичні цінності: теорія і методологія пізнання та реалізації : [монографія]. К.: Знання України, 2009. 251 с.

3.Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%D2%D1%80> (дата звернення: 23.10.2019).

4.Українське суспільство та європейські цінності: звіт за результатами соціологічного дослідження. URL: http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/LEuropeiski_cinnosti_tables_and_diagrams_MR_pdf (дата звернення: 22.10.2019).

5.Зеленський назвав свої пріоритети в політиці. URL: <https://www.unian.ua/politics/10541637-zelenskiy-nazvav-svoji-prioriteti-v-politici.html> (дата звернення: 23.10.2019).

6.Щоб припинили стріляти. Зеленський розповів, як планує здолати Росію. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/shchob-pripinili-strilyati-zelenskiy-rozpoviv-yak-planuye-zdolati-rosiyu-50012083.html> (дата звернення: 23.10.2019).

7.Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / за ред. Е.М. Лібанової. К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. 248 с.

8.Щедрова Г.П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти. Луганськ : Елтон-2, 2009. 269 с.

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

А.Д. Семенюта
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС СУЧАСНОСТІ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Політичний дискурс є середовищем змістового наповнення публічної сфери. Саме тому між публічною сферою і політичним дискурсом вибудовуються відносини форми її змісту [1, с. 99]. Можна погодитись з А. Барановим, який визначає політичний дискурс як «сукупність дискурсивних практик, що формують конкретну тематику політичної комунікації»

[2, с. 245-246]. Д.В. Шапочкін розуміє під політичним дискурсом особливу знакову систему тієї чи іншої національної мови, що слугує політичній комунікації: для пропаганди тих чи інших ідей, емотивного впливу, спонукання громадян до політичних дій, для вироблення громадського консенсусу, прийняття та обґрунтування соціально-політичних рішень в умовах плюралізму точок зору у суспільстві [3, с. 57].

Ми вважаємо за доцільне виокремити два підходи до розуміння політичного дискурсу:

1. Вузьке: політичний дискурс – це власне увесь масив усного та письмового мовлення політичних лідерів або осіб, що прагнуть ними стати, провідних громадських активістів.

2. Широке: політичний дискурс – це множина всіх комунікацій у суспільстві, які прямо чи опосередковано стосуються політичної сфери.

Розглядаючи різновиди політичного дискурсу, скористаємося класифікацією вітчизняної дослідниці Т.О. Дедушкіної [4, с. 474-475], яка виокремлює:

1. Інституційний політичний дискурс, який включає передвиборчу агітацію, парламентські дебати, офіційні виступи керівників держави, інтерв'ю політичних лідерів тощо.

2. Мас-медійний політичний дискурс, в рамках якого використовуються тексти, створені журналістами і розповсюджені через пресу, телебачення, радіомовлення, Інтернет. Прикладами можуть бути інтерв'ю, аналітична стаття в газеті, написана журналістом, політологом або політичним діячем (часто за допомогою фахівця зі ЗМІ). Журналісти у даному випадку привертають увагу аудиторії до проблеми, пропонують шляхи її вирішення, повідомляють про ставлення до неї політичних організацій, їх лідерів, допомагають лідерам у досягненні цілей.

3. Офіційно-діловий політичний дискурс, в рамках якого створюються тексти, призначені для співробітників державного апарату.

4. Тексти, створені пересічними громадянами – листи, звернення, адресовані політикам. На нашу думку, сюди ж можна віднести і пости у соціальних мережах та на форумах.

5. «Політичні детективи», «політична поезія» та тексти політичних мемуарів.

6. Тексти наукової комунікації, присвячені політичній сфері.

Кордони між наведеними видами політичного дискурсу є нечіткими, відтак, часто можна спостерігати їх взаємоперетини.

О. Кузик небезпідставно зауважує, що розгортання інвективного фрейму і реалізація стратегій і тактик є надзвичайно поширеною практикою в кризовому дискурсі. При цьому «передтекстовий» комплекс, становлячи самостійний простір для реалізації інвективної інтенції шляхом використання прийомів, що вимагають локального контексту (політичні міфологеми різного походження, оціночні включення, концептуальні метафори, каламбурні утворення, риторичні запитання, імперативні конструкції, дегуманізаційні номінації, фамільяризовані апелятиви, різні за своїм походженням фразеологізовані вислови або їх частини тощо), задає ракурс прочитання основного тексту як агресивно заангажованого, в якому деструктивна

комунікація реалізується через використання більш «громіздких» політико-мовленнєвих ходів і прийомів (включення розлогих цитат і коментарів до них, залучення «експерта» або того, хто себе ним вважає), а також різних видів когнітивних механізмів: прийомів референції, побудови адресантом персональних сценаріїв і т. ін. [5, с. 5]. Варто згадати добре відомий виступ Грети Тунберг в ООН у 2019 р., де вона агресивно зверталася до світових лідерів: «How dare you?!». З методологічної точки зору вивчення такого роду реплік та цитат уможлиблює метод контент-аналізу та моніторинг ЗМІ.

Слід звернути увагу на особливості політичного дискурсу в умовах поширення інтернет-комунікації: 1) екстериторіальність (доступність мережевих ресурсів незалежно від місцезнаходження користувача); 2) мультимедійність (одночасне розміщення різних типів медійного контенту - текстової інформації, аудіо- і відеороликів, сюжетів, виступів, фотографій, гіпертекстових посилань); 3) інтерактивність. (можливість організувати взаємодію із користувачами, забезпечити двосторонню комунікацію замість простої трансляції контенту); 4) оперативність (мережеві ресурси дозволяють розміщувати необхідну інформацію у будь-який момент). Онлайн-ресурси надають можливість щосекундного розміщення оперативної інформації, що особливо важливо в умовах політичних криз та при висвітленні надзвичайних подій у режимі реального часу.

Говорячи про новітні тенденції розвитку політичного дискурсу, необхідно враховувати, що розкриття інформації через Інтернет, крім позитивних суспільних тенденцій, має і негативні соціальні наслідки. Так, примарна анонімність політичного дискурсу в Інтернеті може формувати і численні деструктивні явища, такі як невмотивована (тому що безкарна) агресія, ігнорування загальноприйнятих норм культури, мови, листа. В останні роки викид компромату в мережу для спричинення політичного скандалу став звичайним методом політичної боротьби [6, с. 123-124]. У той же час відкритість влади істотно сприяє підвищенню ефективності державної політики, оскільки лише добре проінформована про діяльність влади громадськість здатна запобігати зловживанням владою та виявляти некомпетентність посадовців [7, с. 112].

Таким чином, сучасний політичний дискурс пов'язаний з інформаційним протиборством багатьох політичних акторів та потребує дослідження з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Третьяк О.А. Політичний дискурс і публічна сфера: зміст та співвідношення понять: *Наукові праці. Політологія*, 2011. Вип. 163. Т. 165. С. 99–103.
2. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику: учеб. пособие. М.: Едиториал УРСС, 2003. 360 с.
3. Шапочкин Д.В. Политический дискурс: когнитивный аспект. Тюмень: издательство Тюменского государственного университета, 2012. 260 с.

4. Дедушкина Т.А. Жанровое пространство политического. *Studia Linguistica*, 2011. Вып.5. С. 472–477.

5. Кузик О.А. Когнітивні та комунікативні особливості мовленнєвої агресії в політичному дискурсі (на матеріалі електронних видань США та Великої Британії): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2019. 296 с.

6. Сидоров М., Табаков Д. Інтернет як засіб соціальної комунікації та соціального впливу. *Політичний менеджмент*, 2008. № 4. С. 119–125.

7. Ключник Р.М.. Комунікативний вимір політичних конфліктів. *Особливості політичних конфліктів у сучасній Україні та світі*: монографія. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. С. 89–118.

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

В.А. Московченко,

М.А. Свєтлакова

Маріупольський державний університет

СТРАТЕГІЇ ПОБУДОВИ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ У США (НА ПРИКЛАДІ ДОНАЛЬДА ТРАМПА)

Виборча кампанія – складне і багатогранне поняття, яке можна розглянути з різних боків. Наприклад, для політолога виборча або передвиборна кампанія є стадією виборчого процесу, яка включає висунення і офіційну реєстрацію кандидатів, їх передвиборну боротьбу, публікану познайомити виборців з їх програмами і платформами, з особою кандидатів і на цій основі зробити свій вибір. Для самого кандидата і його команди виборча кампанія швидше є певними цілеспрямованими послідовними зусиллями, які здійснюються упродовж визначеного законодавством відрізка часу, з метою мобілізувати підтримку кандидата виборцями і забезпечити його перемогу у день виборів. Методи, тактики та стратегії, які використовують кандидати є досить різноманітними та місцями неординарними.

Останні президентські вибори в США, які пройшли в 2016 році, по праву вважаються безпрецедентним явищем в історії країни. Оскільки, до влади, усупереч волі американського політичного істеблішменту, прийшов бізнесмен і шоумен, що раніше не займав жодних державних посад. Вибори характеризувалися гострою боротьбою впродовж усього дворічного електорального циклу, створенням ажіотажу у американських громадян ще на етапі праймеріз. Перемога Дональда Трампа стала сенсацією, що розколола американське суспільство на принципових супротивників і прибічників нового президента. Оцінюючи характер виборчої кампанії в США, іноземні ЗМІ називали президентську гонку найтривалішою, дорожчою і бруднішою в історії, тому ця тема є надзвичайно актуальною.

Стратегії та тактики виборчих кампаній напряду зіштовхуються один з одним та мають чітке вираження в дебатах. Дебати для кандидатів є великою можливістю донести свої передвиборні програми до виборців,

показати різницю між ідеями кандидатів по соціальним, політичним, економічним питанням, що цікавить населення. Дебати стали обов'язковою частиною виборчих кампаній в США починаючи ще з 1934 року.

Однією з перших стратегій, що була використана у президентській гонці, стала «Стратегія на пониження», що базувалася на дискредитації суперника. Висловлювалася негативна думка про ситуацію, проте, без прямих звинувачень опонента. Наприклад, Д.Трамп: «Те, що відбулося з нашими робочими місцями та нашою країною, нашою економікою – подивіться, ми винні \$20 трильйонів. Ми не можемо зробити це ще раз»[3].

Наступна тактика – обвинувачення. Негативна думка о ситуації, до якої опонент має відношення, тип самим його звинувачує. При цьому звинувачення можуть бути без доказів, та не мати прямого відношення до опонента. Наступна тактика – тактика безособового звинувачення. Вона використовується негативних ситуаціях не конкретно кандидата, а на цілу групу людей, до якого належить суперник. Таким чином, створюється ефект розділення на два табори «своїх» та «чужих». Така тактика сприяє почуттю єдності та належності до однієї групи людей, до якої звертався кандидат. Д.Трамп: «Коля я дивлюсь на усі речі, які я бачу та увесь потенціал який має наша країна, в нас є великий потенціал, бізнес це, чи торгівля. В минулому році в нас був торговий дефіцит майже на \$800 мільярдів. Іншими словами, торгуючи з іншими країнами. У нас був дефіцит у розмірі \$800 мільярдів. Важко повірити» [4].

Тактика образ була використана з метою звинуватити та образити суперника без доказів та факту тих самих указаних негативних рис. Д.Трамп використав цю тактику: «Проблема в тому, що ти говориш, але ти нічого не робиш, Хілларі. Не робиш. Так само, як коли ти керувала Державним департаментом, \$6 мільярдів було втрачено. Як можна було втратити \$6 мільярдів? Ти керувала Державним департаментом. Вони не знають куди. Їх просто немає. \$6 мільярдів. Якщо ти станеш президентом, ця країна буде у повному безладі. Повір мені.»[4].

Тактика загроз використовувалася задля нанесення враження та залякування суперника, натякання на проблеми с законом, коли опонент займе президентський пост. Д. Трамп: «Ніколи не думав, що скажу це, але я збираюся сказати це, та я дуже не хочу це казати, але якщо я отримаю перемогу, я збираюся приказати генеральному прокурору дослідити твою справу. Ніколи не було такої кількості брехні, ніколи не було нічого подібного, та ми заведемо спеціального обвинувача»[3]. Також він часто користувався тактикою спонукування. Для даної тактики характерне часте використання слова «ми».

Широко розповсюдженні повтори, оклики та риторичні питання, як спосіб для вираження експресивності. Вони втягають адресатів і створюють видимість активної співучасті останніх в тому чи іншому політичному процесі. Так само, в передвиборних політичних промовах, здійснюються прийоми прихованої, альтернативної інтерпретації дійсності, використовуючи при цьому: метафори, порівняння, алюзії, евфемізми і інші стилістичні засоби. На прикладі виступу

Д. Трамп можна розглянути метафору, як різновид стилістичних засобів, що використовуються, кандидатами, в передвиборних промовах.

Ядром стратегії команди Д. Трампа було активне використання образу нової незалежної людини, що йде на пост лідера країни. Не будучи професійним політиком, Д. Трамп мав стовідсоткову пізнаваність в якості бізнесмена-магната. Імідж кандидата будувався навколо ідеї, що якщо він досяг успіху в бізнесі, то, отже, він здатний добитися таких же успіхів у політиці.

Визначивши для кандидата «позитивний» образ сильної особистості і нової людини для управління країною, стратегам Д. Трампа лише залишалось займатися його просуванням на політичній арені. Для цієї мети обрали його ж особисті якості: безпосередність, прямолінійність, різкість заяв, скандальність та таке інше. Ці якості сприяли майже безперервному створенню інформаційних приводів навколо його персони і внаслідок цього підвищенню інтересу до кандидата в ЗМІ. У липні 2016 року кількість його згадок в ЗМІ досягло 86,2 млн. [2].

Оскільки згадки кандидата носили найчастіше негативний характер, конкуренти створювали Д. Трампу антиобраз, використовуючи прийом зниження образу. Так, Х. Клінтон запевняла виборців, що він не має досвіду в політичному управлінні та досяг успіху в бізнесі завдяки капіталом свого батька, нестриманий і радикальний Д. Трамп не той, хто потрібен країні в якості президента. Однак, нападки на Д. Трампа мали ефект посилення його позитивного образу, оскільки на тлі негативного досвіду управління урядом Демократичної партії ці звинувачення виглядали в очах виборців як перевага.

Таким чином, Дональду Трампу вдалося відносно втілити комплексну модель стратегії, яка увірала в себе іміджеве позиціонування, проблемне позиціонування, позиціонування по відношенню до конкурентів, а також модель домінуючого стереотипу. Негативна модель стратегії з боку опонентів, яка працювала проти Д. Трампа, в результаті не виправдала себе в повній мірі, а навпаки, ситуативно подіяла на його користь.

Список використаних джерел

1. Золотухін Є. Політичний маркетинг: багатозначність поняття. *Політичний менеджмент*, 2007. №5. С. 13 – 23.
2. Хімченко О.Г. Проектування стратегії та такими виборчих кампаній: навчальний посібник. Миколаїв: Ганна Гінкул, 2003. 128 с.
3. «Thefinal Trump-Clinton presidentialdebate transcript, annotated». URL: http://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?destination=%2fnews%2fthefix%2fwp%2f2016%2f10%2f19%2fthe-final-trump-clinton-debate-transcript-annotated%2f%3f&utm_term=.991ff8fa2d31 (дата звернення: 15.11.2018).
4. «Thefirst Trump-Clinton presidentialdebate transcript, annotated». URL: http://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?destination=%2fnews%2fthefix%2fwp%2f2016%2f09%2f26%2fthe-first-trump-clinton-presidentialdebate-transcript-annotated%2f%3f&utm_term=.66206704789e (дата звернення: 15.11.2018).

*Науковий керівник: М.А. Светлакова, кандидат політичних наук,
старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики,
Маріупольський державний університет*

СЕКУЛЯРИЗАЦІЯ В ПРОЦЕСІ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

*У сучасну індустріальну епоху релігія стала
служницею жахливого бізнесу.*

Лафкадіо Хьорн

Секуляризація (від лат. *saecularis* - світський) - в соціології процес зниження ролі релігії в житті суспільства; англійський соціолог Б. Вільсон під секуляризацією розуміє процес, при якому «релігійна свідомість, практика та інститути втрачають соціальне значення» [1].

Релігія як громадський інститут вплетена у фінансові справи, пов'язана з проблемами власності, має вплив на державу тощо.

Труднощі «релігії та економіки», «релігії та власності» були й залишаються найбільш кардинальними в розвитку та функціонуванні будь-якого суспільства, від античного до сучасного. Вони турбують не тільки політичних діячів, ієрархів церкви, підприємців, а й публічні, політичні організації та науку.

Саме внаслідок індустріалізації, вважає дослідник релігії Ф. Тенбрек, релігія втратила в суспільстві свої основні соціальні функції, з-під її контролю вийшли економіка, політика, виховання та інше.

Церковна громада трансформувалася з цілісного утворення в групи віруючих у містах і селах. Сучасна людина може обійтися без церкви в юридичній, соціальній, професійній, економічній сферах та освітній галузі. Церква ж, внаслідок обмеження її прав у конституціях, вже не могла примушувати людину ні до чого.

Індустріалізація, урбанізація та зростаюча роль груп економічного класу сприяли підриву релігійних зв'язків та просуванню світської ідеології, націоналістичної, ліберальної або соціалістичної. Зростаючий соціалістичний рух часто був антирелігійним. Атеїзм Карла Маркса (1818–1883), який вважав релігію непотрібною в комуністичній державі, набув широкого поширення серед робітників та прихильників атеїзму.

У середині ХХ століття в Англії термін «секуляризм» було введено Джорджем Холіоке (1817–1906), який заснував секуляристське товариство, що сприяло припиненню релігійної дискримінації в парламенті та інших місцях.

На початку Другої індустріальної революції Паризька комуна здійснила на практиці відділення церкви від держави і школи від церкви, усунула церковників з місцевих органів влади та оголосила повну свободу совісті. Це була перша спроба остаточної секуляризації державно-правових відносин. Вона спричинила скасування судової присяги на Біблії, вилучення з рук духовенства актів цивільного стану [2].

Класики марксизму високо оцінили досвід Паризької комуни, який був використаний більшовиками у Великій Жовтневій соціалістичній революції.

Вимоги відділення церкви від держави й школи від церкви, свободи совісті знайшли відображення в першій Програмі РСДРП (1903 р). В.І. Ленін у своїх працях неодноразово повертався до цього питання.

До опублікування декрету «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви» радянський уряд видав ряд постанов і розпоряджень, які стали підготовчими законодавчими заходами до видання основного документу. Таким чином, цей декрет юридично закріпив процес секуляризації [3].

Все майно церковних та релігійних товариств оголошувалося народним надбанням. Релігійним громадам, відповідно до особливих постанов місцевої або центральної державної влади, надавали в безкоштовне користування лише будинки та предмети, спеціально призначені для богослужіння [4].

У XIX-XX століттях під впливом індустріалізації шведське суспільство також стає все більш секуляризованим. Цифри свідчать про те, що в обряді причастя в 90-х роках XIX століття в Стокгольмі брали участь тільки 15% населення.

У XIX столітті з'явився вираз «стокгольмський шлюб», тобто цивільний. Ця форма співжиття, яка в очах церкви була аморальною, з часом стала все більш поширеною. Інша важлива зміна більш загального плану полягала в тому, що в XIX-XX століттях симбіоз між церквою і державою стає все більш хитким. Нові установи беруть на себе виконання завдань, які раніше були прерогативою церкви, а окремі духовні інститути стають світськими [5].

У Великій Британії Друга індустріальна революція призвела до масової урбанізації, яка сприяла вилученню релігійних споруд для торгівлі та промисловості. Собори, абатства та церкви поступово перетворювалися на міські центри чи основні місця збору громадян.

Таким чином, секуляризація перемогла в окремо взятих країнах.

Але в масштабі всього світу переважна більшість громадян залишилися релігійними і живуть в старих культурах та нових релігійних субкультурах.

Список використаних джерел

1. Мусаев В.И. Религиоведение: религия и церковь в странах северной Европы. 2 изд. Москва: Юрайт, 2012.
2. Парижская коммуна. URL: https://ru.m.wikipedia.org/wiki/Парижская_коммуна (дата звернення: 20.02.2020).
3. Промышленный переворот в Англии и Франции в 18–19 веках URL: <https://www.chitalnya.ru/print.php?id=535623> (дата звернення: 20.02.2020).
4. Секуляризация как фактор общественного прогресса URL: <http://religion.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000025/st007.shtml> (дата звернення: 20.02.2020).
5. Мелин Я., Юханссон А.В., Хеденборг С. История Швеции. 2 изд. Москва: Весь Мир, 2002.

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТАЛОЇ ДЕМОКРАТІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

На сьогоднішній день в умовах демократичного світу, все більш актуальною стає проблема політичної культури населення. Якщо виходити з поняття культури як усього матеріального або духовного, що було створено людиною, то політична культура – це набір політичних традицій, поглядів на державу та націю, розуміння понять свободи, рівності, справедливості тощо, притаманних конкретному народу. Якщо спробувати сказати це іншими словами, то політична культура окремого народу формується багатьма факторами, як-от традиції, освіта, віра, виховання та інше. Говорячи про традиції, треба зауважити, що вони можуть позитивно впливати на розвиток політичної культури суспільства, так і негативно. Це в першу чергу залежить від того, чи ці традиції мають прогресивний характер, чи навпаки, негативно-консервативний. На даному етапі, в нашому суспільстві переважає саме другий тип традицій, що залишився в українському суспільстві ще з часів СРСР. Мова йде в першу чергу про приниження важливості голосу кожного індивіда та громадянина. Загалом це можна спостерігати не тільки в нашій країні, але і в усіх посттоталітарних країнах.

Але, як було сказано вище, політична культура формується ще й іншими факторами, одним з головних можна вважати освіту. В умовах політичної модернізації традиції, які старше покоління намагається прищепити молоді, не відповідають реаліям, відтак молодь починає шукати нові політичні традиції, що формуються дуже повільно. Роль освіти в цьому процесі полягає в тому, щоб через школи та вищі навчальні заклади дати можливість освоювати досвід демократичних країн. В свою чергу це дасть можливість прискорити процес формування нових політичних традицій, які будуть відповідати на виклики сьогодення. Формування має проходити через дослідження історичного досвіду та вивчення особливостей функціонування державної системи та можливості впливу на неї. Це дасть можливість молодому поколінню, що буде формувати нові політичні цінності та традиції ідентифікувати себе як громадян однієї держави, як представників однієї політичної нації. Мушу зауважити, що освіта не має бути ідеологічно забарвленою. Бо це стане на заваді розвитку демократичних традицій у нашій політичній культурі.

Говорячи про формування політичної культури, треба розуміти, що саме формування не є кінцевою метою. Політична культура є необхідною для формування демократичного суспільства. Тому що саме через політичну культуру сформуються нові політичні традиції, поняття справедливості, рівності, участі тощо. Все це разом з національною ідентифікацією, тобто усвідомленням громадянами себе як громадян України, допоможе формуванню кінцевої мети, а саме сталої демократії, парламентаризму,

національної єдності. З цього приводу згадаємо фразу польського соціолога П. Штомпки: «демократія потребує знань, освічених громадян, які можуть мислити не тільки у вузько егоїстичних напрямках, але й здатних охопити широкі загальносоціальні проблеми та виклики». Іншими словами, демократія (грец. δῆμοκράτῖα – народовладдя) є справною тільки якщо «демос» (грец. δῆμος – народ) є освіченим як в загальному понятті цього слова, так і в політичному плані, себто розуміння принципів функціонування держави.

Освічені громадяни не тільки формують своєю діяльністю сталу демократію, але і захищають її. Тому що освічене суспільство виступає у ролі «вакцини» проти популізму та тих небезпек, що він несе. В якості прикладу моїх слів вище, можу привести цитату О. Ситника: «Демократія є такою, якою є громадяни... Політична освіта формує прихильність до демократичних цінностей, мотивує особистість до участі у розв'язанні проблем громадянського життя».

Отже, станом на сьогодні стає все більш зрозуміло, що ігнорувати проблему політичної культури суспільства більше не можна. Низький рівень політичної культури призводить до низького рівня національної та громадянської свідомості, що призводить до низьких показників участі громадян у політичному житті держави. А це в свою чергу не тільки гальмує розвиток демократичних цінностей та демократії в цілому, а ще й дає можливості для дії різного роду популістів. В нашому випадку, це дуже небезпечно, ще через те, що наша держава сьомий рік поспіль веде війну на Сході проти Росії. Тому політична культура, її розвиток, інформування громадян щодо функцій держави, можливостей впливу на неї, спонукання до дослідження культури та історії власного народу має бути головною задачею не тільки для влади, а й для усього народу в цілому. Адже без політичної культури усі демократичні надбання будуть зруйновані популістами, що прийдуть до влади, тому що народ повірить у їх химерні обіцянки.

Список використаних джерел

1. Пробийголова Н. Політична освіта як складова політичної соціалізації молоді. *Політичний менеджмент*, 2008. № 1(28). С. 128–136.
2. Аналіз сучасного стану політичної освіти в Україні / МЦПД. Київ, 2017. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_analyz_polit_educ_ukr.pdf (дата звернення: 20.02.2020).
3. Черняк Д. Політична освіта як один з чинників демократизації суспільства. *Соціальна психологія*, 2011. № 2. С. 38–43.
4. Кадлубович Т.І. Проблеми формування картини політичного світу на заняттях з політології. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи* : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 29 вересня 2017 р. Вип. 13. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2017. С. 48–53.

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО)

Проблема політичного лідерства – одна з найактуальніших у політичному дискурсі. Адже лідер – це особистість, що здатна організувати громадян, переконати їх та мотивувати до спільних політичних дій. Талановитий, принциповий, амбіційний, авторитарний – так характеризують Зеленського в останні місяці люди, які знають його не один рік. Його життя – гра, а ми в ній актори. Так характеризували Володимира Зеленського під час передвиборчої кампанії. Але головним фактором ставали інші риси характеру. На думку українського журналіста, нардепа Сергія Лещенка, який влився в «команду Зе», акторська сутність – не мінус, а плюс Зеленського. За його словами, Зеленський володіє якістю, «якого не мають багато політиків – це емоційний інтелект. Це здатність відчувати емоції і надії інших людей, залучати їх на свій бік, завойовувати підтримку великих груп для досягнення значущих цілей. Це більш цінна якість, ніж харизма».

В інтерв'ю журналістам РБК в 2019 році Володимир Зеленський заявив, що таких, як він, політиків ще не було. І в цьому він має рацію. Поведінка нового президента України містить ряд унікальних епізодів. Зеленський купається у фонтанах, їсть шаурму на заправці, засмагає на міському пляжі і їздить поміж звичайних людей на крутих схилах Карпат.

Володимир Зеленський – лідер, він не боїться висловлювати свою думку, доводить її оточуючим. Більш того, він цілеспрямовано йде на переговори, досить безцеремонно перериває співрозмовника, публічно заперечує його слова, ставить провокаційні питання і вимагає негайно і однозначно відповісти на них. Але ми бачимо таку поведінку не тільки у діючого президента України. Незважаючи на це він розуміє, що не вперше в українській історії лідер держави вступає в конфлікт. Він відверто запитує людей про розмір їх корупційних заробітків. Він не приховує імена та прізвища винних, а з упевненістю називає їх.

Володимир Зеленський, ішовши на президентську виборчу кампанію, був більш відомий як знаменитий шоумен і улюбленець публіки, мало відомий широкій аудиторії поза своїх звичних сценічних амплуа.

Президент демонструє свою незалежність, його влада вперше в історії України не матиме практично жодних обмежень, від яких залежали попередні президенти. Зеленському не потрібно шукати союзників поза своєї політичної сили, а його політичний капітал цілком здатний забезпечити успіх в боротьбі з олігархією.

З часом ця незалежність, ймовірно, буде слабшати, і саме в цей момент конфліктність президента пройде справжню перевірку на міцність. Одна справа – конфліктувати з чужими, і зовсім інша – зі своїми.

По-друге, він потребує підтримки, яку йому надали українці. Виборці люблять нового політичного лідера, але ця любов має свій

«термін придатності». І чи зможе Зеленський втримати цю довіру, залежить від нього та його команди. Незважаючи на творчий бекграунд, президент іноді показує дивовижну негнучкість.

Брак досвіду поки не дозволяє президенту повноцінно імпровізувати, гнучко змінюючи стратегію поведінки за обставинами.

Отже, крізь досить сумбурний і суперечливий образ Володимира Зеленського, в основі якого лежать недосвідченість і апаратна невпевненість нового президента з одного боку, і сила та харизма з іншого, впевнено проступають контури особи: велике бажання йти на відкритий конфлікт, особливо там, де це відповідає суспільним очікуванням, потреба у визнанні і нетерпимість до неповаги.

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

М.О. Корнич
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ФОРМАЛЬНЕ ТА НЕФОРМАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В умовах незалежної України процес інституціалізації політичного лідерства набуває першочергового значення. Політичне лідерство є суттєвою детермінантою динамічного і стабільного розвитку будь-якої країни.

У вітчизняній науковій літературі чимало досліджень присвячено проблемі формування та становлення сучасного українського лідерства і політичних еліт. Вагомий внесок у розробку теорії лідерства зробили такі вчені: Д. Видрін, В. Бебик, М. Головатий, В. Горбатенко, М. Михайльченко, В.Литвин, О. Траверсе, Ф. Рудич, А. Пахарев та інші.

В цілому, у лідерстві прийнято виділяти два аспекти: формальне і неформальне лідерство. Обидва ці аспекти характеризують політичне лідерство. При цьому визначальним є формальний аспект, так як, по-перше, лідерами стають, вже досягнувши певного положення в громадських або державних структурах, по-друге, багато в чому вплив лідера на політичні процеси залежить від впливу і сили організації, яку він представляє. В сучасному суспільстві видатна особистість, якщо вона не спирається на ЗМІ, на організацію, на підтримку соратників, не зможе стати політичним лідером.

Під формальним лідерством прийнято розуміти пріоритетний вплив певної особи на групу, яка ґрунтується на керівному положенні цієї особи, пов'язаної з володінням владою і певними ресурсами. Неформальне лідерство розуміється як суб'єктивні здібності, вміння і готовність людини виконувати функції лідера, при цьому з боку членів групи має бути визнання керівництва за цією людиною [1, с. 553]. Загальна ситуація, в країні, особливості законодавчого забезпечення політичного процесу, рівень політичної культури і специфіка політичної соціалізації в Україні стимулюють появу і забезпечують успішне

функціонування як формальних, так і неформальних лідерів різних типів. Науковці наголошують на тому, що в умовах ідеологічно-ціннісної поляризації та політичної гетерогенної культури в Україні наявні такі типи формальних і неформальних лідерів: «державних», «інтегратор», «жорсткий адміністратор», «миротворець», «молодий радикал», «обережний прагматик», «реформатор» [2, с. 95-96].

До числа формальних лідерів в сучасній Україні доцільно віднести Президента України Володимира Зеленського, Прем'єр-міністра Олексія Гончарука, Міністра внутрішніх справ Арсена Авакова та інших офіційних представників державної влади..

До неформальних лідерів можна віднести авторитетних впливових людей, таких як бізнесмен й засновник групи «Приват» Ігор Коломойський, мільярдер Рінат Ахметов, мільярдер й меценат Віктор Пінчук, ведучий щотижневого ток-шоу «Свобода слова» журналіст Савік Шустер, журналіст Мустафа Найем та ін. У переломний для України момент активною політичною силою, яка вершить долі батьківщини, вривається до лав політичної еліти та розпалює скандали, стали топові блогери в соцмережах, яких теж можна віднести до неформальних лідерів. За роки незалежності в Україні створені владні інститути, які, відповідно до Конституції держави та інших законодавчих актів, здійснюють управління суспільством, складають певний адміністративно-управлінський процес. Але за цей період політична практика не висунула жодного, як формального, так і неформального, загальнонаціонального лідера, котрий би був здатен об'єднати усі верстви українського суспільства в боротьбі за всенародний добробут, соціальну справедливість і дійсну демократію [3, с. 6]. Функціонуючі в Україні, лідери діють ситуативно, різко демонструють власні ідеологічні позиції. Це говорить не лише про низьку особистісну кваліфікацію в сферах політичного менеджменту, духовного життя, а й про відсутність у лідерів професійних команд, які б не лише забезпечували їх поточну роботу, а й розробили стратегію їх дій.

Підсумовуючи, зазначимо, що за роки незалежності інститут формального і неформального політичного лідерства в Україні, звісно, зазнав певної еволюції. Проте найважливішим і найактуальнішим суспільним завданням залишається методологічні й теоретичні розробки проблем формування цілісної системи підготовки політичних лідерів. В Україні відсутні система підготовки політичних лідерів як на регіональному рівні, так і в загальнонаціональному масштабі. Громадські організації, політичні партії теж не готують політичних лідерів цілеспрямовано, використовуючи вкрай неефективну систему стихійного відбору. Особливої актуальності в цьому плані набуває комплекс проблем, що пов'язані з системою підготовки та формування як формальних, так і неформальних політичних лідерів загальнонаціонального рівня. Сьогодні в Україні ще тільки формується загальнонаціональна система політичного лідерства, яка має базуватися на набутому соціокультурному й політичному досвіді всіх минулих епох, кожна з яких збагатила вітчизняну політичну історію.

Список використаних джерел

1. Руда Н.Л. Категорія політичного лідерства як предмет психологічного аналізу. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка*. 2014. № 23. С. 552–562.
2. Бойко С. Політичне лідерство в Україні: генезис і динаміка розвитку. *Політичний менеджмент*. 2011. № 6. С. 91–100.
3. Морарь М.В. Політичне лідерство в сучасній Україні: проблеми становлення та розвитку. *Грані*. 2017. Т. 20. № 2 (142). С. 5–9.
Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

Є.В. Бугайчук
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

КРИЗА СИСТЕМИ РЕКРУТУВАННЯ У СУЧАСНИХ ПРАКТИКАХ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

На даний час в політологічному співтоваристві все більше поширюється думка, що сучасні суспільства стикаються з «занепадом лідерства», «поменшенням» державних діячів, падінням їх престижу [1, с. 201]. Багато політиків і експертів стурбовані високим рівнем суспільного невдоволення щодо обраних глав держав. Більш того, критика поточного стану інститутів політичного лідерства та механізмів його рекрутування переноситься і на якісний зміст демократичних режимів в цілому. У цих умовах сформувався соціальний запит на «жорстких» лідерів, які виступаючи за порядок і безпеку, прагнуть послабити державні інститути, зосередивши повноваження в руках виконавчої влади.

Для вивчення і опису суті даного явища використовуємо поняття «система лідерського рекрутування», яке описує історичні відтворювані механізми, практики і норми підготовки індивідів до виконання ролей і функцій глави держави, а також їх відбору (затвердження) в даній якості. Відзначимо, що підготовка «лідерів» націлена на формування у них рис і вмінь, в максимальному ступені відповідають змісту функціонально-рольових навантажень і параметрах умов і завдань правління. Однак в силу нелінійності і невизначеності процесів розвитку правлячого режиму, суспільства і середовища його функціонування, сукупність конкретних вимог до глави держави не може бути визначена на довгострокову перспективу, відповідну згодом його «вироснуванню» лідера. Також не представляється можливим гармонійно поєднати в одній особі всю сукупність властивостей і якостей, які потенційно можуть бути затребувані у лідера. Хоча формально народ розглядається як джерело політичної влади, тим не менш, рядові виборців у своїй сукупності не в змозі виконувати функцію селекції (відбору) кандидатів на пост глави держави, а виключно вибору з поданих ним кандидатур. Практика показує, що в найскладніших і відповідальних питаннях рекрутування верховної влади, населення не настільки компетентно, щоб приймати остаточне рішення [2].

Таким чином, лідерське рекрутування протікає в двох вимірах: внутрішньому і зовнішньому. В ході внутрішньої селекції індивіди перевіряються істеблішментом на відповідність паттернам функціонування діючої структури влади, політичного порядку, тобто оцінюється їх здатність застосовувати інструменти правління і виконувати рольові навантаження глави держави. На заключному етапі, одягненого у форму загальних виборів, претенденти тестуються на готовність вибудувати і підтримувати оптимальні відносини між системою влади і суспільством, що становлять об'єкт докладання лідерських повноважень. Щоб домогтися визнання населення і його згоди на правління, претендентам на лідерство доводиться йти на загравання і поступки електорату, потурати його порокам, підлаштовуватися під нього стилістично і ментально, тобто переймати і ступінь його примітивності, і міру його політичного невігластва. Тим самим змагальні процеси лідерської селекції і відбору послідовно вироджуються в боротьбу персоналій, абстрактну від пошуку найбільш ефективних шляхів розвитку держави і суспільства [3, с. 209]. Повсюдним явищем стала знищувальна і демагогічна критика приватних рис і випадків поведінки конкурентів, яка не має ніякого відношення до виявлення ступеня їх готовності виконувати лідерські ролі.

В результаті конкуренція за пост лідера все частіше обертається своєї самої непривабливою стороною і наслідками – відповідальних правителів стає все менше, а число популістів все більше. Можливо, подібний стан представляє відповідь на зниження передбачуваності і визначеності сфери сучасної політики. Мабуть нинішній устрій західних політич, де державна влада максимально «розпорошується» між різними структурами і інститутами заради стримувань і противаг, жадає саме такий, тип політичного лідерства.

Твердження щодо того, що існуюча система лідерського рекрутування в ряді принципових моментів перестала виконувати функції підготовки, фільтрації та відбору ефективних і компетентних лідерів, представляється справедливими. Однак проблема полягає не тільки в тому, що нинішні керівники не здатні висловлювати інтереси суспільства, скоріше сама модель в її поточному стані не дозволяє коректно виявляти переваги та настрої провідних соціальних верств, гармонійно включати суспільство в процеси селекції і відбору глав держав [2].

Подібна невідповідність викликана змінами в політичному і соціально-економічному устрої сучасних ліберальних суспільств. У нинішніх умовах розподіл суспільного продукту і багатства між різними соціальними верствами стає все більш нерівномірним і несправедливим. Однак, незважаючи на зниження реальної частки більшості груп населення в оновленій структурі національного багатства, їх формальна політична вага не тільки зберігається, але і значно збільшується, тож проблема відбору якісних репрезентативних лідерів залишається актуальним завданням для сучасних демократичних суспільств. Сучасні демократії потребують відновлення за політичною елітою функцій «лідерського селекторату», в регулюванні, навіть деякому обмеженні громадської участі в лідерській селекції з метою зменшення популізму в політичних практиках.

Список використаних джерел

1. Юрій М.Ф. Канали і системи рекрутування політичної еліти. Політологія: підручник. К.: Дакор, 2006. С. 200–204.
2. Крюков О., Бельська Т. Процес формування і зміни еліт в умовах демократизації системи влади. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-1/doc/2/03.pdf>. (дата звернення: 20.02.2020).
3. Крюков О. Проблеми рекрутування, репродукції та циркуляції еліт. *Зб. наук. пр. НАДУ*. 2004. Вип.2. С. 208–214.
Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

А.Д. Архіпова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ТЕНДЕНЦІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ

Політична еліта – самостійна, не багаточисельна та, яка володіє особливими якостями соціальна група, яка має вищий соціальний статус і яка бере безпосередню участь у здійсненні рішень, що пов'язані з використанням політичної влади [1, с. 187].

Після розпаду Радянського Союзу, велика кількість політико-управлінської еліти «пережила перехід» до незалежної України на своїх посадах у місцевих та центральних органах державної влади. Це призвело до закріплення так званої «номенклатури», адже зміна політичного режиму не призвела до зміни політичної еліти. Тому на той момент держава мала деякі ознаки характерні для класичних тоталітарних і авторитарних суспільств.

Узагалі, можна виділити три тенденції формування політико-управлінської еліти в Україні:

- Радянська номенклатура у статусі нової політико-управлінської еліти, що займала посади в органах державної влади.
- Частина представників заможного населення, переважно вихідці з політичної еліти Радянського Союзу, викупила певні заводи та підприємства.
- Господарська еліта, яка змогла адаптуватися до нових ринкових умов, отримала статус підприємців та почала трансформуватись у політичну еліту [2, с. 5].

На жаль, за перші роки незалежності демократичні сили України не змогли поставити національні інтереси вище від партійних.

Узагалі, після отримання Україною незалежності, держава не встигла трансформувати та змінити еліту, на її рівні спостерігалось перенесення старих ознак та норм у політичну культуру та політику незалежної держави.

У житті кожного суспільства є фундаментальні цінності, співвідношення яких, власне, і має визначати його еліта. Серед таких цінностей особливо виділяються діалектично суперечливі цінності, а саме: свобода і необхідність; держава і ринок [3, с. 28]. Таким чином, чим більше держави, державного регулювання, тим менше ринку і свободи. Принципово важливо, що політична еліта в Україні – це еліта не стільки політична, скільки економічна, еліта ділових кіл.

Система політичного управління державою, що склалась перед 2013-2014 роками, характеризувалась тим, що органи центральної влади здебільшого прагнули обмежити самостійність територіальних громад і знижувати інтерес громадян до спільних дій. Але це не могло тривати довго. Люди почали спротив.

Озираючись на події 2013-2014 років, можливо зробити висновок, що на той момент дуже велика частина громадського суспільства діяла більш зважено, ніж політична еліта. Через політичну кризу, актуальними стали проблеми зв'язку та взаємодії суспільства та владних інститутів. В той час, система ухвалення рішень перестала бути закритою та спрямованою на задоволення власних потреб діючої політичної еліти. Новим центром впливу стали активні громадяни, які не переслідували цілі здобуття влади – а лише, прагнули змінити відносини між державою та громадянином. На той момент, основною проблемою нової еліти була її політична неоформленість, вона прагнула політичного вираження.

У цілому, ці події зрушили з місця початок нових трансформаційних процесів в Україні. Громадяни почали активніше займатись політичною діяльністю, та до влади потрохи приходить зовсім нова політична еліта.

Список використаних джерел

1. Политология / под. общ. ред. С.Н. Смоленского. Д., 2008. 236с.
 2. Головатий М.Ф. Політична еліта сучасної України: регіональний і національний контекст. *Політичний менеджмент*. 2011. Спецвипуск (вересень 2011). С. 4–15.
 3. Щедрова Г.П. Політична конкуренція еліт у сучасній Україні. Дніпро: Акцент ПП, 2016. 390 с.
- Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

С.В. Науменко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНА ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В ІСТОРІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ: ПОГЛЯДИ ПЛАТОНА

Розглядаючи проблему еліти, не можна не торкнутися ряду основних філософських теорій еліт. Кожна з них по своєму пояснює походження, сенс і функції еліти в суспільстві, робить власний внесок у розуміння цього багатогранного явища. Найбільш повний елітарний світогляд в античній філософії було презентовано, на нашу думку, Платоном. Ідеолог афінської аристократії, він рішуче виступав проти допущення демосу до участі в політичному житті, в державному управлінні, зневажливо називаючи його «натовпом», наголошуючи, що його визначальними рисами є ворожнечість мудрості, керівництво не знаннями, а емоціями й думками, далекими від істини. Державні функції, за Платоном, можуть успішно виконуватися лише аристократами, які отримали спеціальне виховання. Ремісники й

селяни повинні бути відсторонені від управління суспільством і приречені на виконання «чорної роботи». Вищими чеснотами правителів можуть бути лише особиста мужність, розсудливість, справедливість і мудрість. А тому для держави згубно, якщо ремісник або селянин, загордившись своїм багатством, захіне на функції управління [1, с. 473-502].

Свої політичні конструкції і погляди на стосунки у суспільстві Платон намагався обґрунтувати вченням про душу. Згідно з його вченням, душа складається з трьох частин: розумної, вольової та емоційної. Перші дві – вищі форми душевної діяльності притаманні «небагатьом обраним» – аристократії, що дає їй право управляти державою. Правителі позбавити державу від всякого зла не зможуть нічим, крім особистого союзу між політичною владою і філософією. «Або філософи, – писав Платон, – повинні стати царями наших держав, або люди, яких сьогодні називають царями, повинні щиро і серйозно зайнятися філософією». І далі: «... ні для держави, ні для громадян не буде кінця нещастям, поки владикою держави не стане плем'я філософів» [1, с. 473-502].

На нашу думку, це ідеалізм і утопія. Одна справа вважати, що Платон просто вимагає мудрості й високого професіоналізму від правителів, і зовсім інша – бачити вихід з царства тьми лише в освіті й філософських знаннях. Можна припустити, що якби правителями дійсно були лише вчені-мудреці, то, швидше за все, настав би часом не загального щастя і процвітання, а найбільших соціальних потрясінь. Концепція Платона – типова утопія, що переходить в антиутопію [2, с. 130-145]. І ще один важливий момент, що має відношення до проблематики елітаризму: трагедія суспільства, коли правлячий клас виявляється розділеним. Тоді тимократія (форма правління, що базується на поділі прав за майновою ознакою) вироджується в олігархію (недемократичний різновид правління, що забезпечує панування вузького кола найбагатших осіб) [3, с. 236]. Гармонізувати ж класові відносини, за Платоном, слід не через їх зрівняння, а через велику перевагу пануючого класу. У будь-якому випадку головне – зберегти єдність правителів. Досягти цього можна по-перше, через придушення економічних інтересів, пов'язаних з приватною власністю, звідси – вимога скасування приватної власності правителів. По-друге, через єдине державне навчання.

Отже, ідеальна модель соціального устрою за Платоном включає: суворий поділ суспільства на класи; абсолютну перевагу пануючого класу в силу того, що він володіє монополією на освіту та іншими привілеями; ототожнення долі держави з долею правлячого класу [1, с. 473-502].

Класи, а краще сказати, касти відокремлені один від одного жорсткими соціальними перегородками, правителі не змішуються з керованими, навіть живуть відособлено. Проте Платон допускає, правда як виняток, перехід нездатних нащадків правителів в нижчі касти та, навпаки, дітей, що володіють рідкісними талантами, з нижчих каст до вищих. Посилаючись на це положення Платона, такі дослідники, як К. Прюїт і А. Стоун називали його попередником теорії «циркуляції» еліт.

В цілому можна зазначити, що концепція Платона не тільки висвітлює ідеали елітаризму, але й справила величезний вплив на елітаристів ХХ століття, які стверджували, що демократичне суспільство не здатне

функціонувати без еліти. Мало того, суспільства насправді багато в чому розрізняються складом і мобільністю еліти, принципами її поповнення.

З огляду на все вище сказане, можна констатувати, що саме на основі перших теорій еліт виникли і стали розвиватися сучасні елітарні концепції. Бурхливий розвиток елітарних концепцій і до цього дня не привів до затвердження єдиних підходів до інтерпретації самостійності еліт, характеристики їх відносин з масою, до визначення співвідношення статусних і особистих властивостей елітарних кіл при зміні їх складу, ролі керівників в розвитку демократії. По суті справи, кожний історичний період серйозно змінював і оновлював такого роду оцінки і ідеї. Наприклад, у своїх первинних варіантах елітарні теорії були негативно налаштовані до демократії. Згодом ситуація радикально змінилася, і елітаризм став розглядатися як елемент політики, повністю сумісний з механізмами представницької демократії.

Список використаних джерел

1. Платон. Держава. Київ: Основи, 2005. 356 с.
2. Асмус В.Ф. Платон. М.: Мысль, 1975. 224 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. ; за ред. М.П. Требіна. Х: Право, 2015, 816 с.

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

В.В. Ігнатенко

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ТЕЛЕВІЗІЙНІ ТА ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ В ПОЛІТИЦІ

Політична і соціальна реклама, як відомо, – це форми непрямой комунікації і важливий канал передачі інформації. У давнину – це скульптурні пам'ятники, папіруси, написи на стінах Помпеї в Італії, газети, рекламні тумби, а пізніше радіореклама, рекламні банери, потім телевізійна і, нарешті, Інтернет-реклами, що з'явилися один за одним у всіх цивілізованих країнах.

Але у той же час однією з тенденцій в сучасному суспільстві є його втома від реклами. Рекламисти всіляко намагаються уникнути набридливості, придумують все нові і нові креативні технології, але ефективність комерційної реклами в усьому світі падає, все частіше рекламні компанії звертаються до паблік рилейшнз та іншим маркетинговим технологіям. Але ця тенденція не відноситься до соціальної реклами. Про те, що її недостатньо в інформаційному просторі, говорять і професіонали, і публіка. У політичній рекламі, звичайно, є набридливості, але вона все-таки пов'язана з електоральними циклами і тому періодично викликає навіть невеликий інтерес у публіки. В будь-якому випадку некомерційна реклама слугує рішенням проблем суспільства, будь то відмова від нездорового способу життя, вибір гідного представника наших інтересів, нагадування про цінність рідної мови або важливості збереження історичних пам'яток.

Наведемо кілька вдалих прикладів з історії американської політичної реклами.

Ніщо краще не ілюструє можливості реклами, як ефективного інструменту політичної боротьби, ніж знятий в 1964 році ролик «Ромашка», що є, на думку багатьох, самою неетичною рекламою в історії телебачення.

Сюжет, вигаданий Тоні Шварцем, починається з показу маленької дівчинки, що стоїть на лузі і відриває пелюстки ромашки. Після її рахунку «1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9» зловісний голос починає свій власний відлік «10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1». При рахунку «нуль» фігурка дівчинки зникає, і екран заповнює грибоподібна хмара. Сюжет завершує президент Ліндон Джонсон попередженням: «Такий вибір. Або ми зробимо світ, в якому всі діти Божі зможуть жити, або світ, в якому вони підуть в темряву. Або ми будемо любити один одного, або загинемо» [1, с. 19].

Спочатку цей ролик показали тільки один раз – 7 вересня 1964 року під час демонстрації на «Ен-Бі-Сі» фільму «Девід і Бетчеба» в рубриці «Кіно по понеділках». Майже негайно ролик був засуджений. Білл Мойерс, тодішній прес-секретар Джонсона, згадує: «Президент подзвонив мені і сказав: «Жахливо! Мені дзвонять з усієї країни». Реакція преси була швидкою. За словами Ллойда Райта, радника Джонсона по рекламним стратегіям, перший же показ ролика наробив стільки шуму, що на наступний вечір його показували в програмах новин всіх трьох каналів. Цей ролик більше ніде не демонструвався в якості платної реклами, так як журналісти визнали його новинним сюжетом, і таким чином забезпечили йому широку аудиторію.

Реклама «Двері, що обертаються» агітує за Джорджа Буша. Вона довела можливість того, як змілою режисурою можна висунути на перший план проблему, що знаходиться на периферії суспільного інтересу, і зробити її центральною темою кампанії.

Візуально реклама була простою, але такою, що запам'ятовується: Злочинці входили до в'язниці, а потім негайно її покидали через обертові двері. «Сі-Бі-Ес» вперше показала цю рекламу 7 жовтня 1988 року. Незадовго до цього, 22 вересня того ж року, в новинах пройшла інформація про в'язня Віллі Хортон, який був відпущений з в'язниці за програмою тюремних відпусток і незабаром заарештований за новий злочин.

Ролик був платною рекламою, яка звертала увагу на проведену губернатором Майклом Дукакісом політику відпусток для ув'язнених.

Крім вдалих телевізійних видів реклами, сучасні технічні можливості в області передачі інформації породжують нові форми інформації: відеоблоги, сторіз, меми і т. п. Зупинимось на останньому явищі. Саме поняття «мем» достатньо молоде, але вже використовується у повсякденності. Слово «мем» з'явилося в якості аналогії терміна «Ген» в біології і було запропоновано в останній чверті ХХ століття англійським біологом Річардом Докінзом, який вважав, що культура людства передається з допомогою ритуальних одиниць – мемів, які можуть носити словесний, образотворчий, ритуальний характер і передавати ідеї так само, як гени передають спадковість.

Тематика політичних і соціальних мемів відповідає порядку денному що відбуваються в країні. Нижче наведені приклади трьох головних мемів, які отримали найбільше поширення у соціальних мережах.

Вийди звідси, розбійник – мем з Президентом України Володимиром Зеленським, який на нараді вигнав за двері чиновника. 10 липня 2019 року Президент України Володимир Зеленський вигнав з наради секретаря міськради Ярослава Годунка. Його спонукала до цього інформація про чиновника, яку він прочитав в Інтернеті. Зокрема, там йшлося про те, що Я. Годунок був засуджений за розбій. В. Зеленський, обурившись його кримінальним минулим, попросив чиновника вийти за двері. Той не відразу послухався, тому Президентові довелося кілька разів повторити свою вимогу. Ролик з засідання став вірусним, про інцидент написали ряд українських ЗМІ. Через кілька днів фраза В. Зеленського про розбійника стала мемом [2].

Хто я? Хто ти? - мем зі словами з новорічного привітання Президента України Володимира Зеленського. У ніч на 1 січня 2020 року Володимир Зеленський звернувся до народу зі своїм першим новорічним привітанням в якості Президента України. Але замість традиційного підбиття підсумків він виголосив проникливу промову. Відео активно обговорювали в соцмережах, тому не дивно, що незабаром його розтягнули на меми. У центрі уваги опинився рядок «Хто я?». Це питання президент попросив людей задати самим собі. «Давайте сьогодні кожен відповідь сам собі на дуже важливе питання: «Хто я?» Президент України, успішний адвокат, звичайна домогосподарка, студент-філософ з Могилянки, агроном із Черкащини. Хто я?». Через кілька днів у Інстаграмі стали з'являтися меми з фразою «Хто я». Кадр з привітання ілюструє ситуацію, коли людина не може себе впізнати. Наприклад, після 12-годинного сну [3].

Меми, поширені у Інтернет-мережі, створюються не тільки офіційними структурами, різними спільнотами, але і окремими громадянами. Крім привітань, поздоровлень, замальовок природи і т. д., меми стали новою формою політичної та соціальної Інтернет-реклами, та створили ще один механізм маніпулювання масами.

Політика вічна, це означає, що вічна і політична реклама. Новітні технології породжують нові способи мислення. Нові, швидкісні інформаційні потоки швидко змінюють життя. В результаті з'являється нова політика як мистецтво координації чисельних інтересів людей.

Знання технологій реклами позбавляє людину від відчуття власного безсилля. Коли знаєш, якими інструментами користуються, коли бачиш усі їх прийоми, зовсім інакше оцінюєш події. Можна читати між рядків і дійсно формувати власну думку.

Список використаних джерел

1. Справочник по политическому консультированию / под ред. Д.Д. Перламаттера. Москва : ИМИДЖ-КОНТАКТ; ИНФРА-М, 2002.
2. Выйди отсюда, разбойник. URL : <https://memepedia.ru/vyjdi-otsyuda-razbojnik/> (дата звернення 25.01.20).
3. Хто я? Хто ти? URL : <https://memepedia.ru/xto-ya-xto-ty/> (дата звернення 25.01.20).

Науковий керівник:

*С.М. Наумкіна, доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук і права,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА ЯК СУБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Стрімка трансформація людства свідчить про те, що на всіх етапах його функціонування у суспільстві відтворюється модель відносин за схемою «керування – підкорення». У свою чергу, це призвело до утворення нових акторів на соціальній та політичній сценах, які змусили суспільство «грати» за новими правилами. У політичній науці такі суб'єкти отримують назву «політична еліта». Не зважаючи на те, що протоелітологія розвивається ще зі стародавніх часів, лише наприкінці XIX ст. утворилась окрема галузь політологічних досліджень – елітологія, в рамках якою аналізуються механізми розвитку й функціонування політичних еліт, їх ротація та типологія.

Термін «еліта» походить від латинського «*eligere*» і французького «*elite*» – кращий, добрий, обраний. У Великобританії, про що свідчить Оксфордський словник 1823 р. видання, під елітою розуміли соціальні групи, які займали високе місце у суспільній ієрархії. В цілому, політична еліта – це група людей, які зосереджують у своїх руках владу у суспільстві [1. с. 672].

Політичні еліти завжди відгравали важливу роль в політичних процесах держав світу, зокрема, в процесах реформування. Так, на думку Е. Тоффлера, еліта – це «своєрідний інтегратор суспільства» [2. с. 435].

Якщо звернутися до історичного досвіду України, то можливо побачити різні, в тому числі, негативні приклади: від відсутності дієвого політичного класу до часткової його недієздатності. Порушувалася спадкоємність еліт, традиція жертвовного служіння своєму народові не завжди проявлялася в повній мірі.

Водночас необхідно констатувати, що політична еліта – це продукт селекції, що зумовлюється певними нормами, принципами, подіями.

У 1991 році Україна зіткнулася з великою кількістю проблем, які стосувались в тому числі ефективності діяльності еліти як суб'єкта політичних процесів. Але варто зазначити, що процес розвитку сучасної політичної еліти вступив в активну фазу лише з початком незалежності України. При цьому відсутність структурування суспільства за політико-ідеологічними принципами, що гарантує усвідомлення соціальними групами своїх інтересів, призводить до розпорошеності політичних поглядів електорату.

Суспільні трансформації в Україні, що відбулися з початку ХХІ ст., призвели до усвідомлення політичною елітою необхідності адаптуватися до запитів громадянського суспільства. Зміни, що відбуваються активно впливають на ефективність політичної еліти та її компетентність, адже всі соціальні перетворення стимулюють «циркуляцію еліт», що пояснюється формуванням певного соціального запиту на новий, удосконалений тип політичної еліти.

На думку професора Г. Щедрової, безперервна зміна еліт необхідна для підтримки соціальної рівноваги. Вона забезпечує правлячу еліту

необхідними для функціонування держави якостями. В той же час, якщо еліта підлягає закритій системі, відбувається деградація еліти та її занепад, що призведе до часткового або повного її припинення [3. с. 17].

У сучасній Україні найбільший вплив на електорат має правляча еліта, та, на нашу думку, її потенціал суттєво ослаблений з останніми подіями в державі. На нашу думку, є кілька важливих аспектів, врахування яких може вдосконалити політичну еліту, перетворивши її на якісну та повноцінну.

По-перше, ротація в межах еліти має обмежити вплив бізнес-еліти і посилити зв'язок саме з суспільством, що є необхідним для політичної системи країни. Саме за таких умов громадська думка має можливість чинити коригуючий вплив на дії політичної еліти при виробленні і прийнятті рішень.

По-друге, гальмування трансформаційного процесу правлячої еліти в Україні здійснюється за рахунок надмірної корисливої еліти у збереженні свого статусу та можливостей, які він забезпечує. Саме це призводить до занепаду зв'язку еліти з суспільством.

Отже, сучасна українська політична еліта характеризується неповною функціональністю, через невідповідність вимогам поточного етапу розвитку суспільства. Це зумовлено тим, що з самого початку створення держави не відбувалось відповідно за якістю та властивістю циркуляції правлячої еліти. Розвиток сучасної української держави відбувається в досить складних умовах боротьби нерідко антагоністично налаштованих прошарків суспільства, їхніми рухами, партіями, блоками та об'єднаннями. Це створює специфічне середовище для флуктації правлячої політичної еліти та для її циркуляції. Тож, на нашу думку, очевидно, що важливою умовою демократичного розвитку України є не тільки формування нової, національно орієнтованої еліти, але й узгодження позицій еліти й контреліти в політичнозначущих питаннях суспільно-політичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Галушко К.Ю. Еліта / Енциклопедія історії України: редкол.: В.Смолій (голова) та ін. К.: Наукова думка, 2005. 672 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Elita> (дата звернення: 20.02.2020).

2. Тоффлер Э. Третья волна. М. : ООО «АСТ», 2005. 789 с.

3. Щедрова Г.П., Щедров С.В. Формування політичної конкуренції еліт в сучасній Україні: Монографія. Луганськ: Еталон-2, 2013. 303с.

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

В.В. Лаврухіна
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Вибух на четвертому енергоблоці Чорнобильської АЕС завдав шкоди багатьом країнам світу. Довгий час інформація, пов'язана з АЕС трималась у таємниці. Вибух стався 26 квітня 1986 року. Радянська влада приховувала інформацію про рівень небезпеки. Перше повідомлення про аварію надійшло

27 квітня, через 36 годин після вибуху. Швеція зареєструвала різке збільшення рівня радіації, котре пов'язали з діяльністю підприємства в місті Форсмарк, поблизу Стокгольма, але вчені підтвердили, що джерело забруднення знаходиться за межами країни. В цей же день міністр енергетики Швеції дав термінову конференцію, та повідомив, що порушник знаходиться на сході від території Швеції. Тим часом ТАРС передав коротке повідомлення, в ньому йшлося про те що на Чорнобильській АЕС сталася невелика аварія. Один з реакторів отримав пошкодження. Вживаються заходи щодо ліквідації наслідків [1].

Наступного дня РАТАУ передала більш розгорнуте повідомлення, в якому йшлося про великий витік радіоактивних речовин, та оголосила про те, що на Чорнобильському реакторі відбулась аварія категорії МПА (максимальна проектна аварія).

Перше офіційне повідомлення про Чорнобильську катастрофу з'явилося на радянському телебаченні тільки 28 квітня, газети почали повідомляти 29 квітня. Михайло Горбачов зізнався в одному з інтерв'ю, що ситуація з ЧАЕС його дуже вразила. Зволікання з офіційним повідомленням пояснював тим, що чиновники не розуміли можливих наслідків трагедії, проте прагнули зберегти спокій населення [2].

Відсутність об'єктивної інформації викликало велику кількість чуток, зокрема про тисячі загиблих, вибух двох станцій, відсутність системи захисту реакторів.

Представники Радянського Союзу майже не коментували дану ситуацію. Протягом двох тижнів влада, лікарі, інженери, держслужбовці говорили про інформацію аварії лише у оптимістичних тонах, що підривало довіру до влади.

Справді із плином часу, Радянська влада визнала, що приховувала важливу інформацію від населення щодо аварії, але в своє виправдання коментували, що евакуювали 10-кілометрову зону. Цікаво, що 1 травня тисячі людей, у тому числі і дітей, вивели на парад у Києві, хоча рівень радіації в столиці просто зашкалював. Про це свідчать розсекречені документи радянських спецслужб. Справа в тім, що кожного ранку на стіл першого секретаря ЦК лягала інформація з грифом «секретно», в якій містився огляд надзвичайних подій за попередній день.

ЧАЕС була стратегічним об'єктом, починаючи із самого будівництва, до неї була прикута особлива увага. Спецповідомлення рясніють здогадками про неправильне будівництво, неполадки і аварії, і звичайно про Чорнобильську катастрофу, а також даними про катастрофу 26 квітня 1986 року: масштаби забруднень, дані з приладів, рівні радіації в різних місцевостях, ліквідацію і наслідки, а найголовніше – спроби приховати правду від населення.

Щоб відвернути увагу від Чорнобильської катастрофи, радянська влада активно використовувала метод «переключення уваги» з проблеми вибуху на проблему нерационального використання ядерної енергії США [3].

Таким чином, як свідчить аналіз джерел, Радянська влада замовчувала Чорнобильську катастрофу, аж доки про неї активно почали говорити за кордоном. Радянський Союз програв протистояння в інформаційній війні,

пов'язаній з Чорнобильською катастрофою. Інформаційна ситуація щодо катастрофи стала ще одним приводом для критики радянської системи, і певною мірою, прискорила падіння комуністичної системи. У цьому сенсі доцільним є порівняння із ситуацією на Фукусімі в 2011 р., коли японський уряд відкрито оголосив про небезпеку.

Список використаних джерел

1. Битва за Чернобыль. URL:<http://lenta.ru/articles/2006/04/17/smi/> (дата звернення: 20.02.2020).

2. Михаил Горбачев об аварии на Чернобыле. URL: http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/news/newsid_4936000/4936186.stm (дата звернення: 20.02.2020).

3. Чорнобильська трагедія: Документи і матеріали / НАН України; Інститут історії України; Головне архівне управління при Кабінеті міністрів України; Центральний державний архів громадських об'єднань України; В. А. Смолій (відп. ред.), Н. П. Барановська (голов. упоряд.). К. : Наукова думка, 1996. 783 с.

Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

В.І. Пашенко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

АВТОРИТАРНІ РЕЖИМИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Визначення авторитарних режимів як псевдодемократичних, як фасадних демократій, квазідемократій підкреслює їх відмінність від демократичних режимів, показує що вони є недодемократіями, проте такий підхід заважає нам зрозуміти – чим же є авторитарні режими, на чому базується їх існування. Легко назвати інститути, на базі яких функціонує демократичний режим: парламентаризм, вибори, розподіл влади тощо. Стосовно авторитарних режимів такого однозначного переліку немає. Дослідження авторитарних режимів є актуальним оскільки розуміння внутрішніх механізмів їх існування, прийняття рішень та передачі влади допомагає краще прогнозувати їх дії та напрямки трансформації, а відтак, вибудовувати відносини з ними на базі розуміння їх перспектив та можливої наступної конфігурації влади. Наступного дня РАТАУ передала більш розгорнуте повідомлення, в якому йшлося про великий витік радіоактивних речовин, та оголосила про те, що на Чорнобильському реакторі відбулась аварія категорії МПА (максимальна проектна аварія).

Пострадянські режими, що були утворені в колишніх республіках Радянського Союзу, визначають автократії чи авторитарні режими. Проте, рисою яка їх об'єднує виступає їх формальне республіканське минуле. Республіканське ми вживаємо в якості терміну, що відсилає нас не до «радянського» спадку, а до впровадження республіканських інститутів, таких як парламент, багатопартійність, виборність тощо. Це республіканські

інститути, що традиційно забезпечують демократичний режим. Кожна з країн СНД в короткий проміжок часу на початку дев'яностих була демократією, впроваджувала республіканські інститути, які збереглися і по сьогоднішній день, і на базі яких функціонують тепер вже авторитарні режими.

Основою для нових національних структур були владні структури республік колишнього СРСР, які зазнавали певної трансформації під впливом демократичної традиції Заходу. Наслідком цього стала поява інститутів президентства, парламентаризму, багатопартійності та інших, які намагалися копіювати собою кращі зразки з досвіду розвинених демократій.

Запозичення чи імітація демократичних політичних інститутів відбувались завдяки високому авторитету самих інститутів та прямому впливу Заходу.

Проте вже від самого впровадження цих інститутів нові незалежні країни демонстрували різне до них ставлення – від спроб використання, трансформації в інтересах правлячої еліти до цілковитого ігнорування та переходу до створення авторитарних режимів.

Спроби описати траєкторію розвитку пострадянських авторитарних режимів продовжуються і однієї з найбільш вдалих серед них можна назвати концепцію конституційних циклів А. Медушевського [1]. Він пропонує модель що включає зміну трьох фаз:

деконституціоналізація;

конституціоналізація;

реконституціоналізація - подальше узгодження нової правової та інституційної системи (закріпленої в конституції швидше як суспільний ідеал) з соціальною реальністю, що неминуче виявляється більш консервативною.

Узгодження нормативно-правової системи з соціальною системою, на думку А. Медушевського, може здійснюватися різними способами: трансформація соціальних відносин відповідно до конституційних норм (що відображає радикальну соціальну реформу); збереження невизначеності в співвідношенні правових норм і соціальних інститутів (що виражається феноменом відкладеної демократії і конституційного паралелізму); нарешті, зміна нової конституції для зближення її норм з традиційною реальністю (що означає відступ від реформ, а в кінцевому рахунку може привести до відновлення попередньої авторитарної системи). По першому шляху намагаються йти такі країни як Грузія, Киргизстан, Україна та Молдова. По третьому шляху, який веде вже навіть не до авторитаризму, а до чогось подібного на тоталітаризм, пішов Туркменістан.

Що стосується другого варіанту розвитку подій, то він є найбільш поширеним авторитарним варіантом серед пострадянських держав і може аналізуватись за допомогою різних теорій та концепцій – електорального авторитаризму, конкурентного авторитаризму, тощо.

Список використаних джерел

1. Медушевский А.Н. Конституционные циклы в Центральной и Восточной Европе. *Социологический журнал*. 2004. № 3–4. С. 83–119.

СЕКЦІЯ 3 МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Г.В. Щолокова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

РОЗВИТОК ЄС НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: МІГРАЦІЙНІ ВИКЛИКИ

Ефективне регулювання питання міграції є одним з найактуальніших завдань для Європейського Союзу у сучасний період. Міграційна криза 2015 року виявила ті проблеми, які потребують від ЄС, з одного боку, оперативного управління, а з іншого – стратегічного бачення.

Проблема міграції має багато вимірів – економічний, гуманітарний, соціальний, політичний, культурний тощо. Якщо звертатися до аналізу політичних аспектів, то варто сконцентрувати увагу на дослідженні спільної міграційної політики ЄС, що розвивається на наднаціональному (загальноєвропейському) рівні. Відповідно, необхідність узгодження позицій всіх країн-членів постає в якості ключової проблеми. Також окремо слід наголосити на тому, що для жителів держав Євросоюзу проблема міграції має першочергове значення.

Варто підкреслити, що в результаті недостатньо ефективного розвитку міграційної політики ЄС актуалізується ряд ризиків.

З одного боку, кількість біженців, які прагнуть потрапити на територію країн ЄС, зменшується. Так, за даними Frontex (Агентство із охорони зовнішніх кордонів ЄС), «кількість нелегальних мігрантів, які прибули до Євросоюзу протягом 2019 року, скоротилася до найнижчого рівня з 2013 року» [2]. Проте міграційне питання залишається гостроактуальним, що свідчить про відсутність загальноєвропейського бачення цієї проблеми. За влучною характеристикою колишнього Голови Європейського Парламенту Мартіна Шульца, міграційна криза – це криза солідарності.

Проблема міграції поглиблює протиріччя, в тому числі політичного характеру, між країнами-членами ЄС. Можливо виокремити декілька таких ліній протиріч в рамках ЄС: захід – схід, південь – північ. Так, наприклад, держави Вишеградської четвірки (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина) песимістично розцінюють нинішню міграційну ситуацію, що склалася в ЄС, оперуючи таким категоріями, як власні безпека та благополуччя, тоді як країни Західної Європи наголошують на пріоритеті загальноєвропейських інтересів. Проте західноєвропейські країни також не можна назвати повністю консолідованими у своєму баченні даного питання. Йдеться про наявні протиріччя з даної проблеми між, з одного боку, Німеччиною, Австрією й країнами Скандинавського півострова та, з іншого боку, Середземноморськими країнами, на територію яких і потрапляє більшість мігрантів.

Окрема проблема – підвищення суспільної підтримки праворадикальних та популістських партій, що негативним чином впливає на стабільність ЄС як інтеграційного утворення.

Насамкінець слід наголосити на тому, що міграційна криза Євросоюзу та її наслідки спричиняють зниження ефективності функціонування Шенгенської зони (йдеться про можливість відновлення контролю на внутрішніх кордонах ЄС), При цьому Шенгенська угода цілком правомірно вважається одним із ключових досягнень європейського інтеграційного процесу [1, с. 335; 3].

На нашу думку, припущення, що міграційна криза та її наслідки можуть «розвалити» ЄС, є перебільшенням. Проте, безумовно, це питання потребує першочергової уваги з боку як Брюсселя, так і політичних еліт країн-членів ЄС.

Список використаних джерел

1. Алгаш В., Піттель А. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 334 – 338.

2. Мехед Н. Обсяги нелегальної міграції до ЄС у 2019-му році були найнижчими за сім років URL: <https://p.dw.com/p/3WNrv> (дата звернення 20.02.2020).

3. Токарюк О. 5 причин, чому проблема міграції може розвалити Євросоюз. URL: <https://hromadske.ua/posts/problema-mihratsii-v-uevrosoiuzi>(дата звернення 20.02.2020).

Р.М. Ключник

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Велика Британія протягом ХХ століття перетворилася з країни-донора мігрантів на країну-реципієнта. Мешканці колишніх колоній – Індії, Пакистану, Нігерії, Зімбабве, ПАР – а також жителі інших держав. Міграційна політика розвивалася не лінійно, а в залежності від позиції того чи іншого уряду (консерваторів або лейбористів).

На початок 2012 р. Велика Британія посідала друге місце в ЄС після Німеччини за числом жителів, які народилися за кордоном, – 7,6 млн (12%) [1, с. 140-141]. На нашу думку, це можна пов'язати з ліберальною міграційною політикою уряду Т. Блера. Після розширення ЄС у 2004 р. у країнах «старої Європи» було встановлено різні режими стосовно вільної трудової міграції. Лише три західноєвропейські країни відкрили свої ринки праці для робітників із шойно приєднаних країн одразу після їхнього вступу: Велика Британія, Ірландія та Швеція [2, с. 194].

Консервативний уряд Т. Мей взяв курс на створення hostile environment (несприятливого середовища), що було втілено в Імміграційних актах 2014 та 2016 рр. Так, орендодавці тепер зобов'язані перевіряти імміграційний статус орендарів на можливість робити внески в систему охорони здоров'я. Станом на листопад

2017 р., 42% орендодавців Великої Британії відмовлялися здавати житло особам без паспорту Сполученого Королівства [3, с. 107].

У лютому 2020 р., після виходу Великої Британії з ЄС, було анонсовано ще більш жорстку політику. 19 лютого 2020 р. ВВС оприлюднила плани уряду щодо закриття можливостей в'їзду низькокваліфікованим робітникам. Міністерка внутрішніх справ П. Пател заявила, що необхідно заохочувати до переїзду людей, що мають таланти та здібності. Очікується, що для отримання можливості імміграції, іноземний громадянин повинен отримати 70 пунктів. Ці пункти нараховуються, зокрема, за знання англійської мови, певний рівень освіти, наявність запрошення на роботу та розмір очікуваної зарплати. Пороговий рівень зарплати буде зменшений з 30 тис. фунтів стерлінгів до 25,6 тис. фунтів стерлінгів на рік. Але представники деяких галузей (сільське господарство, медсестринська справа, кейтерінг) вже заявили про можливу нестачу кадрів у майбутньому [4].

Британська газета «The Guardian» спробувала резюмувати плани уряду наступним чином:

1. Кордони Сполученого Королівства будуть закриті для некваліфікованих працівників. Усі мігранти мають говорити англійською.

2. Пропозиція щодо працевлаштування має бути не менш як 25600 фунтів стерлінгів на рік, в окремих галузях, де спостерігається нестача кадрів (сестринська справа), – від 20480 фунтів.

3. Фактично закривається дорога для самозайнятих працівників, таких як польські сантехніки чи румунські будівельники, що приїжджають, не маючи запрошення на роботу.

4. Прикордонний контроль не буде приймати ID-карти, видані у Франції чи Італії. Це сприятиме недопуску неєвропейських робітників, які обходять систему за допомогою підроблених чи вкрадених ID-карт.

5. Поріг компетентностей для іноземців, бажаних працевлаштуватися у Великій Британії, буде знижено від рівня університетської освіти до рівня середньої освіти (A-level). Ліміт на прийняття кваліфікованих робітників буде скасовано, а невелику кількість кваліфікованих робітників прийматимуть без наявності запрошення на роботу [5].

Таким чином, міграційна політика Великої Британії спрямована не на закриття кордонів узагалі, а на підвищення рівня кваліфікації майбутніх працівників, що в цілому відповідає політиці консерваторів.

Список використаних джерел

1. Кочеткова Л.Ю. Миграционные процессы в Великобритании как фактор социально-демографической реструктуризации населения: дис. ... канд. геогр. наук: 25.00.24; ФГБОУ ВО Пермский государственный национальный исследовательский университет, 2017. 238 с.

2. Міхавчук Л. Політика Великої Британії щодо трудової міграції в Європейському Союзі в контексті його розширення. *Наукової вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія*. Одеса, 2014. № 5 (213). С. 191–208.

3. Годованюк К. Контуры новой миграционной политики Соединённого Королевства. *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН*. 2018. № 6. С. 106–111.

4. Immigration: No visas for low-skilled workers, government says. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-51550421> (дата звернення: 20.02.2020).

5. Immigration: firms will need to train more UK workers, says Priti Patel. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/feb/19/immigration-firms-will-need-to-train-more-uk-workers-says-priti-patel> (дата звернення: 19.02.2020).

А.О. Перфільєва
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛЬНОГО СВІТУ

Сучасний світ перебуває в стані глобальної трансформації, зміст якої визначається процесом неоліберальної глобалізації. Під впливом глобалізації відбуваються масштабні зрушення в усіх сферах життєдіяльності суспільства і релігія не лишається осторонь цих зрушень. Початок ХХІ ст. не став часом релігійного занепаду, його скоріше доцільно визначати як час «релігійного ренесансу». На думку дослідників, «одним із тих чинників, якщо не головним, який призвів до повернення релігії на міжнародну арену, в глобальну політику і в міжнародні відносини є глобалізація» [1, с. 60]. Релігія незримо присутня в політичних практиках у різних куточках світу, зберігаючи свій доволі складний статус, який проявляє себе у періоди суспільних трансформацій. Тривалий час релігію розглядали насамперед як чинник, що блокує своїми конфесійними виявами глобалізацію, продукуючи очевидну регіоналізацію світу. Проте, завдяки дискурсу про співвідношення регіоналізації та глобалізації став зрозумілим неоднозначний контекст конфесійності у глобальному світі й здобуття ним нового звучання в умовах глобалізації неоліберального типу.

З іншого боку, очевидною є наявність в сучасному світі релігії як глобального явища, тобто такого, яке демонструє присутність у всьому світі. В той же час, як зазначає один з авторитетних вітчизняний релігієзнавців А. Колодний: «Глобальним явищем релігія стає не за своїми конфесійними ознаками, а за природою своєї функціональності» [2, с. 218]. Основою глобальності релігії слугує універсальність тих функцій, які вона виконує у суспільстві протягом тисячоліть. В сучасному світі у більшості випадків індивіди і суспільство не відкидають визнання соціальної ролі релігій. Попри те, що більшість не бере участі в релігійному в житті в його традиційних формах та в діяльності церковних організацій, переважна більшість людей по всьому світу схвально або байдуже ставиться до релігії.

Важливим виміром глобальності релігії стає також світоглядне підґрунтя, у відповідності до якого релігія розглядає світ як цілісність, яка забезпечується творінням і промислом Всевишнього або Надприродного.

Водночас глобалізація дотепер не створила економічних, політичних, ідеологічних та інших передумов для становлення єдиної синтетичної світової релігії. Відсутня також спільна воля й бажання до об'єднання у самих віруючих. У сучасну епоху існують тисячі різноманітних релігійних організацій, кожна з яких має свої власні традиції й цілі діяльності, погляди на сенс та мету життя, що виключає можливість їх добровільного об'єднання. Проте сучасне людство стоїть перед необхідністю вирішення багатьох проблем, однією з головних є пошук спільних цінностей, на основі яких може бути побудована єдина спільна для всіх цивілізація, а ідейний підґрунтям такої цивілізації може бути спільна релігія [3, с. 121].

Загальною рисою політичного процесу у різних регіонах сучасного світу є поширення демократизації та вестернізації, внаслідок чого суспільства звільняються від опіки церков, а індивіди здобувають свою автономію від релігійної опіки. Водночас це не спричиняє занепаду релігії, а стимулює появу нових змістів у багатотисячолітньому зв'язку між суспільством і релігією, людиною і релігією, політикою і релігією. Як засвідчує світова історія людства, традиційну релігійність не змогла замінити жодна з ідеологій на тривалий час і секулярні процеси приводили не стільки до занепаду релігії, скільки до пошуків адекватної моделі зміни для адаптації до нових умов існування, з метою надати вже оновлені відповіді на виклики суспільства та індивіда. Нині в розвитку релігії, як і в розвитку людства, очевидними є тенденції до лібералізації, універсалізації та індивідуалізації. «Тріумфуючий індивідуалізм підриває владу інституційованих церков приписувати форми і зміст релігійних вірувань – індивід конструює свій власний набір вірувань, релігію за власним вибором» [1, с. 58]. Але водночас індивід не відмовляється від релігії, скоріше він бере на себе роль виборця, обираючи серед усього різноманіття релігійних культур той, який йому до вподоби. Тож індивіди стають більш самостійними та автономними у своєму релігійному житті. Індивідуалізація релігійності сприяє інституційним змінам в релігійному житті суспільства доби глобалізації. Традиційні релігійні організаційні структури та інститути втрачають свій вплив на суспільство та індивіда. В цілому, в умовах глобалізації релігія не здобуває непримиренних ворогів, а скоріш отримує нових поштовхів до забезпечення своєї вітальності та залучення нових симпатиків, за рахунок, насамперед, своєї традиційної функціональності. Під впливом глобалізації та секуляризації відбувається трансформація релігійності, яка знаходить своє відображення у певному розмиванні та фрагментації класичних релігійних систем і появі новітніх релігійних проєктів, які в своєму функціонуванні спрямовують вплив на різні сфери буття людини і суспільства у сучасному світі. Глобалізація руйнує самоідентифікацію гомогенного, закритого, замкнутого на себе національно-державного простору, руйнує кордони різних сфер життя, в тому числі й релігійного [4, с. 28]. Руйнуючи бар'єри між народами, країнами, регіонами, глобалізація водночас актуалізує пошук ідентичностей та процеси самовизначення в світі. В цих умовах релігія здобуває нового шансу використати свій потенціал світоглядного та інтегруючого чинника, здатного допомогти індивіду та суспільству

зорієнтуватися в новітніх умовах. Релігія пропонує варіант визначення місця і ролі людини в світі, мету життя та життєві ідеали, підкорює погляди, допомагає знайти підтримку, допомогу у швидкоплинному складному і відчуженому глобальному світі.

Отже, глобалізація сприяє трансформації релігійного чинника в сучасному політичному процесі, стимулює певне зміцнення релігії у публічному просторі, насамперед, за рахунок збереження умов для реалізації універсальної функціональності релігії. В сучасному глобальному світі поширеним є релігійний синкретизм як практика змішування традицій. Релігійні відмінності стають дедалі менше суспільно відчутними та зрозумілими, в світі невпинно збільшується кількість людей, які наполягають на тому, що кожна релігія має свою правду, але в цілому є можливим віднайти між ними щось спільне. Тож, очевидно є тенденція до зростання релігійного релятивізму і плюралізму як наслідку глобалізації. Саме завдяки цьому, можна стверджувати, що ХХІ ст. не стане часом релігійного занепаду і релігійний чинник зберігатиме свою значущість для політичного процесу вже глобального світу.

Список використаних джерел

1. Яремчук С. Основні тенденції сучасних релігійних процесів у глобалізованому світі. *Релігія та соціум. Міжнародний часопис*. 2012. №1. С. 56–66.
2. Колодний А. Релігія у світі глобалізації . *Українське релігієзнавство*. 2010. № 56. С. 213–228.
3. Богдановський І.В. Релігія і сучасний світ: нові форми взаємодії. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2008. № 2 (8). С. 117–121.
4. Мунтян М.А., Урсул А.Д. Глобализация и устойчивое развитие. М.: Ступени, 2003. 304 с.

Т.О. Грачевська

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

КУЛЬТУРНА ПРИСУТНІСТЬ УКРАЇНИ В ЄВРОПІ: ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ В ЛОНДОНІ

У ХХІ столітті для будь-якої держави світу поряд з питаннями підвищення власної економічної конкурентоспроможності та обороноздатності важливим є забезпечення своєї культурно-гуманітарної присутності на міжнародній арені, що в значній мірі реалізовується завдяки методам та інструментам публічної дипломатії. Варто відзначити, що в Україні на державному рівні усвідомлення важливості промоції культурного, гуманітарного потенціалу держави відбулося лише у 2015 р., коли у складі МЗС було створено Управління публічної дипломатії. Співробітники вказаного структурного підрозділу здійснюють популяризацію України у світі, розширюють контакти з закордонною

громадськістю, реалізують різноманітні іміджеві проекти та заходи. Варто відзначити, що значний досвід в реалізації означених завдань мають також і неурядові інституції, які протягом тривалого часу успішно займаються розповсюдження інформації про Україну в світі, що сприяє формуванню її позитивного іміджу. Однією з таких установ є Український інститут в Лондоні, заснований ще у 1979 р. за ініціативою кардинала греко-католицької церкви Й. Сліпого.

Наразі Український інститут у Лондоні є благодійною організацією, мета діяльності котрої полягає у поширенні на території Великої Британії інформації про Україну у таких сферах як мистецтво, мова, історія, література, релігія та про сучасні події в Україні. Директорка Українського інституту в Лондоні М. Пезенті зазначила, що зараз ця установа намагається не лише представити українську культуру в своєму різноманітті та багатстві, а й заохотити людей до такої діяльності [1]. Саме тому Український інститут є своєрідною платформою для надання та поширення інформації про Україну у Великій Британії у першу чергу шляхом організації та проведення різноманітних культурних заходів (лекцій, виставок, вистав).

Варто відмітити, що Український інститут в Лондоні відкритий до співробітництва з іншими установами, які у своїй діяльності переслідують схожі завдання. Так, Український інститут співпрацює з такими установами як Школа слов'янських та східноєвропейських студій в Університетському коледжі Лондона, Інститут сучасного мистецтва, Університет Манчестера, Лондонська єпархія Української греко-католицької церкви. Їхня консолідація зусиль дозволяє значно розширити коло осіб, охопити нові сфери, що позитивно впливає на збільшення присутності України у культурному просторі Великої Британії та зацікавленості до подій, що відбуваються на території нашої держави.

Важливим інструментом для розуміння культури та духу будь-якої нації є її мова. Добре усвідомлюючи це, Український інститут в Лондоні забезпечує умови для вивчення української мови для всіх бажаючих. До речі, Школа української мови є однією із двох установ Лондона, де всі бажаючі можуть вивчити українську мову. Навчання мові у Школі є різнорівневим, що дозволяє долучитися до вивчення мови, маючи різні її знання – від початкового до поглибленого [2]. У складі Інституту також функціонує Книжковий клуб, в рамках якого щомісяця відбувається читання та обговорення творів як класичної, так і сучасної української літератури, що всім зацікавленим дозволяє також покращити свій рівень володіння українською мовою.

З метою промоції української культури Український інститут в Лондоні проводить різноманітні мистецькі заходи, акції, спрямовані на ознайомлення громадськості Великої Британії як зі класичною спадщиною українського мистецтва, так і з найкращими його витворами сьогодення. Саме Український інститут разом з ДержКіно України та Arthouse Traffic провели у грудні 2019 р. Дні українського кіно у Лондоні. Організація та проведення цього заходу відбувалося за державної підтримки України, свідченням чого була присутність Радника-Посланника Посольства

України у Лондоні А.Марченка [3]. До програми заходу були включені такі фільми як «Ціна Правди», «Додому», «Дике поле», що дозволяють краще зрозуміти діапазон тем та проблем, які знаходяться у фокусі сучасного українського кіномистецтва.

Для кращого розуміння національної культури українців Український інститут у Лондоні запровадив практику ознайомлення всіх охочих з українськими традиціями святкування різних свят. Вже традиційним для Інституту стало святкування Різдва, адже популярність цього свята серед англійців сприяє збільшенню їх зацікавленості до його відзначення у інших державах світу, у тому числі й в Україні. Для ознайомлення з українськими різдвяними традиціями у приміщенні Інституту, починаючи з 2017 р., проводиться вечірка, де гостей частують національними святковими стравами, співають різдвяних колядок, проводять благодійні аукціони [1]. Важливо, що такі вечірки також надають можливості представити англійській громадськості новорічні та різдвяні вироби українських майстрів, які вирізняються застосуванням авторських технологій та використанням природних, екологічних матеріалів. Це позитивно впливає на розширення можливостей українських майстрів щодо виходу на нові ринки та сприяє популяризації українського традиційного мистецтва у світі.

Не менш важливим завданням, яке ставить перед собою Український інститут, є представлення та поширення інформації про події та процеси, які відбуваються в сучасній Україні, що дозволяє всім зацікавленим сформуванню уявлення про її політичне та суспільне життя. Процес декомунізації, який вже декілька років триває в Україні, викликає неоднозначне ставлення не лише серед мешканців України, а й закордоном. З метою ознайомлення з його основними принципами Українським інститутом в Лондоні була організована панельна дискусія, присвячена питанням збереження національної пам'яті в Україні, в рамках якої й були обговоренні різні його аспекти [4]. Зокрема, А. Шпак, перший заступник Голови Українського інституту національної пам'яті, наголосила на тому, що в Україні політика збереження пам'яті має бути системною, адже українці були позбавлені своєї історії [4]. Безперечно, що проведення таких заходів позитивно впливає на розуміння тих процесів та заходів, які реалізуються Україною.

Ще одним важливим аспектом діяльності Українського інституту в Лондоні є створення та надання можливостей для презентації своїх здобутків та думок для знаних інтелектуалів, науковців, які займаються дослідженням української проблематики. У останні роки Інститут надав можливості для представлення своїх здобутків багатьом знаним діячам, зокрема міжнародній оглядачці та історику Е. Епплбаум, письменнику А. Куркову, С. Жадану, професору Гарвардського університету, історику С. Плохію, президенту Українського католицького університету Б. Гудзяку. Їх виступи у рамках Інституту сприяли обговоренню актуальних проблем, розширенню горизонтів інформаційної та культурної присутності України у Великій Британії.

Український інститут у Лондоні є важливим осередком, який, завдяки проведенню різних заходів, сприяє не лише поширенню інформації про українську культуру, а й забезпечує краще розуміння сучасної України мешканцями Великої Британії, що є надзвичайно важливим аспектом для активізації двостороннього співробітництва між державами у всіх сферах.

Список використаних джерел

1. До Лондона завітав дух українського Різдва. URL: <https://podrobnosti.ua/2333776-do-londona-zavtav-duh-ukranskogo-rzdva.html> (дата звернення: 20.01.2020).
2. Trustees' Annual Report 1.08 2018-31.07. 2019 Ukrainian Institute, London URL: <http://ukrainianinstitute.org.uk/reports/> (дата звернення: 20.01.2020).
3. Стрічка «Ціна правди» відкрила Дні українського кіно в Лондоні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2832570-stricka-cina-pravdividkri-la-dni-ukrainskogo-kino-v-londoni.html> (дата звернення: 15.01.2020).
4. Політика збереження пам'яті має бути системною. URL: <http://www.memory.gov.ua/news/politika-zberezhennya-pam-yati-mae-buti-sistemnouy-alina-shpak> (дата звернення: 15.01.2020).

Л.О. Неделько

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

За XXI століттям вже закріпилася назва «століття міграції». Ще ніколи міграція не набувала таких масштабів. Сучасна міжнародна міграція спричиняє кардинальні зміни політичного, економічного, соціального, культурного характеру, що обумовлює виникнення нових суспільних явищ або наповнення вже існуючих новим змістом.

У штаб-квартирі ООН повідомляють, що «кількість міжнародних мігрантів у світі досягла орієнтовний позначки у 272 мільйони людей у 2019 році, що на 51 мільйон більше за рівень 2010 року». Це становить 3,5% від загальної кількості населення нашої планети. Частіше за всіх мігрують представники Індії – це 18 млн громадян. На другому місці розташувалася Мексика, яка стала країною походження 12 млн мігрантів. Третє місце займає КНР із 11 млн мігрантів. Переважна більшість мігрантів прагне до країн Європи, Північної Америки та Західної Азії [1]. Таким чином, можливо наголосити на тому, що однією із ключових тенденцій міжнародної міграції виступає зростання її обсягів.

Цікавою ознакою сучасних світових міграційних процесів виступає так званий «міграційний перехід». Йдеться про зміну статусу країни із постачальника мігрантів на їх реципієнта. У цьому контексті можливо згадати як європейські країни (Італія, Ірландія, Іспанія, Польща), так і азійські (Малайзія, Південна Корея, Таїланд).

Відбуваються зміни й щодо причин міжнародної міграції. Йдеться про те, що традиційна міграція для постійного проживання в іншій країні поступово втрачає своє домінуюче значення. По-перше, можливо констатувати урізноманітнення типів міграційної поведінки. По-друге, варто наголосити на тому, що вчені визначають сучасну модель міграції в якості «дифузної» (трансформація типів міграційної поведінки з одного в інший).

Змінюються й характеристики самих мігрантів. Так, можливо говорити про зростання серед них частки жінок. Окремо слід наголосити на освітніх характеристиках. З одного боку, серед мігрантів продовжує доминувати некваліфікована робоча сила. З іншого боку, в контексті активного розвитку постіндустріального суспільства, серед країн світу посилюється конкуренція за мігрантів із високою кваліфікацією, що, в свою чергу, актуалізує проблему «відтоку мізків» для країн їх походження [2, с. 13 – 15].

Отже, міжнародна міграція – одна із ключових ознак сучасного світового розвитку, що має суперечливий характер. З одного боку, можливість більш швидкого (у порівнянні з минулими століттями) пересування між різними країнами відкриває мігрантам широкі перспективи, насамперед щодо ефективного використання їх трудового потенціалу. З іншого боку, необхідність переселення до іншої країни часто обумовлена негативними причинами.

В якості висновку можливо зазначити наступне. В умовах глобалізації як одного із ключових трендів сучасного світового розвитку міжнародна міграція потребує регулювання, що є можливим лише завдяки спільним зусиллям всіх держав світу, міжнародних урядових та неурядових організацій тощо. В якості адекватної відповіді на сучасні світові міграційні виклики можливо розглядати застосування концепції глобального врядування.

Список використаних джерел

1. Кількість мігрантів у світі перевищила 270 мільйонів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2782330-kilkist-migrantiv-u-sviti-perevisila-270-miljoniv.html> (дата звернення: 20.01.2020)

2. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. К.: НІСД, 2018. 472 с.

Науковий керівник: Г.В. Щолокова, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

І.В. Бєленко

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ АФРИКАНСЬКИХ КРАЇН – ЧЛЕНІВ СПІВДРУЖНОСТІ НАЦІЙ

Деколонізаційні процеси в британській Африці активізувалися після Другої Світової Війни та досягли свого піку у 1960-х роках. Першою країною, яка у 1957 році отримала незалежність від Великої Британії, стала Гана. 1960 рік став роком Африки, оскільки в цей рік 17 колоній, здебільшого Франції, отримали незалежність [1]. Процес деколонізації серед британських колоній затягнувся до 1980 року, коли незалежність отримала Зімбабве.

Нові незалежні держави отримували такі політичні системи, які були подібні до політичної системи метрополії, оскільки британська колоніальна система передбачала самоуправління колоній та протекторатів під загальним керівництвом генерал-губернаторів або так званих верховних комісарів, які опікувалися інтересами корони та уряду Великобританії. В британських колоніях була сформована партійна система та проводилися вибори в представницькі органи кожної з колоній. Таким чином, на момент отримання незалежності в колоніях та протекторатах були сформовані політичні системи, які включали в себе представників як місцевої африканської, так і колоніальної еліти.

Безпосередньо перед отриманням незалежності проводилися консультації між урядами колоній, місцевими політичними елітами та урядом метрополії з метою обрати для кожної з новоутворених держав найбільш прийнятну форму правління та устрою.

Колишні колонії та протекторати отримували незалежність та ставали частиною Співдружності націй. При цьому більшість колоній ставали конституційними монархіями на чолі з Єлизаветою II, королевою Великобританії та королівств Співдружності, і лише деякі з них, як, наприклад, Зімбабве отримували республіканську форму правління. Інтереси корони в королівствах Співдружності представляв генерал-губернатор, який назначався королевою з числа місцевої політичної еліти.

Протекторати Басутоленд (нині – Королівство Лесото) та Свазіленд (Королівство Есватіні), Занзібар (нині – частина Республіки Танзанія) лишилися традиційними монархіями у складі Співдружності, Уганда та Бечуаналенд (Республіка Ботсвана) – стали республіками. Головами урядів ставали лідери політичних партій, які вигравали вибори до колоніальних парламентів, що проводилися до моменту отримання незалежності.

Потрібно зазначити, що серед небагатьох держав, які отримали республіканську форму правління лише Ботсвана стала президентською республікою на чолі з Серетсе Кхамою, колишнім прем'єр-міністром протекторату Бечуаналенд.

Політичні еліти нових незалежних держав швидко дійшли висновку, що політичний устрій, який був погоджений до отримання незалежності не відповідає африканським реаліям та його потрібно трансформувати. Конституційні монархії ліквідовувалися та ставали республіками. При цьому, наприклад, Нігерія стала парламентською республікою, президентом якої став колишній генерал-губернатор часів Королівства Нігерія Ннамді Азікве, головою уряду лишився Абубакар Балева, прем'єр-міністр уряду Королівства Нігерія. Іншим прикладом трансформації політичних систем є Гана, яка стала президентською республікою на чолі з Кваме Нкрумою, першим і останнім прем'єр-міністром Королівства Гана, потім посада прем'єра в Республіці Гана була скасована.

Наступним етапом трансформації політичних систем став перехід від парламентських республік до президентських. У багатьох випадках

такий перехід стався у результаті державних переворотів як, наприклад, в Нігерії, де в результаті військового перевороту владу отримав генерал Джонсон Агїї-Іронсі, якого в свою чергу скинув полковник Якубу Говон. Прикладом мирного переходу від парламентської до президентської форми правління є Зімбабве, де у 1987 році була змінена Конституція та республіка стала президентською, посада прем'єр-міністра була скасована, а президентом став колишній прем'єр Роберт Мугабе [2].

Перехід до президентських форм правління зумовлений традиційними формами організації суспільства, в яких і до сьогодні значну роль відіграють традиційні лідери, а також етнічними факторами, які відіграють значну роль у внутрішньо-політичній боротьбі будь-якої африканської держави.

Окремо потрібно зазначити випадок Південноафриканської Республіки (ПАР). Ця держава утворилася у 1910 році шляхом об'єднання чотирьох британських колоній – Капської, Наталія, Трансваалю та Вільної держави у домініон Південно-африканський Союз (ПАС), який також був конституційною монархією з власним урядом та генерал-губернатором як представником корони. У 1961 році ПАС став парламентською республікою, та Південноафриканською Республікою, а у 1984 році – президентською республікою, якою залишається і зараз. При цьому президент ПАР є головою уряду, але його обирає парламент [3].

Таким чином, можна виділити три етапи трансформації політичних систем африканських країн з колишньої британської колоніальної орбіти. Першим етапом є перехід від колоніального правління до конституційних монархій. Другий етап – перехід від конституційних монархій до парламентських республік. Третій етап – від парламентських республік до президентських республік, що є більш прийнятним для традиційних африканських суспільств.

Список використаних джерел

1. Freedom from Empire: An Assessment of Postcolonial Africa URL: <https://www.britannica.com/topic/Freedom-from-Empire-An-Assessment-of-Postcolonial-Africa-1707631> (дата звернення:20.02.2020).
2. Amendments to the Constitution of Zimbabwe: a constant assault on democracy and constitutionalism: URL: <http://hrlibrary.umn.edu/research/constitution%20statement-sunday%20mirror.pdf> (дата звернення:20.02.2020).
3. Constitution of the Republic of South Africa, 1996 – Chapter 5: The President and National Executive URL: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996-chapter-5-president-and-national-executive> (дата звернення:20.02.2020).

*Науковий керівник: Г.С. Агафонова, кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля*

ДЖДИТАЛІЗАЦІЯ І КІБЕР-ЗАГРОЗИ В ГАЛУЗІ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ ФРАНЦІЇ

Дослідження поняття кібер-безпеки в ядерній сфері, починаючи з інфраструктури, закінчуючи озброєнням – є важливим і непростим завданням для кожної сучасної держави світу. Ядерна галузь у всьому її розмаїтті, старішає і потребує оновлення, а отже потребує модернізації і адаптації до викликів сучасності, серед яких кібер-загрози виглядаються найбільш непередбачуваними. Франція не є виключенням і також стикається з новими викликами в безпековій сфері, що породжуються розвитком інформаційних технологій, отже доцільним буде дослідження її досвіду.

Одними з найбільш актуальних проблем для Франції у сфері кібер-безпеки в ядерній галузі є наступні: функціонування систем забезпечення безпеки, що роблять використання ядерного потенціалу нешкідливим для його власників, оновлення цих систем і їх уразливість до кібер-викликів і кібер-атак; поступове виключення можливості використання застарілих аналогових систем, через низку факторів: 1) деякі системи вимагають оновлення, що існує виключно в цифровому варіанті, і аналогові заміники вже не випускаються; 2) стандарти комунікаційних технологій змінились, унеможлививши чи ускладнивши взаємодію з «успадкованими системами», тобто такими, що експлуатуються лише через неможливість або складність їх заміни; 3) кількість експертів, що знаються на аналогових системах постійно зменшується через виснаження і вихід на пенсію кадрів, а також зупинку процесів навчання таким компетенціям в подальшому.

Наступними наслідком появи нових кібер-загроз у сфері ядерної безпеки стає необхідність внесення значної кількості нагальних змін до безпекових систем, пов'язаних з ядерною енергетикою чи озброєнням, що потребують узгодження і затвердження керівними органами держави, наприклад Комісії з ядерного регулювання, а також обов'язкової відповідності нормативним вимогам, тощо, тож процес оновлення таких систем, не дивлячись на його невідворотність і необхідність, має бути достатньо довготривалим і ретельно підготованим, а отже таким, що відбуватиметься повільніше, ніж з'являтимуться нові загрози [1]. Окрім цього, недостатньо активно інтегруються рекомендації, надані міжнародними органами, а також кращі світові практики власне в національні норми. Перш за все це стосується рекомендацій МАГАТЕ, а також документів і рекомендацій, вироблених в рамках інших міжнародних майданчиків і робочих процесів (наприклад, Світового інституту ядерної безпеки і Саміту з ядерної безпеки). Тим не менш, починаючи з 2012 року Франція долучилась до переліку держав, які прийняли або почали розробляти законодавство чи детальні вимоги до кібер-безпеки сектора цивільних ядерних об'єктів [2].

Багато країн застосували унікальні підходи до впровадження цифрових та аналогових гібридних систем управління безпекою у галузях пов'язаних з ядерним фактором. Так, в свою чергу на французьких ядерних реакторах з водою під тиском N4, що були розроблені ще наприкінці 1970-х років, було використано різноманітні сучасні цифрові функції та набір додаткового програмного забезпечення, включаючи повний офлайн-каталог архітектури та характеристик системи управління [3]. Разом із цим у світі існує протилежна тенденція, що також спрямована на гарантування безпеки, що передбачає відмову від загальної тенденції діджиталізації. Так, наприклад, Фінляндія замінила цифрові пристрої в системах безпеки на аналогові, щоб полегшити процес приладобудування та контролю ліцензування та оновлення систем. [4].

Очевидно, що збільшення відкритості суспільства в інформаційному просторі призводить до того, що ризики кібер-атак стають вищими. Для Франції суверенітет в інформаційній сфері є важливим завданням безпекової стратегії держави, задокументованим з часів приходу до влади Емануеля Макрона. Сьогодні, основною перешкодою для забезпечення повної безпеки в цифровому просторі Франції виступає слабка правова база регулювання питань, що стосуються кібер-безпеки, одночасно з існуванням значної кількості державних і недержавних акторів, задіяних в даній галузі. Особливої уваги також потребує питання відповідальності за нанесення шкоди діджитального характеру [5].

До прикладу, у жовтні 2018 року після звинувачення російських спецслужби в спробах гакерських атак, зокрема на сервери Організації по забороні хімічної зброї в Нідерландах, Франція заявила про свою підтримку держав, що вже висунули проти російських спецслужб звинувачення в кібер-атаках на міжнародні організації, що знаходяться на їх території, втім до реального покарання винних справа так і не дійшла [6].

Питання кібер-безпеки і захисту інформаційного простору залишаються для Франції настільки важливими, що їх завжди окремо висвітлюють в Білій книзі з безпеки та оборони. До того ж, Франція, як членкиня Європейського Союзу покладає на себе зобов'язання із забезпечення безпеки не лише своїх громадян, а й усіх громадян держав членів ЄС [7].

Також, на думку французьких фахівців у сфері забезпечення безпеки, необхідним завданням стає запуск новітніх програм, зокрема, у галузі знань та передбачення (безпека на основі знань, спостереження, електронна розвідка, раннє попередження) на суші, у морі та в повітрі, з розвитку спостереження та озброєних безпілотників, а також наступальних та оборонних можливостей кібер-війни. Говорячи про можливість ефективно відповідати на цифрові виклики в безпековій сфері, слід зазначити, що Францією 2011 року було створено Міжвідомчий директорат з питань інформаційних систем та зв'язку, що займається проектуванням інформаційно-телекомунікаційного простору та Агентство з безпеки Інформаційних систем, що займається реалізацією превентивної та реактивної політики в галузі захисту

від кібер-атак, – кібер-тероризму та кібер-воєнного захисту. Воно складається з мережі експертів з нагляду за безпекою та інформаційних систем на всій території Франції, створених у сфері оборони та безпеки [8].

Напади на інформаційні системи викликають все більшу стурбованість Французького уряду, внаслідок швидко зростаючої ролі кібер-простору в суспільному, економічному та безпековому вимірі і використання агресивних методів у кібер-нападах державними та недержавними суб'єктами, саме тому сьогодні створюється все більше експертних комісій і груп, метою яких стає захист від цифрових загроз, де найбільша увага приділяється саме безпеці у сфері оборони і ядерній галузі, а також безпеки критичної інфраструктури.

Сьогодні одним з найбільш ефективних методів гарантування безпеки атомних електростанцій, ядерних заводів, і використання ядерних озброєнь залишається версія одночасного збалансованого використання аналогових і цифрових систем безпеки, які врівноважують одна одну, роблячи систему менш вразливою, як від фізичних, так і від кібер-загроз. Метою стає можливість нерозповсюдження кібер-загроз завдяки використанню фізичних бар'єрів, а також зупинка кібер-небезпек власне фізичними методами [9].

Розвиток сучасних технологій, одночасно зі своїми досягненнями, невідворотнім чином створює все більш складні загрози не лише у сфері кібер-безпеки, а й безпеки як такої. Так, наприклад, комунікації вже було названо стримуючим фактором у розвитку цифрових технологій, програмне забезпечення, разом зі своїм розвитком, створює нові загрози кібер-безпеці і породжує проблеми з обслуговуванням систем безпеки, оскільки його значення для критичної роботи об'єктів інфраструктури збільшується, а значить і збільшується їх уразливість. Найбільша небезпека пов'язана з питаннями управління пам'яттю, пошкодження даних, системних взаємодій та накопичення узагальнених цифрових загроз.

Кібер-загрози постійно змінюються та вдосконалюються, відповідно до методів боротьби з ними. Тому дуже важко оцінити ступінь підготованості і достатність заходів для боротьби саме з кібер-загрозами. З цієї причини потрібно постійно аналізувати та досліджувати потреби та унікальні виклики цифрової безпеки на ядерних об'єктах критичної інфраструктури, прикладом чого можна назвати і Францію, що приділяє значну увагу цьому питанню.

Список використаних джерел

1. L. Chi and B. Zhang, *Managing I&C Obsolescence for Nuclear Power Plant Life Extension* (2012). URL: www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/P1362_CD/htm/pdf/Session4/075.pdf (дата звернення:20.02.2020).
2. Nuclear Regulatory Commission, *History of Digital Instrumentation and Controls*. URL: www.nrc.gov/about-nrc/regulatory/research/digital/history.html (дата звернення:20.02.2020).
3. Oak Ridge National Laboratory Preferred Licensing Services Logenecker & Associates, *Advanced Reactor Licensing: Experience with Digital I&C Technology in Evolutionary Plants*, (2004). URL: www.nrc.gov/reading-rm/doc-collections/nuregs/contract/cr6842/(дата звернення:20.02.2020).

4. S.B. Patterson, J.W. Hefler and E.L. Quinn, *Diablo Canyon Power Plant Digital Process Protection System Replacement Diversity and Defense-in-Depth*, (2012) URL: www.technology-resources.com/docs/5015.pdf (дата звернення:20.02.2020).
5. Revue stratégique de défense et de sécurité nationale 2017: synthèse (2017). URL: www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/2017-revue_strategique_dsn-synthese_cle0f71a2.pdf (дата звернення:20.02.2020).
6. Le point international *Les Occidentaux accusent la Russie de cyberattaques mondiales* (2018). URL: www.lepoint.fr/monde/les-occidentaux-accusent-la-russie-de-cyberattaques-mondiales-05-10-2018-2260484_24.php# (дата звернення:20.02.2020).
7. Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale (2013). URL: www.defense.gouv.fr/content/download/206186/2286591/Livre-blanc-sur-la-Defense-et-la-Securite-nationale%202013.pdf (дата звернення:20.02.2020).
8. 2020 l'anné » de l'Europe pour la cybersécurité 2020 (2020). URL: www.ssi.gouv.fr/actualite/fic-2020-lanssi-plaide-pour-une-souverainete-europeenne-en-matiere-de-cybersecurite/ (дата звернення:20.02.2020).
9. C.-S. Cho, W.-H. Chung and S.-Y. Kuo, *Cyberphysical Security and Dependability Analysis of Digital Control Systems in Nuclear Power Plants*, (2015) URL: <https://ieeexplore.ieee.org/document/7192645>(дата звернення:20.02.2020).

А.Р. Чичкан

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ЧИННИКИ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Вже з початком нового тисячоліття міжнародний тероризм став глобальною проблемою людства. Через це багато дослідників виражали свою думку, щодо найбільш ймовірних чинників розвитку такого феномена. Розглянемо основні з них:

1. суспільство живе в умовах урбанізації, що з кожним роком лише більше розвивається. Декілька років тому, представники ООН оголосили статистичні дані в яких йдеться про те, що міське населення планети в рази більш сільського. Тому, ми все частіше маємо залежність від високотехнологічних систем доставки, що працюють за принципом «точно вчасно» та електронних мереж, котрі проникають у всі сфери життєдіяльності людства;

2. з розвитком глобалізації з'явилося більше об'єктів для здійснення терористичної діяльності. Найяскравішим прикладом є події 11 вересня 2001 р. в США. Експерти вважають, що на організацію таких широкомасштабних дій пішло більше ніж 250 000 доларів. Реагування владою на даний теракт коштував приблизно скільки ж, стільки країна витратила в боротьбі з ССРС за 50 років холодної війни (починаючи з 1945 р.);

3. розвиток мережі Інтернет. Дослідники підраховали, що терористам за допомогою мережі Інтернет, можливо організувати терористичну діяльність менше ніж за 10 днів , коли раніше підготовка могла тримати

роками. Звичайно, країни реагують на певні кібератаки, але на зараз ця складова державної безпеки є найбільш вразливою [1; с. 579].

Сучасні мережі дозволяють терористам вести пропаганду, обмінюватись думками, досвідом і технологіями, планувати теракти, забезпечувати таємне заковдане спілкування і зрештою виконувати терористичну діяльність. З цим пов'язана поява нового явища – «глобальної терористичної мережі», прикладом якого є Аль-Каїда.

4. розвиток терористичної діяльності нового типу, цілі якого значно масштабніші від тих, що були характерні для націоналістичних угруповань, які боролись за свої ідеї на одній території. Аль-Каїда, наприклад, ставить перед собою такі цілі:

- вигнання єврейського союзу хрестоносців із мусульманських територій, що є прямо протилежним явищу глобалізації;
- зміщення корупційної влади у всьому мусульманському світі;
- повернення халіфату – єдиної ісламської держави;
- знищення сіоністського Ізраїлю (сіонізм - єврейський націоналізм, метою якого стало створення держави Ізраїль, і право жити всім євреям на території даної держави) [2; С.55-57].

Насправді чинників, які провокують міжнародний тероризм досить багато. Проаналізувавши деякі теорії, щодо того як саме розвивався тероризм, можна дійти до висновку, що і справді тероризм з самого початку розвивався саме з причин релігійного спрямування.

І кожна з цих факторів вплинула на подальший розвиток міжнародного тероризму, його дефініцію, методи та стратегію, а також, що є найголовнішим деформує тероризм в більш глобальне явище.

Список використаних джерел

1. Жаринов К.В. Тероризм и террористы: исторический справочник. Мн.: Харвест, 1999. С. 579.

2. Ермаков С.М. Понятийные аспекты терроризма. *Терроризм угроза человечеству в XXI веке*. М. 2003. С.55–57.

*Науковий керівник: І.В. Іщенко, доктор політичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних відносин,*

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

С.М. Філіпов

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ МЕНТАЛЬНОГО ПРОСТОРУ У ДОСЛІДЖЕННЯХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Термін «ментальний простір» є міждисциплінарним і бере свій початок із наук когнітивного спрямування. Найбільшого розвитку ця концепція набула у психологічних науках та антропології. Але згодом вона знайшла своє застосування у різних суспільних науках, зокрема і в міжнародних відносинах, оскільки містила у собі перспективи щодо

концептуалізації. Ж. Фоконьє та М. Тернер визначають ментальний простір як «невеликі концептуальні структури, що виникають у процесі як мисленнєвої, так і комунікативної діяльності» [1, с. 40]. Тобто, сам феномен ментальних просторів є наслідком концептуалізації не лише мислення, а й взагалі отримання усієї інформації індивідом.

В. Мунгалов розглядає поняття ментального простору людини як «результат розвитку наукової думки у вирішенні проблеми пошуку опосередкованої ланки між об'єктивним зовнішнім світом та суб'єктивним світом людини» [2, с. 10] Сам цей феномен є відображенням тенденцій постнекласичного етапу розвитку науки і розглядається як багатомірне явище. В. Мунгалов виділяє сім вимірів ментального простору людини. Перші чотири – це так звані «фізичні виміри», їм відповідають три виміри нашого фізичного простору реальності плюс час. Людина потрапляє у ці виміри із народженням і весь час в них знаходиться. На думку вченого, вони «складають соціокультурну ситуацію розвитку особистості у конкретний історичний період» [2, с. 10]. Вони відносяться до «чуттєвих» вимірів – їх індивід може відчутти і зафіксувати. На відміну від наступних трьох вимірів. «Інші три виміри надчуливі і характеризують суб'єктивні простори, котрі людина вибудовує протягом періоду дитинства – значення, смисли та цінність».

Їх він у свою чергу поділяє на три групи:

- архетипи;
- соціальні стереотипи;
- «робочі» або функціональні образи.

Вони тісно взаємодіють із вимірами ментального простору і власне задають контекст для значень вимірів, які перелічувалися вище: значення, смисли та цінності.

І. Ваганова зауважує, що, виходячи із мовної репрезентації, ментальний простір – це “реалізація деякої особистісної «установки», яка диктує вибір засобів оформлення думки у рамках існуючих дискурсивних практик” [3, с. 8]. Вона виділяє два підходи у розумінні ментального простору. У когнітивному підході ментальний простір розглядається як засіб категоризації дійсності у процесі пізнавальної та мисленнєвої діяльності людини. У психолінгвістичному підході ментальний простір розглядається як основа для перетворення думок про навколишній світ у різні мовні форми («репрезентації уявлень про дійсність у дискурсивних практиках, мовній діяльності тієї чи іншої мови та культури» [3, с. 8]. Об'єднуючи обидва підходи щодо визначення поняття ментального простору, І. Ваганова виділяє наступні ознаки:

- ментальні простори відображають суб'єктивне бачення світу, реальності людиною, а не об'єктивну реальність;
- ментальні простори мають здатність змінюватися у часі, що обумовлено когнітивними аспектами діяльності людини;
- ментальні простори існують не ізольовано, вони взаємодіють з іншими когнітивними структурами.

Таким чином термін «ментальний простір» як продукт постнекласичного етапу розвитку науки є актуальним і перспективним у міжнародних відносинах. Він зарекомендував себе в інших науках і дає можливість значно ширше проаналізувати когнітивні процеси під впливом міжнародної пропаганди, інформаційних війн та як наслідок – формування образу країни у картині світу людини. В той же час гармонізація ментальних просторів або навпаки – дисонанс серед них, можуть стати важливим фактором у відносинах між країнами: конструктивним діалогом або елементом конфлікту.

Список використаних джерел

1. Fauconnier G., Turner M. The way we think: conceptual blending and the mind's hidden complexities. New York. 2002.
2. Мунгалов В.Н. Проявление особенностей ментального пространства личности в восприятии экономических ролей. Diss. М, 2010.
3. Ваганова И.Ю. Языковая игра в ментальных пространствах произведений художественной фантастики (на материале творчества А. и Б. Стругацких). Diss. 2009.

*Науковий керівник: І.В. Іценко, доктор політичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Д.О. Ніколаєва
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

СТРАТЕГІЧНИЙ АЛЬЯНС АНКАРА-ДОХА: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ПРЕТЕНЗІЙ ТУРЕЧЧИНИ НА ЛІДЕРСТВО У БЛИЗЬКОСХІДНОМУ РЕГІОНІ

Двосторонні відносини Туреччини та Катару попри давню історію активізувалися в останні роки. Вони вийшли на рівень стратегічного партнерства завдяки спільним політичним, економічним, військовим інтересам. Зміцнення альянсу Анкара-Доха одразу вступило в суперечність з інтересами провідних країн Близького Сходу. Туреччину та Катар зблизила наявність спільних регіональних противників, схожість інтересів в підтримці палестинської партії ХАМАС, а також інші інтереси.

Періодично між Катаром та іншими державами регіону Близького Сходу зростає напруга; особлива її ескалація припала на 2017 р. Той факт, що Катар виплатив угрупованню, наближеному до «Аль-Каїди», а також невідомим представникам іранської сторони близько 1 млрд дол. США за звільнення членів катарської королівської родини, полонених на території Іраку, запустив механізм звинувачень Катару в фінансуванні тероризму. 05.06.2017 р. Саудівська Аравія, Єгипет, Бахрейн, ОАЕ, Ємен, Лівія, Маврикій та Мальдіви, звинувативши

Катар в співпраці з Іраном, дестабілізації регіону підтримкою терористичних угруповань (зокрема, «Братів-мусульман»), розірвали дипломатичні відносини з ним. Саудівською Аравією було закрито державний кордон з Катаром, унеможливлене усяке наземне, морське й повітряне сполучення. Єгипет розірвав повітряне, морське сполучення з Катаром. Продовольча блокада Катару була ударом, бо близько 90 % усіх продовольства ця країна імпортувала. Однак постачання було оперативно налагоджено з Туреччиною, Іраном, Марокко та ін. державами. Відтак Катар подолав гострі наслідки торгового ембарго.

Власне Туреччина першою підтримала Катар, відкрито стала на його сторону і розкритикувала держави, які розірвали з ним дипломатичні відносини. Р. Т. Ердоган активно лобював інтереси Катару: від перших днів катарської кризи він провадив міжнародні перемовини з лідерами інших держав (Індонезії, Малайзії, Франції та ін.). Турецький парламент невідкладно 07.06.2017 р. прийняв акти, які уможливили проведення спільних військових навчань із Катаром, залучення турецьких офіцерів для тренування катарських солдатів, збільшення військової присутності Туреччини в еміраті.

Події червня 2017 р. стали поворотним моментом активізації двосторонніх економічних відносин Туреччини та Катару. Одним із наслідків катарської кризи стало підписання (листопад 2017 р.) Туреччиною, Іраном і Катаром тристоронньої угоди про укріплення торговельних відносин між країнами та створення нових маршрутів проходження товарів із Туреччини та Ірану до Катару. Для Катару ця угода стала рішенням в умовах продовольчої блокади.

В 2017 р. у порівнянні з попереднім (2016) турецький експорт до Катару збільшився на 50 %, склавши 750 млн дол. США. Загальний обсяг торгівлі між Туреччиною та Катаром зріс на 85 % за перший рік після початку катарської кризи. Після впровадження торгового ембарго щодо Катару велика кількість турецьких компаній вийшли на ринок цієї країни. Щорічний обсяг двосторонньої торгівлі між двома країнами наразі становить близько 1,5 млрд дол., а в перспективі на найближчі роки заплановано зростання торгових потоків до 5 млрд дол. США. 205 турецьких фірм нині реалізують проекти, переважно пов'язані з організацією чемпіонату світу з футболу 2022 р. Турецькі компанії виграли тендери на загальну суму 13 млрд дол. США в рамках підготовки до цих змагань.

Одним із наслідків блокади стало рішення Катару створити власну промислову зону з близько 100 заводів поблизу столиці країни м. Доха орієнтовною вартістю 2,5 млрд дол. США. Спорудження цих об'єктів здійснюють турецькі компанії. Понад 10 тис. турецьких працівників залучені на цих роботах. Катар знайшов у Туреччині торговельно-інвестиційного партнера, за посередництва якого пом'якшуються найболючіші прояви економічної блокади.

Зауважимо, що не лише Туреччина підтримує Катар, а й навпаки. Зокрема, Катар був серед держав, які надали Туреччині підтримку в ході спроби військового перевороту в ніч з 15 на 16 липня 2016 р. В той час як Катар невідкладно засудив цей заколот, інші арабські країни зайняли вичікувальну позицію. Нині позиція Катару щодо турецького путчу, а також позиція Туреччини щодо бойкоту Катару провідними арабськими державами від 2017 р. є найважливішими чинниками зміцнення двосторонніх стосунків на рівні стратегічного партнерства. Зауважимо, що Туреччина теж відчуває відносну ізоляцію в регіоні, а відтак набуває в особі Катару важливого союзника для посилення політичної ваги на Близькому Сході всупереч інтересам, найперше, Саудівської Аравії, ОАЕ та Єгипту. Також в ситуації, коли у 2018 р. в Туреччині інфляція досягла найвищого за останні п'ятнадцять років рівня, різко ослабла національна грошова одиниця (турецька ліра), катарська влада озвучила намір вкласти в економіку Туреччини 15 млрд дол. США прямих інвестицій.

Ще у 2014 р. було досягнуто домовленості про розміщення першої військової бази Туреччини («Тарік бен Зіяд») на території Катару. Турецька військова присутність має багато причин, зокрема й захист суверенітету Катару та керівної династії Аль Тані від внутрішніх заворушень. Також Туреччина пояснює відкриття своїх військових баз у Катарі турботою про безпеку усього субрегіону Перської затоки, а не виключно однієї держави (Катару). Таке зростання турецької військової присутності в субрегіоні Перській затоці є предметом занепокоєння Саудівської Аравії, ОАЕ, Бахреїну, Єгипту та інших держав. Вони побоюються ймовірного дестабілізаційного втручання Туреччини та Катару в їх внутрішні справи. Саме цим пояснюється, що однією з тринадцяти ультимативних вимог до Катару 2017 р. було припинення військового співробітництва з Туреччиною. Натомість Катар не лише не виконав цю вимогу, а й сприяв будівництву другої турецької бази на своїй території (завершено у 2019 р.). Спорудження другої бази в Катарі можна розглядати як намагання Туреччини, паралельно зі США, Францією та Великою Британією, зміцнити свої позиції в субрегіоні Перської затоки та впливати на формування регіональної системи безпеки. При відкритті згаданих військових баз Туреччину, як члена НАТО, не зупиняло те, що в Катарі вже є великі військові бази НАТО (американська база ВПС США «Ель-Удейд», штаб Центрального командування США на військовій базі «Ас-Саалія»).

Віднедавна Туреччина стала головним постачальником військової техніки для Катару. На початку 2019 р. Катар отримав від Туреччини шість розвідувально-ударних безпілотних літальних апаратів Bayraktar TB2, три комплекси наземного управління. Угоду про їх отримання було укладено у 2017 р., а катарські військові пройшли навчання в Туреччині щодо обслуговування цієї техніки.

Катар став першою державою у світі та єдиною державою-членом Ради співробітництва арабських держав Перської затоки, який підтримує (хоч і з певними застереженнями) військову кампанію Туреччини

«Джерело миру» на півночі Сирії, розпочату 09.10.2019 р. Ця кампанія викликала різку критику й оцінена як акт агресії. Підтримка Катаром Туреччини за ситуації, коли міжнародна спільнота висловила протест операції «Джерело миру», засвідчує потужність турецького-катарського альянсу. Очікується, що Катар профінансує повернення близько 2 млн сирійських біженців на північ їх батьківщини («зона безпеки») після завершення операції «Джерело миру».

Попри активізацію співпраці Туреччини та Катару, вихід на рівень стратегічного партнерства, слушними є оцінки їх відносин як примхливої мозаїки кооперації та суперництва. Між обома державами є низка розбіжностей. Прикладом може слугувати долучення Катару (попри заперечення Туреччини) до бурових робіт поблизу берегів Кіпру, після відкриття там американською корпорацією ExxonMobil трьох великих родовищ природного газу. Туреччина різко виступила проти їх розвідки, мотивуючи порушенням своїх прав на природні ресурси Північного Кіпру. Водночас Туреччина веде власні пошуки нафти та газу в акваторії Кіпру, не вважаючи це порушенням суверенітету Кіпру. Відтак Туреччина опинилася під загрозою запровадження економічних санкцій через геологорозвідувальне буріння і такі санкції 15.07.2019 р. були введені ЄС. Водночас Катар намагається активізувати свою діяльність у Східному Середземномор'ї; стратегічним кроком стало його партнерство з ExxonMobil. Окрім цього, компанія Qatar Petroleum у 2019 р. запустила нафтопереробне підприємство в Єгипті (будівництво було заплановане ще у 2012 р.).

Отже, альянс Туреччини та Катару має стратегічний для обох держав характер. Він охоплює політичну координацію, значну фінансову допомогу (Катару Туреччині), військову й продовольчу підтримку (Туреччини Катару) тощо. Угоди, підписані у сфері безпеки та оборони, вивели співпрацю між обома країнами на рівень стратегічного партнерства. Відкриття двох військових баз Туреччини у Катарі – аргумент щодо міцності альянсу двох держав. Економічна складова відносин також має прогресивну динаміку. Туреччина має намір закріпитися у субрегіоні Перської затоки, впливати на держави регіону. Не виключено, що вона хоче повернути собі гегемонію, яку мала до падіння у 1924 р. Османської імперії. З огляду на таку перспективу, альянс з Катаром виправданий.

Водночас, підтримуючи Катар, Туреччина потрапила в площину складного релігійного конфлікту між сунітами та шіїтами. Не виключене погіршення відносин Туреччини з іншими державами субрегіону Перської затоки з огляду на її союз з Катаром (а також Іраном). Підтримка Туреччиною Катару вже певною мірою ускладнила її зв'язки зі Саудівською Аравією та ОАЕ, мотивувала ці країни перешкоджати зусиллям Туреччини розширити дипломатичні та економічні зв'язки з іншими країнами в арабському світі.

*Науковий керівник: І.М. Коваль, доктор політичних наук, професор,
ректор Одеського національного університету імені І.І. Мечнікова*

БАЧЕННЯ МОЛОДІЮ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Наповнення реальним геополітичним змістом підписаної у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом представляє собою вельми актуальне питання для молоді нашої країни. Адже не лише високий рівень і стандарти життя в європейських державах приваблюють українську молодь. Молоді люди в Україні зацікавлені у впровадженні в нашої державі, насамперед, європейських ціннісних стандартів – рівності всіх перед законом (незалежно від соціально-майнового статусу), транспарентності суспільних й економічних відносин у найширшому значенні цього терміну, високої якості освіти, свободи підприємницької діяльності, чесності конкуренції та десятків інших принципів [1, с. 102]. Крім того, важливим є розуміння молоддю причетності України до єдиного європейського геополітичного проекту під егідою ЄС.

Власне інтереси молоді можуть бути проаналізовані на прикладі окремих структурних компонентів Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що мають геополітичне та геостратегічне значення, а саме:

Загальні цілі та принципи Угоди.

Молодь нашої країни у повній мірі розділяє європейські геополітичні засади життєдіяльності – такі як свобода слова і віросповідання, рівні можливості для конкуренції та бізнес-активності. Водночас існує розуміння того, що Україна знаходиться ще на початку шляху із реального впровадження цих принципів і що перші «зелені паростки» у цій сфері є дуже тендітними. У будь-якому випадку, переважне число представників української молоді нині ніколи б схвально не поставилися до відновлення в нашої державі авторитарних тенденцій управління і контролю, як це мало місце до 2014 року. Так само ніколи більшість молодих людей нашої країни не схвалили б потенційний східний геополітичний вибір керівництва України (тобто убик євразійських інтеграційних проєктів під егідою Кремля) [2, с. 37].

Політичний діалог і політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері закордонних справ й політики безпеки.

Зацікавленість молоді у зближенні України з ЄС за стандартами геополітичного ладу й діалогу є зрозумілою, адже саме європейський підхід до державного управління дає молодим людям шанс скористатися «соціальними ліфтами» і зробити чесну кар'єру політика, дипломата, політолога, науковця, чи управління у сфері економіки [3, с. 47].

Економічне, секторальне й фінансове співробітництво.

Впровадження в Україні європейських стандартів виробництва, контролю за якістю різних видів продукції (як промислової, так і сільськогосподарської) також відповідає інтересам нашої молоді,

яка опановує професії, пов'язані з реальним сектором економіки. Крім того, висока якість продукції, яка споживається, є запорукою здоров'я та креативного потенціалу молодого фахівця [4, с. 12].

Виходячи із вказаного, чим більш динамічним буде співробітництво у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, тим більше можливостей для освітньої та професійної самореалізації матиме і українська молодь (про це свідчать приклади східноєвропейських країн, які відносно нещодавно стали повноцінними членами ЄС, але досягли вже суттєвих зрушень у параметрах життя своїх суспільств).

Звичайно, не можна не згадати про таку проблемну й болісну для України тему справді геополітичного та регіонального значення як трудова міграція молоді за кордон, насамперед до держав ЄС. Розчарувавшись у своїх перспективах, представники молодого інтелектуального капіталу залишають нашу країну, іноді навіть ще до отримання диплому про вищу освіту, здобуваючи його уже потім в Євросоюзі. Звісно, що свобода переміщення осіб є засадничим положенням будь-якої демократичної держави. Присутня внутрішня міграція і у власне ЄС, де молодь, припустимо, виїжджає здобувати освіту з Польщі до Франції або із Греції до Швеції. Водночас масштаби еміграції з України талановитої молоді можуть набути ознак національної катастрофи. Вказане ставить перед українською владою завдання вжити рішучих заходів зі створення конкурентоспроможних робочих місць, у т.ч. в наукомістких секторах вітчизняної економіки.

Насамкінець слід відзначити, що молодь України зацікавлена у розширенні взаємодії з формальними й неформальними молодіжними структурами країн ЄС. Вказане також має велике геополітичне значення, оскільки Угода про асоціацію й безвізовий режим між нашою державою та Євросоюзом створюють для цього усі можливості, насамперед, у контексті візитів наших співгромадян до об'єднаної Європи. Наскільки плідною буде ця молодіжна взаємодія і наскільки активною вона виявлятиметься у різних сферах, зокрема науковій та культурній – покаже час.

Список використаних джерел

1. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в умовах трансформації Європейського Союзу: інвестиції, техн. регламенти, міграція, детінізація економіки: [колект.] монографія. Ужгород : РІК-У, 2017. 178 с.

2. Угода про асоціацію як інструмент правових реформ в Україні: зб. ст. та тез наук. повідомл. за матеріалами Міжнар. конф., м. Харків, 23 жовт. 2017 р. Харків: Право, 2017. 245 с.

3. Україна в системі європейської інтеграції : [в 2 ч.] / М. Палінчак [та ін.] ; Держ. ВНЗ Ужгород. нац. ун-т, Ф-т міжнар. відносин. Ужгород : РІК-У, 2016. 339 с.

4. Оцінка впливу Угоди про асоціацію / ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наук. доп. / за ред. акад. НАН України Гейця В.М. Київ : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2014. 101 с.

*Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

НАСЛІДКИ БРЕКСІТУ ДЛЯ ШОТЛАНДІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

20 грудня 2019 року більшість депутатів нижньої палати (Палати громад) британського парламенту підтримали угоду про вихід з Євросоюзу з правками прем'єр-міністра Бориса Джонсона. Це сталося через 3,5 роки політичної кризи у Великій Британії навколо Брекситу: відбулася зміна трьох урядів, позачергові парламентські вибори, а також запеклі дискусії в суспільстві.

До кінця 2019 року законопроект мала схвалити верхня палата (Палата лордів), а потім має відбутися процедура ратифікації. Британська королева Єлизавета II наполягла на впорядкуванні всіх законодавчих формальностей, пов'язаних з Брекситом, до 31 січня 2020 року, а також почати переговори з ЄС про зону вільної торгівлі.

На дострокових парламентських виборах 12 грудня перемогла консервативна партія Джонсона, і отримала більшість місць в парламенті. Велика Британія буде слідувати правилам Євросоюзу в соціально-економічній сфері, перебувати в митному союзі, мати доступ на спільний ринок і відраховувати кошти в європейський бюджет протягом перехідного періоду до кінця 2020 року. Тому прихильники Брекситу святкують перемогу.

У Північній Ірландії, в зв'язку з тим, що більшість населення голосувало проти виходу Великобританії з ЄС на референдумі 2016 року, почали проходити виступи сепаратистів. Вони збираються домогтися особливого статусу для Північної Ірландії у складі Великобританії. Партія «Шинн Фейн» відзначила, що референдум про об'єднання Північної Ірландії та Ірландії може послужити пріоритетом протидії Брексіту, результатом якого буде збереження членства в Євросоюзі.

У місцевому парламенті Північної Ірландії домінуюча коаліція на чолі з «Демократичною юніоністською партією» виступає за збереження регіону у складі Великобританії. Але за підсумками парламентських виборів «Шинн Фейн» і Соціал-демократична трудова партія, які є прихильниками об'єднання з Ірландією, отримали більше місць в Палаті громад, ніж юніоністи. «Бекстоп» став причиною або приводом для багатьох депутатів, щоб віддати свій голос проти угоди про вихід.

У 1998 році були укладені «угоди Страсної п'ятниці», що поклало край багаторічному кривавому конфлікту в Північній Ірландії. Угоди були засновані на відсутності кордону між Північною Ірландією і Республікою Ірландія. Політики обох сторін побуюються, що відхід Британії знову підірве ситуацію і умовна межа перестане нею бути.

Через це в угоді йдеться про те, що якщо до кінця перехідного періоду сторони не прийдуть до спільного знаменника, то Північна Ірландія може залишитися частиною митного союзу ЄС. Це стало б економічним

відторгненням складової частини Британії, тому це не подобається ні лондонським політикам, ні юніоністам в Північній Ірландії.

Для Бориса Джонсона ситуація з Шотландією є ще складнішою, ніж з Північною Ірландією, так як сепаратистська «Шотландська національна партія» домінує в місцевому парламенті, а також, за підсумками парламентських виборів, партія отримала 47 з 59 місць, закріплених за шотландцями в Палаті громад. 19 грудня перший міністр Шотландії Нікола Стерджен направила лист Борису Джонсону з вимогою проведення другого референдуму про незалежність. Перший же проходив у 2014 році, в ході якого 55% шотландців проголосували проти виходу зі складу Сполученого Королівства. Однак в той час питання про Брексіт не стояло.

Отримавши цей лист, Борис Джонсон відмовив у референдумі про незалежність Шотландії, Стерджен же вважає, що у Шотландії немає іншого виходу, так як після закінчення перехідного періоду шотландські експортери втратять доступ до Спільного ринку. Влада Шотландії, подібно до іспанської Каталонії, може провести незаконний референдум про незалежність, оскільки у шотландських сепаратистів є велика соціальна база для організації провокацій і акцій протесту.

Вихід Шотландії і Північної Ірландії зі складу Сполученого Королівства може не реалізуватися, однак, політична криза може затягнутися на невизначений час і стати «головним болем» уряду Джонсона.

Список використаних джерел

1. Последствия Брексита: Какие вызовы ждут Великобританию после выхода из ЕС. URL: <https://112.ua/statji/posledstviya-breksita-kakie-vyzovy-zhdut-velikobritaniyu-posle-vyhoda-iz-es-519676.html> (дата звернення: 20.02.2020).

2. Шотландия надеется вернуться в ЕС как независимая страна. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-51339865> (дата звернення: 20.02.2020).

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

Д.В. Лісний
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ГЕОПОЛІТИКА КИТАЮ

На сьогоднішній день Китай є одним з лідерів не тільки в регіоні Східної Азії, а й у всьому світі. Стрімкі темпи розвитку роблять КНР потенційним геополітичним конкурентом і ворогом для США. В останні роки Китай став основним гравцем на всіх континентах і майже у всіх сферах, від дипломатичної до економічної. Сьогодні вже очевидно, що амбіції КНР носять глобальний характер. Стратегія розвитку Піднебесної формується на основі культурно-історичних традицій і має задекларований напрямок в сторону «великого порядку, справедливості, стабільності». Реалізувати ці плани Китайська Народна Республіка здатна, спираючись на володіння величезними геополітичними ресурсами, такими як:

1) Територіальні – площа держави – 9 597 000 км, загальна протяжність сухопутного державного кордону КНР становить понад 22 тис. км.

2) Демографічні – населення країни становить понад 1 400 450 000 людей, що робить Китай найбільш густонаселеною країною в світі.

3) Економічні – економіка КНР друга в світі, вже 8 років поспіль Китай займає перше місце в світі за обсягом експорту і друге місце за обсягом імпорту [1].

4) Військові – чисельність Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) перевищує 2,5 млн. чоловік, китайська армія вважається другою за величиною в світі, хоча це судження в значній мірі кількісне, оскільки бойовий досвід особового складу і техніки залишається досить обмеженим.

Ще тридцять років тому КНР розглядали як країну з величезними проблемами в більшості сфер життєдіяльності суспільства, чий статус країни, що розвивається не давав їй особливих ієрархічних переваг у світовій системі, але в 1970-х завдяки доктрині політичного діяча Ден Сяопіна, значення Китаю в міжнародній структурі політичної влади почало зростати, головним чином завдяки успішним ринковим реформам. Головним завданням стояло створення і зміцнення національних галузей виробництва для протидії іноземним компаніям. Сьогодні існують близько десятка таких компаній, які охоплюють не тільки свій ринок, але і ринки Америки і Європи.

Поширення китайського впливу здійснюється відразу в декількох напрямках. Перший – це морський простір, так зване Китайським морем, яке визначено як життєво важливе для Пекіна. Одним з перших стратегічних рішень Генерального секретаря КНР Сі Цзіньпіна було взяти під військовий контроль південну частину цього простору, позначивши його як внутрішнє море під владою Китаю. Пекін «з нуля» побудував сім штучних островів, на яких сьогодні розміщені важливі військові об'єкти. Разом вони складають цілісний комплекс, який контролює підходи з усіх точок. Другим проектом розширення китайського впливу став так званий «Шовковий шлях», який був представлений в 2005 році, але тільки недавно почав реалізовуватися. Суть цього проекту полягає в просуванні китайських товарів на захід для здійснення економічної експансії. Додатковим проектом, що зміцнює присутність КНР в світовому просторі, стала участь Китаю в боротьбі за контроль над африканськими природними ресурсами. З 2006 року Пекін постійно посилює присутність своїх компаній на Африканському континенті і демонструє дедалі більшу зацікавленість в африканських справах, збільшуючи обсяги фінансової допомоги країнам Африки, що розвиваються, та надаючи кредити на мільярди доларів [2]. Крім Африканського континенту, КНР сьогодні істотно впливає на країни Латинської Америки, шляхом активної участі в різних економічних проектах. Так, в Болівії Китай бере участь в будівництві цукрових, калієвих заводів і доріг, а також в модернізації систем громадської безпеки та телекомунікації. КНР сьогодні є найбільшим торговим партнером Аргентини, Бразилії, Чилі, Перу і Венесуели. Ці країни в

основному експортують в Китай нафту, мідь, залізну руду, соєве масло. Це дає їм можливість отримувати кредит на імпорт китайських товарів.

Отже, можна зробити висновок, що сходження Китаю на роль другої світової держави – існуюча очевидність. Китайська геополітика робить наголос на економічний вплив, який забезпечується безпрецедентними показниками зростання китайської економіки. Однак, не варто забувати, що демонструючи інтенсивне промислове зростання, КНР стикається з цілою низкою проблем і наслідків, які здатні значно стримувати його подальше просування на світовій арені. Перш за все, мова йде про негативні наслідки інтенсивного промислового зростання для навколишнього середовища, що загрожує виникненням екологічних катастроф. Не варто забувати також і про стрімке зростання населення Китаю, забезпечити яке ресурсами стає непосильним завданням, в силу обмежених природних ресурсів і територіальних можливостей держави. Вище перераховані проблеми мають прогресуючий характер і об'єктивно роблять проблематичною подальшу економічну експансію КНР в світовому масштабі.

Список використаних джерел

1. Китай остається крупнейшим в мире экспортером товаров. URL: http://russian.news.cn/2017-04/14/c_136208323.htm (дата звернення: 20.02.2020).

2. Лебедева Т.П. Геополитика Китая. URL:<http://www.geopolitics.ru/2012/10/geopolitika-kitaya/>.(дата звернення: 20.02.2020).

*Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент ,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

Г.Р. Матухно
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА СТАН ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ

Протягом всього періоду розвитку цивілізації історична дійсність неухильно демонструвала той факт, що кожна держава завжди прагнула здобути визначний вплив на керівництво і населення інших країн, заволодіти панівним становищем на міжнародній арені. Проте з плином часу та активним розповсюдженням ідей гуманізму, необхідності забезпечення прав людини, а також становленням демократизму, досягнення зазначеної цілі все частіше вимагало використання інструментів мирного характеру, шляхом створення позитивного іміджу держави. Адже, як демонструє сьогоденна практика, саме стан зовнішньополітичного образу країни має вагомий вплив на сутність таких параметрів, як обсяг інвестиційних надходжень, розмір показників туристичних відвідувань, а також на характер поведінки інших учасників системи міжнародних відносин щодо певної держави-суб'єкта формування іміджу. Це, в свою чергу, вказує на доцільність використання

інструментів «м'якої сили», здатних сформувати позитивний імідж за допомогою використання культурної, ідеологічної та освітньої сфер.

Наразі в сучасній політичній науці існує декілька підходів до визначення категорії «імідж». Зокрема, американський дослідник К. Боулдінг трактує дану дефініцію як поведінковий стереотип, що сформувався на основі отриманого враження та наявних переконань відносно певної особи або організації [1]. Зі свого боку, на думку Дж. Марконі, імідж являє собою штучний конструкт, що формується в процесі комунікативної взаємодії [2]. В свою чергу, у тлумачному словнику Н. Вебстера імідж розглядається як уявлення, що цілеспрямовано сформувалось у масовій свідомості під впливом публіситі, реклами чи пропаганди [3]. Проте, аналізуючи вищеперелічені інтерпретації, ми можемо побачити, що кожна з них передбачає обов'язкову наявність комунікативної взаємодії, наявності обміну інформацією між різними суб'єктами суспільних відносин. З цього випливає, що, по-перше, саме сутність інформаційного насичення комунікаційного процесу, його темпоральність, а також відповідність поширюваних тез цінностям і позиціям обраної адресної групи має вплив на характер формування та стан іміджу певного суб'єкта. По-друге, враховуючи, що у сучасному конкурентному світі немає гарантій відсутності сторін протидії, а також те, що формування, корегування і підтримка позитивного іміджу не обмежується реалізацією лише однієї ініціативи, стає очевидним, що існування іміджу передбачає наявність спектру комунікативних взаємодій. Таким чином, імідж є відображенням характеристик набору процесів, сутність яких обумовлює формування певного сприйняття та оціночних суджень щодо окремого суб'єкта. Як наслідок, здійснення аналізу зазначених процесів дозволяє не тільки оцінити стан зовнішньополітичного сприйняття країни, але й здійснити прогноз щодо його можливої подальшої трансформації.

Розглядаючи імідж як відображення набору комунікативних процесів, вбачається наявність можливості впливу характеру реалізації державної молодіжної політики на зовнішньополітичний образ України. Відповідно до стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року, одним з її головних пріоритетів визначено забезпечення зайнятості молоді на ринку праці шляхом реалізації комплексу заходів, які передбачають покращення умов ведення підприємницької діяльності, надання першого робочого місця, а також сприяння у працевлаштуванні соціально вразливій частці осіб віком до 35 років [4]. Водночас з тим не є секретом, що наразі в Україні спостерігається доволі високий рівень міграційних настанов серед молоді. Зокрема, за результатами репрезентативного соціологічного опитування, проведеного за ініціативою Міністерства культури, молоді та спорту України, 14,4% респондентів виразили прагнення негайно емігрувати за кордон [5]. Ще 27,9% осіб воліють виїхати до інших країн тимчасово, з метою навчання або працевлаштування [5]. При цьому серед основних причин появи наміру емігрувати називають відсутність бажаних умов працевлаштування, прагнення поліпшити рівень власного матеріального добробуту, конфлікт на Сході України, а також пошук більш перспективних можливостей навчання з метою працевлаштуватися за фахом [5]. Як

наслідок, питання, яку саме інформацію поширює вітчизняна молодь щодо нашої країни за кордоном, набуває риторичного забарвлення. Зі свого боку, враховуючи, що населення України щороку скорочується більш ніж на 400 тис. осіб [6], а за період 2015–2017 років до інших країн емігрувало 16% економічно активних громадян працездатного віку [7], стає зрозумілим, що тенденція насичення іноземного інформаційного простору негативною інформацією щодо України має стійкий довготривалий характер. Це, в свою чергу, свідчить про нагальну необхідність впровадження негайних змін в масштабі загальнодержавної політики, з урахуванням економічних реалій сьогодення.

Таким чином, державна молодіжна політика відіграє визначний вплив на формування зовнішньополітичного іміджу України. Водночас дійсність демонструє наявність високого рівня міграційних настанов молоді, що, конвертуючись в еміграцію, обумовлює виникнення відповідних комунікативних взаємодій з громадянами інших держав. Як наслідок, це вказує на необхідність розробки і реалізації послідовних дій щодо подолання зазначеного виклику, що вимагає перманентної взаємодії органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також наявності законодавчої підтримки. В іншому разі, за умов збереження наявних тенденцій, Україна не тільки закарбує власний негативний образ в очах населення інших країн, але й може зіткнутися з поглибленням спектру катастрофічних проблем, починаючи загостренням економічної кризи за рахунок зменшення кількості осіб працездатного віку, та закінчуючи втратою нації здатності до самовідтворення.

Список використаних джерел

1. Boulding K. National images and international system. *Comparative Foreign Policy*. N.Y., 1971. P. 90–102. (Ed. W. Hanrieder)
2. Marconi J. *Public relations: The complete guide*. Mason, 2006. 256 p.
3. American Dictionary of the English Language URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/dictionary> (дата звернення: 20.02.2020).
4. Про стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року. Указ Президента України від 27 вересня 2013 року № 532/2013 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013> (дата звернення: 20.02.2020).
5. Соціологічне дослідження «Молодь України – 2019». Міністерство культури, молоді та спорту України. 2019. URL: [/www.dsmsu.gov.ua/media/2020/02/12/22/Analitichnii_ZVIT_2019.pdf](http://www.dsmsu.gov.ua/media/2020/02/12/22/Analitichnii_ZVIT_2019.pdf) (дата звернення: 20.02.2020).
6. Чорна В. Трудова міграція молоді як фактор руйнування трудового потенціалу України. 2014. URL: <https://cutt.ly/xrXdVeK> (дата звернення: 20.02.2020).
7. Піонтківська І., Яблонівський Д., Руда Ю. Скільки українців поїхало за кордон і що державі з цим робити. Центр економічної стратегії. 2018. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Migration-presentation_draft_23042018.pdf (дата звернення: 20.02.2020).

Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ПОЛІТИКИ США ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ

Базові принципи зовнішньої політики США формувалися за умови збільшення впливу безлічі політичних, економічних чинників в міжнародних відносинах. Початковим етапом розвитку зовнішньої політики США є прийняття в 1823 р. «Доктрини Монро», основоположником якої є Джон Квінсі Адамс.

Доктрина говорить про те, що з моменту її прийняття, жодна європейська або сусідня держава не має більше права втручатися у внутрішні справи США. У свою чергу, США не обмежені в проходженні своєї політики, внаслідок чого, вони могли безперешкодно поширювати свій вплив на сусідні держави.

Подібного роду політика значно зміцнить позицію США на світовій арені за допомогою розповсюдження впливу через культуру, політику економіку й інші сфери життя. З тих пір завжди існувала точка зору, згідно з якою США не слід особливо заважати розвитку таких організацій як ЄС для зміцнення своїх позицій за допомогою співпраці з провідними країнами - членами організації.

Теодор Рузвельт надалі пояснив політику втручання в справи інших держав тим, що це захист прав громадян Америки, які перебувають за межами штатів. Ця теза часто вживався державним департаментом Сполучених Штатів Америки для подальшого обґрунтування своєї зовнішньополітичної експансії, виправдання їх дій на території інших держав, у внутрішні справи яких вони втручалися. [1]. Національні інтереси США прописані в офіційних документах, що знаходяться у відкритому доступі. В їх ролі виступають звернення і звіти таких служб як: Рада Національної Безпеки (РНБ), Держдепартамент США, Міністерство оборони і ЦРУ. Вони публікуються у вигляді доповідей або програмних документів, призначених для громадського користування.

У доповіді РНБ, яка має назву «Стратегія безпеки в новому столітті», чітко і ясно виділена характеристика США на міжнародній арені як «... найбільш потужної світової держави в справі миру, процвітання і універсальних цінностей демократії і свободи» [2].

На відміну від РНБ, яка скоріше ближче за своїм родом діяльності до Міністерства оборони США і відповідає здебільшого військовим вимогам, Держдепартамент США в своїх доповідях і планах виробляє комплексне бачення національних інтересів. «Стратегічний план з міжнародних справ» наданий Державним департаментом, охоплює діяльність США і її органів на міжнародній арені.

Згідно з планом, національні інтереси США полягають в:

1. Захисту життєвих інтересів по забезпеченню миру, запобігання загроз, усунення та вирішення конфліктів і криз, в тому числі і озброєних.
2. Запобігання розповсюдженню ядерної зброї і зброї масового ураження, посиленні контролю над роззброєнням.
3. Забезпеченні відкритих ринків, глобального економічного зростання і розвитку, збільшенні рівня стабільності в інших державах.
4. Захисту американських громадян за кордоном їх свобод і прав, захисту іммігрантів.
5. Забезпеченні цілісності і захисту кордонів США.
6. Боротьбі з організованою злочинністю, розповсюдженням наркотиків, в боротьбі з міжнародним тероризмом і будь-якими його проявами.
7. Поширенні демократичних прав і свобод в інших державах.
8. Наданні будь-якої гуманітарної допомоги постраждалим від стихійних лих або збройних конфліктів.

Національні інтереси, прописані в цій доповіді, майже повністю збігаються з тими, що були вказані в РНБ, крім одного додаткового пункту. Згідно з ним, національні інтереси США полягають в «запобігання регіональних коаліцій або гегемонів» [3].

Таким чином, у сучасному світі інтереси США безпосередньо впливають на те, що відбувається в міжнародному процесі. Дана стратегія національних інтересів спрямована на те, щоб ця країна залишалась моно центром світової системи.

Список використаних джерел

1. Арин О. Эволюция концепции безопасности по окончании Холодной войны. URL: http://www.rusglobe.net/Arin/Russia_out/doklad.htm (дата обращения: 19.02.2020).
2. Стратегии национальной безопасности России и США: сравнение. URL: <http://rusrand.ru/events/strategii-natsionalnoj-bezopasnosti-rossii-i-sshasravnienie> (дата обращения: 19.02.2020).
3. Иванова Е. Официальные стратегические доктрины США: взгляд на мир и на Россию. URL: <http://maxpark.com/community/5905/content/2604515> (дата обращения: 02.04.2017).
4. Хохлов И. Совет национальной безопасности США. URL: <http://www.nationalsecurity.ru/library/00031/> (дата обращения: 19.02.2020).

*Науковий керівник: І.В. Іщенко, доктор політичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

ПОЛІТИЧНИЙ РЕАЛІЗМ ЯК ОСНОВА РОЗУМІННЯ МІЖНАРОДНИХ ПРОЦЕСІВ

Тези присвячені аналізу і осмисленню найважливіших політичних тенденцій і динамік у сучасному суспільстві через призму теорії політичного реалізму.

Політичний реалізм – теорія в політиці і модель у теорії міжнародних відносин. Цей напрямок був сформульований Гансом Моргентау, який базував свої висновки на роботах Никколо Макіавеллі і Томаса Гоббса.

У цій теорії є 10 базових концепцій, необхідних для розуміння школи реалізму.

1. Анархізм – у світі не існує актора, що може регулювати взаємодії держав.

2. Самодопомога – в анархії держави не можуть припустити, що інші допоможуть їм вижити, і тому повинні покладатися на самодопомогу.

3. Сила – всі актори захищають свої інтереси через насилля.

4. Захист – учасники міжнародних відносин, перш за все, переймаються захистом влади.

5. Баланс сил – превентивна гонка озброєнь.

6. Гегемонія – кожна держава прагне до панівного становища у світі.

7. Полярність – поділ контролю над світом між державами.

8. Балансування – держава робить все для збереження балансу сил.

9. Відхилення – країни можуть дозволити іншій державі компенсувати витрати на балансування.

10. Приховування – країни сподіваються уникнути конфлікту з надією, що їм це вдасться надовго.

Важливо розділити поняття «держава» і «країна». Держава – це одиниця, що має власний суверенітет, а країна – ні. До держав можна віднести США, КНР, Росію, Великобританію та інші країни, які можна назвати суб'єктами міжнародної політики. Всі інші в тій чи іншій ролі – лиш об'єкти.

Так, ідея створення ООН полягала у визначенні правил і механізмів регуляції взаємодій акторів. У ХХ столітті вона була більш площадкою для зустрічі представників наддержав СРСР і США. Більшість резолюцій були, як правило, проігноровані. Всі основні рішення були прийняті під час індивідуальних зустрічей лідерів за часів максимального напруження між державами. Після розвалу соціалістичного блоку і Радянського Союзу світ повинен був стати деякою мірою однополярним. Однак, як показала політична практика, це було ілюзією.

При такому розвитку подій далеко не всім країнам можна сподіватися на допомогу, тому варто розраховувати лише на власні сили. Яскравим прикладом є КНДР, що значною мірою залежить від Китаю. Але, незважаючи на жорсткі санкції і світову ізоляцію, Корея не деградувала до рівня

Середньовіччя, а навіть досягла високого рівня науково-технічного прогресу, самотужки створивши свою ракетну і ядерну програму. Автори не ставлять за мету давати оцінку останньому. Мова про інше, а саме – про розрахунок на власні позиції і сили. Інакше кажучи, це Сонгун у дії [1]. Кожна держава повинна розуміти, що вона є пріоритетною ціллю для своїх конкурентів. Тому необхідні значні капіталовкладення для захисту і завоювання власних позицій і нових сфер впливу.

Світ завжди, на превеликий жаль, знаходиться у стані превентивної гонки озброєнь. Росія розробила гіперзвукові ракети, а через півроку Дональд Джон Трамп заявляє, що США готується до виробництва аналогічних ракет.

Всі актори політичних відносин, перш за все, думають про владу чи впливу на неї. Навіть якщо актор проголошує якісь цінності, то це нічого не означає, бо слова і справи – не завжди тотожні і відповідні. Головне – це гроші і сфера впливу. Бізнес і «нічого особистого». Лицедірство, на жаль, стає нормою у сучасному світі.

Отже, головна мета для акторів міжнародних процесів є не свобода чи демократія, а, виходячи з аналізу подій останніх десятиліть, – гегемонія. Щоправда, не можна вважати це характерною рисою тільки останніх часів. Це тією чи іншою мірою було завжди. Але найбільш чітко і без прикрас проявляється саме зараз. І це не у період Середньовіччя чи Стародавнього світу, а в XXI столітті... Єдине, на що можуть розраховувати країни, – це на союз з однією із сторін, чи сподіватись не стати між інтересами акторів.

Здається ця теорія є ідеальною. Але це не так! Великим мінусом є те, що тут не враховується економічна влада. Тобто, не враховується економічна залежність і влада капіталу в самих державах.

Таким чином, розповсюдження отримав відносно новий і є доволі цікавий вид окупації – економічний. Потрібно максимально завантажити країну кредитами і в обмін на реструктуризацію просити відчинити ринки. Краще за все це проводити після різного роду і типів «революцій». Ще можна створювати і підтримувати різні організації, які під потрібними (популістськими) гаслами проводять деструктивні дії для змінення влади чи маніпуляції нею. Але буває коли схема дає збій і виходить, що не один актор «поклав око» на країну. А й інший суб'єкт має своїх «борців» чи активно підтримує легітимну владу. Тоді ми отримуємо Лівійсько-сомалійський сценарій, коли на території колись суверенної країни правлять два чи більше угруповань, чи Сирійський варіант, коли центральну владу підтримують одні держави, а «повстанців» – інші.

У цьому контексті доцільно проаналізувати та процитувати нароби Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова «Переформування Євроінтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна – ЄС» [2]. Керівник проекту В. Сіденка, проводив паралель між європейськими та світовими процесами і доходить висновку про так званий процес «ренесансу націоналізму» в економічній сфері, який «охопив більшість країн-членів ЄС, а в окремих з них став відігравати критично важливе значення. Рішення Великої Британії про вихід з ЄС1, радикально налаштовані націоналістичні уряди в Польщі та Угорщині, які ризикують відкрито вступати в конфлікт з ЄС, потужні політичні рухи у провідних

країнах ЄС (у т. ч. в Німеччині та Франції), які висувають альтернативне бачення майбутнього Європи та ін. – все це не випадкові деталі політичного ландшафту, а прояви тих тектонічних сил, які діють у надрах європейської спільноти та готують «зміну курсу європейського корабля». Ці сили отримують величезну соціоенергетичну підтримку Президента США Д. Трампа, який став головним ініціатором розвитку економічного націоналізму в сучасному світі» [2].

Отже, розглянули питання політичного реалізму в контексті сучасної світової політики дозволяють зробити невтішні узагальнення. Політичний реалізм як напрям аналізу сучасних політичних процесів і міжнародних відносин набуває знову актуальності, доцільності і необхідності.

Список використаних джерел

1. Сонгун. URL : <https://www.google.com/search?q=Сонгун&oq=> (дата звернення 24.01.20).

2. Переформування Євроінтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна – ЄС. Центр О. Розумкова (Керівник проекту В. Сіденко та ін.). Київ: Заповіт, 2018. 214 с. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_pereformatuvannia_ievropeiskoi_intehratsii.pdf (дата звернення 24.01.20)

Науковий керівник:

*С. М. Наумкіна, доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук і права,*

*ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»*

О.В. Кокорєв
Коледж зв'язку та інформатизації
Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова

ДЕСТРУКТИВНІ НЕФОРМАЛЬНІ ІНСТИТУТИ В КРАЇНАХ БАЛТІЇ: ВПЛИВ НА СТІЙКІСТЬ ЄС

Кожна держава-учасниця ЄС, не залежно від тривалості членства у цій організації, нині є відповідальною за майбутню Європу. Особливі очікування покладаються на «молоді демократії», які, з одного боку, виконали Копенгагенські критерії, завдяки чому були прийняті до ЄС, а з іншого – уже невдовзі після завершення євроінтеграційного процесу почали увиразнювати дефекти демократії, відступати від цінностей ЄС. Серед таких важливих цінностей, які ЄС визначив основою своєї перспективи, є й протидія усеможливим деструктивним неформальним інститутам (корупції, непотизму, фаворитизму, кронізму та ін.).

Для ЄС ефективне запобігання та протидія усім деструктивним неформальним інститутам – важливий виклик. В межах євроінтеграційного простору це складне завдання, позаяк вираженими є відмінності між державами-учасницями у традиціях увиразненості деструктивних неформальних практик. Найбільш виразно проявляється руйнівний

вплив корупції, який проаналізуємо на прикладі держав Балтії (Латвія, Литва, Естонія), які мають відмінний досвід антикорупції та з різною результативністю реалізують антикорупційну політику.

Хоч ЄС і ґрунтується на компромісах, однак проблема корупції є безкомпромислою. Це один з викликів для подальшої перспективи ЄС, попри те, що регіон ЄС є одним із найменш корумпованих на планеті. Щодо країн-учасниць і країн-кандидатів постійно визначаються нові завдання в площині антикорупції, реагування на новітні корупційні ризики. У цьому процесі є як успіхи, так і невдачі.

ЄС трактує корупцію ширше, ніж традиційне хабарництво. Це торгівля впливом, торгівля правосуддям, нецивілізоване лобіювання, конфлікти інтересів, непотизм, фаворитизм, кронізм та ін. Проблемою є не лише організація дієвих антикорупційних кампаній, а й створення атмосфери тотального нетолерування деструктивних практик, розвиненості антикорупційного сегмента громадянського суспільства тощо. Помітно, що країни ЄС істотно відрізняються за лояльністю до побутової та іншої корупції. При цьому хибно розглядати «старі» держави-учасниці ЄС стійкішими до корупції, а «молоді» демократії – аутсайдерами антикорупції. Доказом цього значні відмінності в антикорупції у групі держав Балтії (Естонія, Латвія, Литва). Ці країни проводили антикорупційні реформи на вимогу інституцій ЄС на етапі набуття членства, однак після великого розширення ЄС (2004 року) одним із них вдалося втримати, посилити результати реформ, а інші – зберегли стійкість до деструктивних інститутів і корупційний прагматизм тощо. Якщо Естонія – лідер антикорупції та є гідним конкурентом у цьому процесі провідним державам ЄС, то Литва в останні роки увиразнює стагнацію, а Латвія – регрес антикорупції. Це добре ілюструє Індекс сприйняття корупції, який щороку визначає міжнародна антикорупційна НУО Transparency International (див. табл. 1).

Таблиця 1

Зміни в індексі сприйняття корупції країн Балтії за період 2012–2019 рр. (у балах за шкалою 0-100)

Місце в рейтингу-2019	Держава	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
18	Естонія	74	73	71	70	70	69	68	64
35	Литва	60	59	59	59	59	58	57	54
44	Латвія	56	58	58	57	56	55	53	49

До 2002 року антикорупційні реформи у Латвії радше були імітацією. З наближенням ймовірного прийняття до ЄС реформи набули практичних обрисів. Нині комплекс антикорупційних заходів є недостатнім, у результаті чого Латвія з-поміж країн ЄС залишається на низьких позиціях за рівнем добробуту, якості життя, конкурентоздатності тощо. Корупція спричинила сильний «відтік мізків»; високим є рівень фаворитизму при формуванні урядів та інших органів влади; позаяк судова влада не є уповні незалежною, то антикорупційний орган став об'єктом політичного контролю; очевидні проблеми незалежності медіа, що ускладнює антикорупційні розслідування;

слабким є державний аудит та ін. Громадська думка в Латвії дуже повільно еволюціонує в керунку нетолерування корупційних практик. На країну в частині увиразненості корупції продовжує впливати російський чинник. Значним залишається тіньовий сектор економіки. Антикорупційне законодавство не застосовується ефективно. Корумпованими залишаються державні закупівлі, охорона здоров'я, будівництво, проєкти розвитку ЄС, транспорт, фінансування політичних партій та ін. Готовність латвійців викривати корупцію є низькою й причини цього вбачаємо в ціннісному вимірі, параметрах їх політико-правової культури. Відтак, Латвію розглядаємо як країну з високим ризиком поглиблення корупції, хоча певні реформи помітні, найперше – в частині протидії відмиванню грошей.

Корупція залишається однією з основних причин, котрі сповільнюють демократичний розвиток не лише Латвії, а й Литви. Спільними в обох країн є причини корупції: радянська спадщина, нестійкість молодих демократичних інституцій, слабкість антикорупційних цінностей громадян, прогалини в антикорупційному законодавстві, невисока антикорупційна культура (як приватна, так і корпоративна) тощо. Однак, якщо для Латвії характерний антикорупційний регрес, то для Литви – стагнація.

Деструктивні корупційні практики в Литві особливо виражені в формі топ-корупції. Якщо у більшості країн ЄС основними суб'єктами корупції найчастіше є політики та політичні партії, то у Литві – державні установи: заклади системи охорони здоров'я державної форми власності, дозвільні органи, митна служба тощо. Значним залишається тіньовий сектор економіки (хоч і меншим за латвійський). Саме в Литві з-поміж країн Балтії найвищою є корупція у державних закупівлях. Уразливим до корупції залишається банківський сектор, хоча останнім часом зміцнився контроль держави над фінансовими компаніями, посилилася превенція відмивання грошей; в країні активізувалася фінансова розвідка, зокрема в частині віртуальних валют і в секторі фінансових технологій FinTech. Високий ризик корупції несе в собі судова влада Литви (т. зв. торгівля правосуддям). Водночас досягнуто успіху в мінімізації політичної корупції; лише у Литві нині наявний реєстр лобістів. Також тут, порівняно з іншими країнами Балтії, доволі розвинений сегмент антикорупційних організацій у структурі національних громадянських суспільств. Отже, на нашу думку, Литва поступово віддаляється від свого сприйняття на міжнародній арені як країни, якій вигідна корупція, однак запобігання та протидія різноманітним деструктивним практикам ще недостатні.

Естонія є лідером антикорупції з-поміж країн Балтії; вона контролює корупцію краще за багато держав з довготривалим членством у ЄС. Антикорупційні позиції Естонії незмінно зміцнюються. Ця країна швидко зуміла відійти від партикуляризму до прозорих методів управління завдяки руйнуванню ще у 1990-х роках радянських корумпованих мереж, національно-державній люстрації, масштабній ротації кадрів, очищенню судової влади (реформи М. Лаара). Показово, що антикорупційний прогрес Естонії здобутий без створення спеціального антикорупційного органу. Бюрократична корупція мінімізована е-урядуванням (система X-Road забезпечує отримання 99 % державних послуг онлайн). Головним успіхом

Естонії вважаємо створення держави та суспільства з високою прозорістю, довірою та ефективністю. Держава докладас великих зусиль для підвищення обізнаності естонців щодо корупції та запобігання їй. Все ж певні проблеми залишаються: не всі справи про корупцію вдається довести до обвинувальних вироків; труднощі з конфіскацією майна, набутого завдяки корупції (воно «зникає» на етапі слідства). Однак, Естонію уповні можна позиціювати як інноватора у розробці нових механізмів запобігання та протидії корупційним практикам.

Якщо визначати відповідність країн Балтії антикорупційній стратегії ЄС, то вкажемо на: 1) неоднорідність цих країн у питанні антикорупції: Естонія увиразнює поступ, Литва – стагнацію, Латвія – регрес. Причини цього вбачаємо як інституційні, так і ціннісні. Країни Балтії докладають неоднакові зусилля в проведенні інституційних перетворень та у площині антикорупційної соціалізації громадян, попри очевидність причини укоріненості корупції саме на ціннісному рівні; 2) країни Балтії займають проміжні позиції за темпами антикорупції між лідерами цього процесу (Данія, Фінляндія, Швеція та ін.) та аутсайдерами (Болгарія, Греція, Італія, Мальта, Румунія, Словаччина, Угорщина, Хорватія). Це засвідчує увагу країн Балтії до широкого кола проблем, пов'язаних із деструктивними неформальними інститутами, за одночасного збереження великої кількості проблемних питань та постійної появи нових викликів, які потребують оперативного реагування з частини як запобігання, так і протидії корупційним практикам.

А.С. Перевозчикова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ ЯК ЯВИЩЕ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

Популізм – це особливий політичний феномен, що ґрунтується на засадах інспіраційного лідерства та політичної демагогії типу міфологізації, маніпулювання масовою свідомістю і громадською думкою через вираження повсякденних, а відтак – обмежених і тимчасових інтересів, потреб народу для досягнення визначеної політичної мети, як правило, пов'язаної із завоюванням або утриманням влади [1].

Українському суспільству постійно обіцяють двозначне економічне зростання, заробітну плату на рівні країн ЄС, мільйони робочих місць, але натомість ми отримуємо високу інфляцію, низький рівень інвестицій, відсутність кредитування для бізнесу, а також зниження реальних доходів. Більша частина обіцянок, які щодня чують українці – це звичайний популізм. Давати обіцянки для того, щоб збільшити підтримку зі сторони народу, і не виконувати ці обіцянки – саме до такої поведінки політиків звикли і журналісти, і активісти, і всі громадяни.

На жаль, велика кількість людей підтримують популістську політику. Це підтверджують дані Центру економічної стратегії, який провів опитування серед українців, і висновки цього опитування, м'яко кажучи, вражають. Так, 84% українців підтримують популістську політику, а 59% вважають фантастичні обіцянки реалістичними [2]. Такі дані є небезпеч-

ними для суспільства. Вони означають, що більшість українців не лише підтримують абстрактну популістську політику, але й вірять, що її можна втілити у життя, а отже будуть вимагати від політиків її втілення [5]. Більшість українців, що підтримують такий стан речей, належать до малозабезпечених верств населення, а менше за інших популістам вірять мешканці великих міст, багаті і освічені люди.

Треба відзначити, що на сьогодні практично жодна країна світу не залишилась «недоторканою» від популізму, хоча для багатьох його вибух став сюрпризом, коли поглянути на політичну історію і політичну теорію, прогрес популістів не мав когось здивувати. Наприклад, сьогодні ми бачимо, що саме право-популістські партії у багатьох європейських країнах отримують від 15 до 20% голосів виборців на національних виборах. У той же час, 10-15 років тому, багато з них навіть не існувало. Поки зарано сподіватися, що якась із них найближчим часом прийде до влади. Та навіть і без цього такі політичні партії вже змінили політичний ландшафт Європи, і скоріш за все, ця тенденція буде продовжуватися. Зараз популістські партії відіграють суттєву роль у 23 із 28 країн ЄС, а у трьох країнах – Італії, Польщі та Угорщині – вони вже мають абсолютну більшість і сформували свої уряди [4]. Спочатку підйом популістів пов'язували зі світовою економічною кризою 2008 року. Справді, популістські уряди прийшли до влади, насамперед, у державах, які найбільше постраждали від кризи, — в Італії і Греції. Але популісти перемагають і в інших країнах, таких як Польща, яку криза торкнулась найменше. І ще: в Греції перемогли ліві радикали на чолі з Алексісом Ципрасом, у Польщі й Італії – праві консерватори Джузеппе Конте і ПіС Ярослава Качинського. І це перша ознака «портрета» популізму — він не має чіткої ідеології. Популістами можуть бути і ліві, і праві, і навіть центристи [3].

Популізм постійно розвивається й еволюціонує. Як наслідок, сьогодні популісти мають набагато більш серйозні інструменти для впливу на людей, ніж 20-30 років тому. В першу чергу, мова йде про соціальні мережі, де фейки зазвичай поширюються набагато швидше за реальні новини. Саме до такої тактики вдався, наприклад, Дональд Трамп під час президентських виборів у США. Одним із його передвиборчих лозунгів була заборона торгівлі з Китаєм під девізом повернути робочі місця в країну для американців. Звичайно, це підтримали широкі кола незабезпечених людей – цільова аудиторія цих потенціальних нових місць. До речі, зараз популістичне гасло вже починає втілюватись у життя у вигляді тарифів на імпорт деяких товарів до США [4].

Чому популізм – це погано? На дане питання існує чимало відповідей, оскільки популісти пропонують прості рішення для розв'язання складних соціальних, економічних, політичних проблем, які насправді за своєю природою взагалі не є рішеннями. Замість справжніх рішень виборцю подається яскравий сурогат, метою якого є винятково максимальна короткотермінова популярність і медійна увага. Як наслідок, фактична реалізація таких «рішень» схожа на лікування раку засобами народної медицини: у кращому разі нічого не змінюється, в гіршому ж наслідки мо-

жуть бути фатальними. Популізм має майбутнє, поки є люди, які на нього купуються. Тож, якщо ідеальна популістська партія з першого абзацу прийшла вам до вподоби, то ви і є майбутнім популістом [6].

Сучасні вчені пропонують знизити рівень підтримки в такий спосіб:

1. Приділяти особливу увагу вразливим верствам населення. Зокрема, держава має покращувати якість освіти в селах, стимулювати роботодавців до створення більшої кількості робочих місць, створювати спеціальні програми, спрямовані на покращення можливостей для цих груп людей.

2. Пропонувати альтернативи популізму. Зокрема, при комунікації щодо шкідливості популізму слід наголошувати, що існують альтернативні, більш реалістичні способи вирішення певної суспільної проблеми.

3. Адаптувати аргументи під кожен окрему цільову аудиторію, не зловживати емоційно забарвленою риторикою.

4. Розвивати критичне мислення. Люди з вищим рівнем критичного мислення в повсякденному житті є менш схильними підтримувати популізм і у сфері економіки, адже критичне мислення допомагає зрозуміти, що довгострокові наслідки популістської політики будуть негативними. Для зменшення підтримки популізму держава має приділити увагу розвитку критичного мислення з дитинства. Наприклад, шляхом внесення змін дошкільної програми, в якій більше часу приділялося б аналізу та критичному мисленню замість запам'ятовування фактів, а також використання досвіду інших країн із проведення інформаційних компаній [5].

На нашу думку, найдієвіша зброя проти популізму – це знання. Адже популістська політика спрямована саме на малоосвічених людей, які не розуміються на роботі держави. Такі люди хочуть все і одразу, не розуміючи, наприклад те, що президент не має повноважень регулювати ціни на комунальні послуги, а уряд не може знизити ціни на товари в магазинах. Більшість громадян України та і світу в цілому не мають бажання розбиратися у роботі державного апарату, а популісти цим користуються, саме тому їхні тези про високий рівень життя знаходять неабияку підтримку в суспільстві. Тому будемо прагнути, щоб люди, перед тим як віддати свій голос за того чи іншого кандидата, добре проаналізували обіцянки кандидата і можливості президента та зробили обдуманий вибір, адже саме від нашого вибору залежить наше майбутнє, а також майбутнє всієї країни.

Список використаних джерел

1. Філософія політики: Короткий енциклопедичний словник / авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко та ін. – К.: Знання України, 2002. – 446 с.

2. Популізм однаково підтримують на Сході та Заході, молоді й старші. Забезпечені й освічені – трохи менше (Дослідження). URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/97102/Populizm_odnakovo_pidtrymujut_na_Skhodi_ta_Zahodi (дата звернення: 19.02.2020).

3. Чому популізм перемагає? URL: <https://zbruc.eu/node/90935> (дата звернення: 19.02.2020).

4. Чому популізм – не лише загроза, а й шанс. URL: www.ukrinform.ua/rubric-society/2434197-comu-populizm-ne-lise-zagroza-a-j-sans.html (дата звернення: 19.02.2020).

5. 52% українців вірять: якщо держава накаже підняти зарплату до \$1 тисячі, то так і буде. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/09/5/7225394/> (дата звернення: 19.02.2020).

6. Обіцянки-цяцянки. URL: <https://kunsht.com.ua/obicyanki-syacyanki/> (дата звернення: 19.02.2020).

*Науковий керівник: Г.П. Щедрова, доктор політичних наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

СЕКЦІЯ 4 ПОЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА

Iryna Mytsko
*State institution South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushynsky*

THE PARADOXES OF SOCIAL MEDIA

Every day, even not realizing it, society is becoming the «victims» of the information impact of the digital world, that is: hate speech, unhealthy resource overflow, purposeful distorted interpretation of facts and statistics, fakes, propagation and provocative advertising, the method of «free» newspaper, where someone has already paid for its content, other media manipulation etc. At the same time, there is an increasing number of politically prejudiced talk shows, which in the initial stages of work have positioned themselves according to their status to be neutral and independent, and the question «true or ordered article» from the topical ones has already become a rhetorical one.

This is the time where governments place huge emphasis on media literacy and media-educational process, however, according to the Open Society Institute, the results are not encouraging [3]. The period, when the need to rethink the role of the media is seen as an encroachment on free speech, and objective journalism is opposition journalism; in such an era one should be guided by the protective barriers against the recruitment and be able to set a safe distance from hidden political advertising.

Thus, can it be correct to conclude that social media have «exhausted» themselves, and alternative sources are more reliable?

A similar conclusion was made by American media critic Jay Rosen, who claimed that the power of political journalism is being undermined today for the three reasons: presenting politics as a closed game, a cult of journalist's «agility» and «production of innocence» [1]. Separately, we should dwell on the most common problem – the cult of «adroitness». Jay Rosen explains this as follows: «In politics, according to our journalists, it is better to be first than honest or correct in the facts. It is better to be dexterous than just good, conscientious, law-abiding, sincere, moderate, civilized and human. This is the quality that journalists appreciate in others and aspire to become similar. (And to be not dexterous – this is much worse than being imperfect). Adroitness – it means to be witty, practical, hyper-informed, ironic and unsentimental in all that concerns policy» [1].

In addition, the aforementioned factors that undermine the authority of the media, should include:

- leakage or premature disclosure of important information;
- game on the side of one or the other political actor or elite;
- blurring distance with bureaucracy;
- unwarranted censorship;
- abrupt change of principles of professional activity;
- multiple vectors, etc..

The next outrage for media consumers is not so much the intervention in the private space but the imperfect implementation of such a policy. Quite an original model

called «filter bubble» or «information bubble» was proposed by Internet activist Eli Parayzer. He claims that website algorithms, based on location, personal information, relevancy, post-click behavior, preferences, search history, etc., isolate users into a peculiar ball from information that does not fit their views, thus personalizing the information and restricting access to all points of view. In other words, websites filter requests and provide consumers exclusively with what they seek to receive. The negative thing is in the so-called «cyber-membership», where each group of users of similar interests does not think about the existence of opposing ideas.

In the appeal to the owners of media communications and websites Eli Parayzer expressed it as follows: «We really need to make sure that in these algorithms sensation of public life, sense of social responsibility is encoded. We want you to be sure that they are sufficiently transparent, and we can see which rules they use, stipulating what breaks through our filters. We need certain control in order so we can decide, what information enters and what does not» [2].

Another indisputable fact is that texts, by their effectiveness, have long been inferior to visualization. Accordingly, in Ukraine, an interesting phenomenon is the picture-meme about the depiction of a historical figure of Stepan Bandera on the banknote of a thousand [hryvnia], dissemination of which, again, due to lack of audit of the authenticity of this fact, emphasizes the loss of quality by modern journalism. In particular, as reported by the author of this idea – editor and journalist Olena Pavlova: «Over the years, I have been periodically watching the fate of this picture-meme. It was in numerous selections of memes and political humor, it became an illustration of serious posts by well-known politicians on Facebook, the image in the fake and real news of the Ukrainian and Russian media, video on YouTube. There was even the plot on television of the so-called Novorossiya that on the official website of the President registered a petition to print Bandera on the banknote of a thousand» [4]. And she adds: «But I'm talking about something else. About modern journalism. About the circulation of information in the modern world. About how easy this all is done. About fakes, half-truth and post-truth, about that even the presence of critical thinking will not save you – because there is so much information that it is impossible for every reader to track all the chains and all the stories. About how we all need high-quality press, because it is our defense» [4].

In fact, there are many disadvantages of social media. Engagement of television channels, Photoshop as a tool for more convincing effect, corruption interests, the distribution of bots, reduction of genre diversity, erasing borders and transition on the personalities, etc.

Not quite expected, in our opinion, was the transformation of black PR into policy. If the primary purpose of users of this tool was an information attack, the decrease ratings of competitors, the destruction of authority, then at the present stage – is the way to stay in the ranks of topical, maintain image created by image makers, method of attracting attention and reactions.

Considering all these and not only these factors, there are some convictions that traditional journalism, in particular political topics, is predicted to collapse, and truly high-quality information - will become paid. However, the reporter and editor Jackie Banazhynsky sees the negative side here as well: «Important information should be free of charge. Otherwise, the rich will have access to it and the poor will not».

Instead, it is more noticeable when the society increasingly tests alternative media. For instance, the trend of «journalist himself» is added to the relatively recent ones, options that include adjusting incoming content, the possibility of own proposals, creation of own information tapes using regime «live».

Equally promising alternative is a virtual blogging.

Therefore, to summarize, it is important to pay considerable attention, firstly, to human vulnerability. Due to the inability to withstand the massive circulation of information and all possible dangers that social media present, consumers become their «hostages» without noticing it.

Secondly, particularly dangerous and ambiguous are social media of political content, because by its manipulative nature, maneuver consciousness and by shaping it, they alter the intentions, moods, or behavior of the objects affected by their influence. Therefore, in both cases, the main recommendation is to establish some barriers that partially guarantee the safe search and protection against the trend of «social media power over me».

References

1. Dorosh M. The Three Sins of Political Journalists. URL : <https://ms.detector.media/mediakritika/post/5770/2012-11-05-tri-grikhi-politichnikh-zhurnalistiv/> (accessed 22 January 2020).

2. Eli Pariser. Beware online «filter bubbles». URL : <https://www.youtube.com/watch?v=B8ofWfx525s&t=2s> (accessed 22 January 2020).

3. Open Society Institute. Common sense wanted resilience to «post-truth» and its predictors in the new media literacy index 2018. URL : http://osi.bg/downloads/File/2018/MediaLiteracyIndex2018_publishENG.pdf (accessed 22 January 2020).

4. Pavlova O. Story of a meme. URL : <https://www.facebook.com/olena.pavlova/posts/10217552609741212> (accessed 22 January 2020).

5. Yanitsky A. Banazhinsky: «Important information should be free of charge. Otherwise, the rich will have access to it and the poor – not». URL : https://lb.ua/society/2013/05/24/201357_banazhinski_vazhnaya_informatsiya.html (accessed 22 January 2020).

*Науковий керівник: С.М. Наумкіна, доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук і права,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»*

А.А. Аветісян
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОЛІТИЧНА КОРЕКТНІСТЬ У СУЧАСНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ

Поняття «політична коректність» набуло великого впливу на політичну сферу суспільства. Можна виокремити кілька дій, які є неполітикоректними для політичного дискурсу:

- засудження за висловлення своєї особистої думки;
- відслідковування дій політичних опонентів;
- акцентування уваги на будь-яких недолках людей, наприклад, підкреслення фізичних вад, моральних або розумових особливостей;

- зосередження надмірної уваги на особах з нетрадиційною сексуальною орієнтацією (ЛГБТ);

- вказівка на чий-небудь соціальний статус [1, с. 74].

Н. Г. Комлев визначає політичну коректність як «усталене в США поняття, яке демонструє ліберальну спрямованість американської політики» [2, с. 694]. Дійсно, доречно стверджувати, що політкоректність – це більшою мірою явище суто політичне. Оскільки феномен політкоректності виходить далеко за рамки лінгвістики, то є темою швидше політичних та журналістських, ніж лінгвістичних дискусій. Так, наприклад, «зелені» в бундестазі в рамках політкоректності вирішили відмовитися від виразів *türken* (підробляти, фальсифікувати), *getürkt i einen Türken bauen* (видавати брехню за істину), оскільки вони, ймовірно, дискредитують турецьку націю [3, с. 138].

Етичні професійні стандарти вимагають від фахівця поєднання інтересів суспільства, редакційної групи та своїх власних. На жаль, в наш час суспільні цінності та цінність моралі як такої відступають перед матеріальними вигодами. У деяких міжнародних кодексах є такий пункт, як підзвітність аудиторії та колегам, за яким журналісти повинні визнавати свої помилки і бути готовими до їх виправлення. Питання професійної етики журналіста також мають обговорюватися широкою аудиторією. Журналісти повинні бути готовими до діалогу зі спільнотою з приводу журналістської етики, публічно розкривати порушення етики у мас-медіа, дотримуватися етичних стандартів, задекларованих у етичних кодексах. Можливо, українським журналістам варто взяти до уваги таку систему. Окрім цього, не треба забувати що професійні й етичні питання - це ще й особиста відповідальність кожного журналіста перед суспільством і самим собою.

Говорячи про етичні стандарти в процесі підготовки та подачі міжнародної інформації, слід звернути увагу на особливості мов, якими інформація подається. Безумовно, більшість інформаційних потоків зараз передаються англійською, тож слід розуміти, що інструменти політкоректності в англійській слід розглянути окремо (що й буде здійснено у наступному розділі). Але на особливу увагу заслуговує феномен евфемізму.

У мовній площині політична коректність є евфемістичною, тобто політкоректні звороти являють собою евфемізми, які обслуговують певні галузі людської комунікації. Аналіз евфемізмів у аспекті політичної коректності дає підстави стверджувати, що основною метою політкоректності є подолання різноманітних видів дискримінації. Ефективність та успіх процесу спілкування залежать від того, наскільки вдало евфемістичні вислови вжиті в мовленні. Політично коректні слова у сфері професій покликані позитивно впливати на спілкування, уникати конфліктних ситуацій, підвищувати статус окремих професій та осіб, зайнятих цими видами діяльності [4, с. 91].

Р. Ключник зазначає, що евфемізми часто спрямовані на маскуванню військової або злочинної діяльності, наприклад: «East Africa Standby Force are ready for emergency peace operation» («Східноафриканські резервні сили готові до екстреної миротворчої операції»). У цьому реченні військова операція називається терміном «миротворча операція» (peace operation) з метою маскуванню справжніх цілей і засобів операції [5, с. 34].

Можна звернутися до новин на сайті CNN. Так, у січні 2020 р. під час обговорення ескалації на Близькому Сході було вжито наступну фразу: «Faisal said the American presence in the region played a crucial role in defeating ISIS and was key to preventing the resurgence of the terror group» («Фейсал [міністр закордонних справ Саудівської Аравії. – А.А.] заявив, що американська присутність в регіоні відіграла ключову роль у поразці Ісламської держави і стала ключем до запобігання відновленню цього терористичного угруповання») [6]. На нашу думку «присутність» – це не що інше, як фактична окупація певних територій.

На сайті турецької агенції «Анадолу» бачимо новину про російсько-японський шпигунський скандал з наступною фразою: «The detained Japanese was given 72 hours to leave the country and he returned to Japan the following day» (Затриманому японцю дали 72 години, щоб залишити країну, і він повернувся до Японії наступного дня) [7]. Очевидно, що таким чином описуються видворення особи, підозрюваної у шпигунстві.

Таким чином, журналісти інформаційних агенцій та ЗМІ дуже обережно висвітлюють політичні події та коментують їх так, щоб нікого не «зацепити». Це проявляється у публікаціях про шпигунів, про операції спецслужб та інші гострі політичні проблеми. Варто зауважити, що поняття «журналістської відповідальності» аж ніяк не обмежується відповідальністю перед редактором, виданням, власником, владою та іншими подібними інституціями. Це цілком професійна дефініція, яка полягає у відповідальності конкретного журналіста або цілого медіа перед суспільством та аудиторією.

Список використаних джерел

1. Панин В.В. Политическая корректность как культурно-поведенческая и языковая категория : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Тюмень, 2004. 217 с.
2. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов. М. : Эксмо-Пресс, 2000. 1308 с.
3. Чечельницька Л. Політична коректність як лінгвориторичний прийом в американському політичному дискурсі (на матеріалі аналізу теледебатів Х. Клінтон та Д. Трампа) URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/13905/1/137-141.pdf> (дата звернення:20.02.2020).
4. Живіцька І.А. Засоби вираження політичної коректності в професійній сфері англійської мови. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV (27), Issue: 107, 2016. P. 89–92.
5. Ключник Р.М. Дискурс протесту та політична коректність: до питання про евфемізми в політичній комунікації. *Регіональні студії*. 2018. № 13. С. 30–35.
6. Saudi Arabia wants US troops to stay in Iraq, top official says. URL:<https://edition.cnn.com/2020/01/27/middleeast/saudi-arabia-us-troops-iraq-intl/index.html> (дата звернення:20.02.2020).
7. Russia protests with Japan over alleged spy scandal. URL: <https://www.aa.com.tr/en/world/russia-protests-with-japan-over-alleged-spy-scandal/1715530> (дата звернення:20.02.2020).

*Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

ЖУРНАЛІСТСЬКА ЕТИКА: ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

Працівники ЗМІ, в основі діяльності яких лежить можливість реалізувати низку громадянських свобод, не можуть ані відмовлятися від свободи, ані зловживати нею. Бо як попереджала одна з найвідоміших публіцисток ХХ ст. Оріяна Фаллачі: «Газети, радіо, телебачення, видавництва... котрі зловживаючи свободами, убивають Свободу» [1, с. 14]. На думку польського дослідника Анджея Кєпаса, зміни що стануться останнім часом, а особливо зміцнення інформаційного суспільства, все частіше вказують на зростаючу потребу і роль моралі, а передусім на зріст ролі відповідальності у ЗМІ загалом, а в телебаченні зокрема. «І власне зростаючі вимоги щодо відповідальності призводять до того, що моральний чинник буде ставати поступово рівноправним до інших, котрі сьогодні ще над ним домінують» [2, с. 172].

Однак, проблема моральності світового телебачення виявляється не стільки в окремих «кричущих» випадках, скільки в загальних загрозливих тенденціях. Зокрема, коли мова йде про непропорційний зріст кількості різноманітних шоу, що дає ефект карнавалізації всього телевізійного контенту, включно з ток-шоу і навіть наповненням теленовін. Погоня за сенсацією призводить з одного боку до нагнітання перебільшеної загрози, а з іншого – до виникнення невмотивованих очікувань серед телеаудиторії. Стимулювання очікувань без можливості їх практичної реалізації пересічним глядачем – на думку деяких експертів – може призвести до фрустрації, бунту, злочинів тощо, - наголошує В. Павлів [3, с. 160].

Інше відгалуження інформаційної етики з'явилося з етики медіапростору і стосується питань цензури, медіа-насильства, четвертої влади. Медіа можна вважати продуктом інформаційної життєдіяльності світу, адже вони пройшли чотири покоління: через схеми та креслення, друк, фото та німе кіно, телебачення та радіо до сучасного Інтернету – світового павутиння без кордонів. Як же виглядає сьогодні міжнародний інформаційний потік політичної інформації? Сучасні медіа вирішують декілька ідеальних завдань при цьому створюючи ряд реальних проблем. Вони виступають посередником у становленні групових, міждержавних відносин, налагоджують становлення культурних зв'язків, передають досвід удосконалення та модернізації. У прийнятті рішень медіа впливають на створення статусу, формування смаків, насадження соціальних норм. Очищену, проаналізовану і готову до вжитку інформацію щодня подають CNN, BBC, Reuters та інші світові інформаційні агенції. Таким чином значний розвиток галузі підтверджує наявність численних асоціацій та центрів, що займаються дослідженням проблем етики інформаційного простору, зокрема: IEG (the Information Ethics research Group at Oxford University), Information Ethicist, International Center for Information Ethics, Information Ethics Roundtable, Computer Professionals for Social Responsibility. Залучення світової спільноти до проблем інформаційної

етики підтверджується роботою у цьому напрямку світових організацій ООН та ЮНЕСКО. Зокрема у 2003 році був проведений самміт з проблем інформаційного суспільства, а ЮНЕСКО протягом останніх декількох років просуває програму «Інформація для всіх». Остання направлена на сприяння міжнародному осмисленню та обговоренню етичних, правових та соціальних проблем інформаційного суспільства, розширення доступу до інформації, що є суспільним надбанням, підтримки освітніх програм у галузі комунікації, встановлення стандартів в галузях інформації та комунікації [4, с. 302-303]. Адже інакше розвиток політичного дискурсу буде формуватися за канонами «постправди», коли самі повідомлення важливіші, ніж події, про які вони інформують [5].

Список використаних джерел

1. Fallaci O. *Siła Rozumu: Cyklady*, 2004. 304 s.
 2. Zacher L. *Rewolucja informacyjna i społeczeństwo*. W. : Transformacje, 1997. 322 s.
 3. Павлів В. Етика і мораль як типологічні параметри телевізійного тексту. *Теле- та радіожурналістика*. 2012. Вип. 11. С. 158–162.
 4. Миролюбенко Г. *Інформаційна етика. Проблема становлення галузі. Humanities and social sciences*. Львів, 2009. С. 301–303.
 5. Висоцький О.Ю. Постправа: концептуальні та праксеологічні виміри. *Грані*. 2018. Т. 21, № 10. С. 128–133.
- Науковий керівник: Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

К.О. Каспарова

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ПОЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Для політичного і соціального розвитку країни необхідно більше уваги приділяти проблемам створення та функціонування незалежної політичної журналістики.

Політична журналістика - це складна галузь. Не лише тому, що політика в нас складна, а й тому, що люди складні. Світ політики є дуже цинічним. Місія політичного журналіста стати місточком між світом політики і світом суспільства, які часто є паралельними і не розуміють одне одного. Ці світи достатньо ворожі один до одного. А журналіст має допомогти їм порозумітися.

У дослідженні показані перепони, на які трапляються журналістам під час виконання службових обов'язків та аспекти політичної журналістики.

Інформаційний стан суспільства – визначальний фактор політичного і соціального розвитку та суверенітету країни. Ця проблема актуальна й для нашої країни. Звідси «назріла тема цієї доповіді – «Політична журналістика в Україні: стан та перспективи».

Політична журналістика передбачає визначення двох термінів – «політика» (від «politics» - державна діяльність) і «журналістика» (від фр. «leJournal» - щоденник, газета).

Звідси, політична журналістика – це вид громадської діяльності щодо виробництва інформації та її поширення про діяльність владних структур, політиків, державне управління і здійснення влади у суспільстві.

Журналісти виступають як посередники між політикою та суспільством. Змістовно і зважено інформуючи, паралельно адресують політикам критичні питання від своєї аудиторії. Журналістика є важливим елементом демократії.

Вивчаючи передачі українського телебачення можна помітити, що бракує політичних програм. Винятком вважати лише декілька каналів.

Щодо каналів 1+1, СТБ, Інтер, ICTV, – то вони «тримають руку на пульсі» подій, у них є відчуття злободенності моменту, і намагаються бути досить об'єктивними. Усі вони надзвичайно оперативні. Але аналізуються політичні події поверхово, не заглиблюючись в конкретику. Політичні програми як такі не виробляються. Політична журналістика працює тільки на новини. Вони є найбільшим постачальником політичної інформації.

Якщо політична журналістика працюватиме належним чином, реалізуючи власні права на свободу слова, на вільний доступ до інформації та права виборців на інформацію, то результати голосування будуть дійсними.

Політичні журналісти повинні бути джерелами інформації, яким довіряють, саме тому, щодня мають демонструвати свою чесність, точність та відкритість для всіх точок зору.

На превеликий жаль, в Україні ЗМІ не піклуються про свій авторитет у суспільстві. Журналісти іноді порушують етичні норми, закони висвітлення діяльності влади та виборчих перегонів. Про честь і гідність журналісти говорять перед виборами, а під час виборчої кампанії забувають про все і перетворюються з політичних на партійних.

На сьогодні в Україні журналіст спотворює дійсність, спотворює характер і зміст виборчого процесу, його аналіз не є продуктивним. Фіксує порушення свободи слова в період з 1 грудня 2004 до 21 липня 2019 року, представники Українського незалежного центру політичних досліджень дійшли висновку, що структура порушень має такий вигляд: 20% – перешкодження збору інформації; 54% - перешкодження поширенню інформації (зокрема відмова друкувати видання); 46% - застосування фізичного насильства щодо журналістів та працівників, причетних до поширення ЗМІ; 11% - переслідування журналістів через виконання ними професійних обов'язків.

Найбільше опитаних відзначають можливість негативних наслідків публікації критичних матеріалів щодо представників правлячої еліти. Так, на жаль, не одиничні випадки навіть, фізичні розправи над журналістами, які дозволяють собі реальну критику та негативні оцінки правлячих кіл. Ситуацію зі свободою слова в Україні є можна вважати спрятливою.

Аналізуючи причини погіршення стану свободи слова, А.З.Москаленко надає такі пояснення: «Влада сприймає журналістику як обслуговуючий персонал. Влада сприймає мас-медіа як бізнес, а не як засіб інформації.

Вона вважає її тільки інструментом впливу на громадську думку. Якщо журналістика - обслуга, то про яку свободу слова можна говорити?» [1]

Отже, місія політичного журналіста є важкою, цікавою і відкритою, а саме, він повинен: 1) завжди усвідомлювати власну політичну і соціальну роль у суспільстві; 2) вдосконалюватися інтелектуально і творчо; 3) ставити вище за політичні умови та власні інтереси етику професійної діяльності та вміти адекватно відповідати на виклики сучасності.

Список використаних джерел

1. Москаленко А.З. Вступ до журналістики : підруч. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Київ. ун-т, 1998. 323 с.

Науковий керівник: С.М. Наумкіна, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Д.С.Мороз
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

В рамках тез ми прагнули розглянути поняття «Дезінформація» та «Фейк»; звернути увагу на вагомі негативні наслідки цих явищ та дослідити, яким чином виконується протидія недостовірній інформації в Україні та інших країнах світу.

У сучасному світі люди стикаються із величезним потоком інформації кожного дня. Щогодини у світі відбувається безліч подій, звістки про які, транслюються в різних формах, утворюючи інформаційний простір. Зараз перед споживачами інформації стоїть величезна проблема недостовірних відомостей та боротьби із ними.

Насамперед, потрібно дати визначення поняттям «Дезінформація» та «Фейк» та схарактеризувати їх. Дезінформація - (des...-префікс, що означає знищення, information – повідомлення)- поширення недостовірних або навмисно перекручених відомостей, що має на меті психологічний вплив на споживачів інформації, для досягнення пропагандистських, військових, комерційних або інших цілей. [1] Щоодо терміну «Фейк» (англ. fake – підробка), то тут можна зазначити, що фейками є фальшивки, що розповсюджуються для того, аби збити з пантелику аудиторію. Фейками можна вважати вигадані новини, фотознімки, відредактовані у Photoshop, або змонтовані відеоролики які дуже важко відрізнити від справжніх. Також до фейків відносяться акаунти вигаданих людей створені у соціальних мережах, через які поширюється недостовірна інформація [2]

Насправді, на фейки можна було б не звертати особливої уваги та сприймати їх як анекдот чи міф, якби подібні повідомлення не стали б інструментом інформаційної війни. Основна мета фейкових повідомлень- переконання аудиторії у правдивості поданих відомостей. А основними завданнями є: дезінформування споживачів інформації;

пропагування власної позиції чи політичної думки; виклик агресії та ворожечі; спонукання до певних дій; залякування аудиторії тощо.

Доречним було б звернутися до досвіду Німеччини у боротьбі із фейками. У противенстві із цією проблемою виступає закон Акт про законність у Мережі Німеччини (NetzDG). Цей нормативно-правовий акт поширюється на інтернет-ресурси, аудиторія яких становить понад 2 млн. осіб: соціальні мережі Instagram, Facebook, Tumblr, Twitter, фотохостинг Flickr, відеосервіс Vimeo тощо. Закон зобов'язує інтернет-ресурси відгукуватися на скарги користувачів, зокрема через поширення неправдивої інформації.

Якщо скарги ігноруються, то інтернет-компаніям загрожуватиме штраф до 50 млн. євро. Можна навести приклад застосування цього закону-акаунт німецького сатиричного журналу Titanic у мережі Twitter було заблоковано після публікації антимусульманського коментаря [3].

У травні минулого року парламент Сінгапуру ухвалив закон про боротьбу з фейковими новинами, що дозволить держорганам вимагати видалення контенту, внесення правок, а також блокувати сайти, які поширюють невірогідну інформацію. Так, закон встановлює кримінальну відповідальність за поширення фейків з максимальним покаранням у вигляді штрафу розміром у 735 доларів США та позбавленням волі до 10 років [4].

Також до боротьби із фейковою інформацією долучилася й Великобританія. У парламенті Великобританії було запропоноване накладання штрафів за поширення неправдивих новин на інтернет-компанії, такі як Google, Twitter та Facebook. Парламентарі також вважають доцільним надання цим компаніям особливого статусу, що передбачає підвищену відповідальність за поширення неперевіраних відомостей [3].

На сьогодні, дезінформація в українських ЗМІ також постає дуже гострою проблемою. Нещодавно Міністерство культури, молоді та спорту України оприлюднило законопроект стосовно протидії дезінформації. У законопроекті зазначається, що «Недостовірна інформація-неправдиві відомості про осіб, факти, події та явища...», а «Дезінформація-недостовірна інформація з питань, що становлять суспільний інтерес, зокрема стосовно національної безпеки, територіальної цілісності, суверенітету, обороноздатності України...» [5].

За розповсюдження дезінформації встановлюється адміністративна відповідальність та кримінальна відповідальність за системне та умисне масове розповсюдження дезінформації [5].

За кожен випадок дезінформації поширювачу доведеться заплатити тисячу мінімальних зарплат (приблизно 4723000 гривень), і це в тому випадку, якщо він погодився його спростити. Якщо поширювач дезінформації відмовляється від спростування, то сума штрафу подвоїться.

За систематичне масове розповсюдження дезінформації штраф буде визначений у розмірі 85-170 тисяч гривень, або буде присуджено від одного до двох років виправних робіт.

Особа, що поширювала дезінформацію за допомогою ботів чи мережі фейкових облікових записів може сісти за ґрати на строк 2-5 років. Фінансування такої діяльності карається від 3 до 5 років позбавлення волі.

За повторне масове поширення дезінформації, або якщо воно вчинене групою осіб чи спричинило серйозні наслідки, покаранням буде термін від 5 до 7 років позбавлення волі [6].

На нашу думку, не лише тільки держоргани мають пильнувати та виявляти фейкову інформацію. Якій саме інформації довіряти, та що поширювати у соціальних мережах залежить від споживачів інформації. Можна перелічити кілька порад, які допоможуть виявити недостовірну інформацію та вберегтися від неї:

- Новини, факти яких спираються на повідомлення із соціальних мереж [7].
- Сенсаційні новини чи повідомлення, які починаються із запитання, повинні першочергово викликати сумніви.[7].

- Новина повинна бути нейтральною. Якщо в інформації присутні розставлені провокаційні акценти та негативні ярлики, наприклад: „хунта”, „фашисти”, „терористи”, будьте впевнені, що це – недостовірна інформація, таке джерело не намагається демонструвати об’єктивність. Емоції в новинах можуть бути показником присутності пропаганди.[7]

- Поширювачі дезінформації ніколи не користуються своїми справжніми сторінками [7].

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що дезінформація та фейки-це інструменти інформаційної війни, поширення яких має дійсно серйозні наслідки. У інформаційному просторі дедалі складніше знайти істину, правдиві відомості стосовно певних подій, тож споживачам інформації потрібно розвивати аналітичні здібності та навчитися відрізняти правду від фейків.

Список використаних джерел

1.Кіца М.О. Фейкова інформація в українських соціальних медіа: поняття, види, вплив на аудиторію. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2016. № 1. С. 281–287

2.Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. *Теле- та радіожурналістика*. 2016. Вип. 15. С. 184–188.

3.Тронько О.В., Довгаль Ю.С. Зарубіжний досвід боротьби з фейками та дезінформацією URL: http://www.par.in.ua/2_2019/49.pdf (дата звернення: 01.10.2019).

4.Влада Сінгапуру ухвалила закон про боротьбу з фейками URL: https://ukr.lb.ua/world/2019/05/09/426426_vlada_singapuru_uhvalila_zakon_pro.html (дата звернення: 01.10.2019).

5.Презентація законопроекту про протидію дезінформації URL: <http://mkms.gov.ua/files/InformPolityka.pdf>(дата звернення: 01.10.2019).

6.Закон про дезінформацію: як Мінкульт хоче боротися за інформаційну безпеку? URL: <https://hromadske.ua/posts/zakon-pro-dezinformaciyu-yak-minkult-hoche-borotisya-za-informacijnu-bezpeku> (дата звернення: 01.10.2019).

7.Мінченко О. Страх і ненависть в мережі: огляд сайтів, що поширюють фейки та чутки URL: <http://watcher.com.ua/2014/09/26/strah-i-nenavyst-v-merezh-i-ohlyad-saytiv-scho-poshyruyut-feyku-ta-chutky/>(дата звернення: 01.10.2019).

Науковий керівник: А.О. Перфільєва, кандидат політичних наук, доцент, Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВИКОРИСТАННЯ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

1. Сучасне та вільне поширення інформації Telegram-каналу.

Сучасне суспільство, неможливо уявити без інтернету, соціальних мереж та мобільних телефонів. Можна виділити багато позитивних факторів, пов'язаних з інтернет-ресурсом. Сучасний ринок ЗМІ практично повністю перейшов на цифрові платформи, про що свідчать вкрай низькі тиражі друкованих видань, висока концентрація користувачів на діалогових майданчиках соціальних медіа (сайти, форуми, соціальні мережі, месенджери та ін.).

Слід виділити месенджер, який виник 14 серпня 2013 року, як безкоштовний додаток «Telegram». Крім тексту, можна відправляти файли, посилати один одному музику, відео і фотозображення. Вже у вересні 2015 року, Telegram запустив функцію публічних каналів, які дозволяють анонімно надсилати інформацію необмеженому числу передплатників. Це все привело до того, що почали з'являтися популярні політичні, та також існують тисячі каналів з більш вузькою тематикою, які фактично замінили засіб масової інформації. Це була перша в своєму роді цифрова платформа, що реалізувала функцію створення по-справжньому анонімних публічних каналів поширення інформації; Що завоювала величезний інтерес, для розміщення інформації «тіньової сторони політики», а також корупційних розслідувань, оприлюднення секретних матеріалів, документів та ін. Згідно зі статистикою в 2018 році, телеграм користувачів перевищила 80 млн. чоловік, кожний місяць генеруючи 30 млрд. переглядів. З цих показників можна виділити, що 39% людей користуються телеграм в якості новин, та 25%, які цікавляться політикою. Керівник відділу аналітики TGStat Антон Проценко і продюсер видавничого дому «Комітет» Лера Аркашова підготували дослідження Telegram в українській аудиторії. Опублікували розподіл за віком людей, які користуються Telegram - це 50% від 18 до 24 років, близько 30% - від 25 до 34 років. Найменше Telegram користуються люди віком від 45 до 64 років. На питання: «З якою метою використовується месенджер?» 77% вважають, що месенджер зручніше аналогів. 63,5% згодні з тим, що через Telegram проходить більша частина їх спілкування. 59,7% респондентів назвали месенджер важливим джерелом інформації.

Ще величезним плюсом Telegram-каналу, є те, що для обробки і поширення інформації кожним інтернет-користувачем, дозволяє будь-якому її учаснику задавати свій новинний тренд, не маючи спеціальної освіти і професійного обладнання для створення власних інформаційних сюжетів.

2. Telegram-канали у політичному житті.

Всерйоз Telegram-каналу, як про медіа феномен, заговорили тільки в 2016 році. Політичні канали - є професійною політичною аналітикою, прогнозів про майбутні рішення, призначень, подій, також про роздумах дій уряду.

З огляду на статистику одного з найзначніших ефектів концентрації громадської уваги з застосуванням технологій так званого чорного PR, політичні Telegram-канали, згодом тільки привертали та привертають користувачів на свою платформу. На сьогодні Telegram-канали з альтернативною точкою зору і критичним сприйняттям реальності, що збирають десятки і навіть сотні тисяч передплатників.

Проте, Telegram-каналів, їх публіка все активніше обговорює описані події в Інтернеті і за його межами, виводить опубліковані матеріали в інфополе традиційних ЗМІ, насаджує власну ідеологію, а також влаштовує заходи з актуальних тем-найчастіше на межі законності і з навмисними провокаціями. Всього станом на вересень 2018 року в месенджері Telegram зареєстровано 30857 каналів, 400 з яких безпосередньо стосуються політики, і ще близько 300 - опосередковано. Також в месенджері представлені приватні та публічні профілі відомих політиків, політологів, політтехнологів та політичних журналістів, прямо або побічно стосуються актуального порядку денного.

3. Telegram-канал виконує ряд функцій:

Інформаційну – поширення необхідних знання про політичну систему та її елементах. Яка реалізується шляхом присутності діючих політиків, органів влади, а також політичних експертів. Хоча досить часто поширюють неправдиву інформацію.

Функцію політичної соціалізації – сприяє становленню важливих і необхідних норм політичної діяльності та політичної поведінки. Також формуванню активної громадянської позиції, використовувана проведення передвиборної кампанії.

Наприклад, розглянемо таку подію, яка зіграла одну із головних ролей Telegram -каналів, на президентських виборах України у 2019 році. Telegram-канал команди Зеленського став найбільшим українським політичним пабліком, який продемонстрував вражаючі темпи приросту учасників каналу. На другому місці за популярністю Telegram-кандидатів став «Петро Порошенко», ну, а на третю сходинку вийшов Євген Мураєв.

Маніпулятивну, що сприяє формуванню громадської думки з найважливіших політичних питань. Ця функція пов'язана з рейтингом популярності і наявністю платних публікацій. Ну і наявність афішування реклам в Telegram-каналів. Можна навести приклад,одного із українського каналу, це Цензор.НЕТ - головні політичні новини України.

Функцію лобіювання інтересів , яка є однією з сучасних функцій, цілеспрямованого впливу на об'єкти управління, що дозволяє цивілізованим шляхом узгодити інтереси між суспільством і державою. Але не завжди буває все так гладко. Найчастіше ця функція користується тиском на органи влади шляхом громадського поширення інформації для його підтримки.

Як, наприклад, подія, яку спровокував протестний настрій в Празі 2019 року. Більше ста тисяч протестувальників зібралися на Вацлавській площі в центрі Праги. Група «Мільйон моментів за демократію» організувала масові протести з кінця квітня. В руках у протестувальників були портрети Бабіша з написом «йди». Промовці зі сцени звинувачували прем'єра у злочинах.

Також можна виділити, як приклад використання месенджера Telegram масові виступи проти чинної влади, які почалися в Ірані 28 грудня 2017 року. У десятках міст люди вийшли на вулиці. Перші демонстрації були присвячені зростанню цін, потім з'явилися політичні гасла. За тиждень в сутичках з поліцією загинули 22 людини, більше тисячі були затримані. За участь в акції і антирелігійні гасла їм загрожувало покарання аж до смертної кари. До 6 січня 2018 року заворушення всюди вщухли. Тоді головним рупором протестів були відповідно налаштовані ЗМІ, а зараз - Telegram-канали. Міністр комунікацій Ірану Азарі Джахромі звернувся в Twitter до Павла Дурова. Міністр написав про якийсь канал із закликами до використання коктейлів Молотова і збройного повстання і зажадав «зупинити подібні заклики через Telegram». Після чого канал @amadnews з приблизно 1,4 млн передплатників був заблокований.

4. Інформація неправдива або небезпечна.

Серед правдивої інформації, також розповсюдження небезпечної та шкідливої інформації, в політичних Telegram-каналах велике поширення є відверта брехня і дезінформація, метою якої є своєкорисливе бажання підвищення рівня скандальності і обговорювана розмішуваних публікацій їх авторами, і, як наслідок, збільшення числа передплатників каналу і його подальшої монетизації. Нерідко сюжети для постів складаються шляхом випадкової логічної перетасовки дійових осіб і актуальних тем порядку денного, що не супроводжуються ніякими доказами.

Висновок. Отже, Telegram-канали в політичному процесі, на нашу думку, згодом будуть тільки збільшуватись. Така новітня технологія, стала, як рідним джерелом наданням інформації для нинішнього покоління. Головним чином, щоб вона не впливала негативно на громадську думку, неправдивою та небезпечною інформацією.

Список використаних джерел

1. Вебер Л. Эффективный маркетинг в Интернете: социальные сети, блоги, Twitter и другие инструменты продвижения в Сети. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016.
2. Выгонский С.И. Обратная сторона Интернета. Психология работы с компьютером и сетью. М.: Феникс, 2015.
3. Рихтер А.Г. Правовые основы интернет-журналистики. М., 2014.
4. Воронин А. В Иране тоже блокируют «Телеграм». И у них получается лучше, чем в России. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-43975348> (дата звернення: 20.02.2020).
5. Кошельник Д. Исследование украинского Telegram: кто, почему и как использует мессенджер в Украине. URL: <https://vctr.media/ukrainskiy-telegram-5000-15716/> (дата звернення: 20.02.2020).
6. Наталина Н., Круподер А. Кто кому джокер: что происходит в украинском политическом Telegram. URL: <https://vesti.ua/politika/356535-who-to-who-dzhoker-who-proiskhodit-v-ukrainskom-politicheskom-telegram> (дата звернення: 20.02.2020).

*Науковий керівник: В.І. Пащенко, кандидат політичних наук, доцент,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро*

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

V Всеукраїнська наукова конференція
студентів і молодих вчених

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Тези доповідей

20 березня 2020 р.

(українською та англійською мовами)

Підписано до друку 18.03.2020. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 7,67. Тираж 100 пр. Зам. № .

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
Тел. (056) 720-71-54, e-mail: rio@duerp.edu
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.

Віддруковано у ТОВ «Роял Принт».
49052, м. Дніпро, вул. В. Ларіонова, 145.
Тел. (056) 794-61-05, 04
Свідоцтво ДК № 4765 від 04.09.2014 р.